

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

**FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

**Postoje k manželství
v různém kulturním prostředí**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

PhDr. Geraldina PALOVČÍKOVÁ CSc.

Autor práce:

Bc. Renáta PLUSKALOVÁ

BRNO 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postoje k manželství v různém kulturním prostředí“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

V Brně dne 9. února 2012

.....

Podpis

OBSAH

Úvod	4
1. Kultura a náboženství	5
1.1. Pojetí a charakteristické znaky kultury	5
1.2. Pojetí a charakteristické znaky náboženství	6
1.3. Náboženství a jeho místo ve společnosti	10
1.4. Manželství jako významný prvek kultury a náboženství	12
2. Pojetí manželství v rámci velkých náboženských systémů	14
2.1. Křesťanství	14
2.2. Islám.....	26
2.3. Hinduismus	41
2.4. Buddhismus	49
2.5. Judaismus	57
2.6. Shrnutí.....	68
3. Manželství v České republice	69
3.1. Formy vzniku manželství	69
3.2. „Stejnopohlavní manželství“ – registrované partnerství	72
4. Praktická část	73
4.1. Statistické údaje o počtu uzavíraných manželství a rozvodů ve vybraných zemích světa	73
4.2. Výzkum zjišťující postoje k manželství dle náboženského vyznání	75
4.2.1. Cíl výzkumu.....	76
4.2.2. Metody výzkumu a jeho vlastní realizace	77
4.2.3. Vyhodnocení hypotéz	92
4.3. Rozhovor s manžely	93
Závěr	97
Anotace, klíčová slova	100
Seznam pramenů	102
Seznam příloh	106

ÚVOD

Manželství, jako institut představující svazek mezi mužem a ženou, obvykle vznikající za účelem reprodukce, výchovy a přenosu kulturních vzorců, existuje snad ve všech kulturách. V různém kulturním prostředí je však jeho detailní vnímání odlišné.

Ještě počátkem 90. let 20. století byl vstup do manželství a založení rodiny, běžným životním plánem tehdejší mladé generace. V současnosti se však stále častěji v české společnosti hovoří o tzv. krizi manželství spočívající nejen ve snížení počtu uzavíraných sňatků, ale také ve výrazném zvýšení rozvodovosti. V souvislosti s tímto se pak nabízí řada otázek. Jaké jsou postoje k manželství v současné české společnosti? Odlišují se postoje současné generace od tradičního vnímání manželství vycházejícího z náboženského pojetí? Jak je institut manželství vnímán v jiných kulturách a dochází i tam ke snižování sňatečnosti a zvyšování rozvodovosti? Tyto otázky mě vedly k rozhodnutí zabývat se komparací institutu manželství zejména podle náboženského vyznání, jako prvku určujícího směr vnímání manželství.

Cílem mé práce je tedy srovnání významu manželství v různých kulturních prostředích. Tato jednotlivá prostředí budu rozlišovat podle náboženství, jelikož právě náboženství významně ovlivňuje společensky závazné vzory a normy společnosti. Vzhledem k tomu, že sice existuje velké množství různých náboženství, ale rozsah této práce je omezen, zaměřím se pouze na **pět náboženství s největším počtem věřících nebo s největší tradicí** – křesťanství, islám, hinduismus, buddhismus a judaismus.

S využitím zejména dotazníkové metody a rozhovoru se pokusím o zjištění reality týkající se dodržování ideálních zásad vyplývajících z konkrétního náboženského vyznání a zjištění postojů k manželství v dnešní společnosti.

Ze získaných údajů a informací provedu logické deduktivní vyvození závěrů, z nichž provedu vyhodnocení pracovních hypotéz a na základě porovnání se žádoucím stavem se pokusím definovat návrhy opatření. Současně se pokusím charakterizovat faktory, které ovlivňují manželství a rodinu z pohledu sociální pedagogiky.

1. KULTURA A NÁBOŽENSTVÍ

Kultura a náboženství jsou termíny, které jsou si velmi blízké a velmi úzce spolu souvisí. **Kultura představuje celistvý pohled** na chování jedinců dané společnosti, jejich tradice, obyčeje, jejich uměleckou tvorbu či hmotné výtvořy. **Náboženství je jednou z oblastí kultury, avšak náboženské ideje zpravidla velmi zřetelně ovlivňují myšlení lidí dané společnosti a jejich hodnoty.** Má morální význam, podmiňuje vznik umění, a tudíž obohacuje lidskou kulturu, obohacuje emocionální a estetické cítění člověka.¹

1.1. Pojetí a charakteristické znaky kultury

Pojem kultura představuje celkový systém, který byl vytvořen v průběhu historie lidstva a je proto jakýmsi dědictvím lidstva. Za kulturu se považuje všechno, co vzniká činností člověka ve společnosti a je od přírody zásadně odlišné. Výraz kultura pochází z latiny, „colere“ znamená pěstovat, vzdělávat.

Kultura zahrnuje řadu společenských jevů, procesů a vztahů, které spolu různým způsobem souvisí. Z hlediska sociologie má dvě základní roviny: **širší pojetí** chápe kulturu jako komplex, který zahrnuje aktivní tvořivou činnost lidí a zároveň proces, spočívající v osvojování, přejímání a zhodnocování zkušeností, tedy jako souhrn materiálních, duchovních i normativních produktů lidské činnosti. **Užší pojetí** chápe kulturu jako celek, který zahrnuje činnosti, chování a výtvořy určité skupiny lidí. Řídí se přitom určitými závaznými společenskými vzory a normami.²

¹ Náboženství. <http://home.zcu.cz/~ivetaf/>. 14. 9. 2011

² Exnerová, H. Základy sociologie. Praha: CARD, 1999, str. 24

1.2. Pojetí a charakteristické znaky náboženství

Náboženství obecně představuje vztah člověka k něčemu, co ho přesahuje; představa, dojem, že existuje ještě jiný, nadpřirozený svět.

Hlavním znakem náboženství je víra, tedy přesvědčení založené na citu, nikoliv na rozumovém poznatku. Náboženství se obvykle chápe jako víra člověka v nadpřirozeno - magická moc věci, existence přírodních sil, bytostí, duchů, bohů, spojená s jeho uctíváním, kultem. Tato víra je přímo spojena s vědomím omezenosti lidské existence (smrtelností). Náboženství je člověku vlastní, vyskytuje se ve všech kulturách.

Teologie rozlišuje **přirozené náboženství**, vzniklé z hledání boha a **zjevené náboženství**, ta jsou obsažena ve svatých knihách a tradicích, mají své proroky a vykladače.

Náboženství je možno třídit podle mnoha kritérií, např. geografického (kmenová náboženství, národní náboženství a světová náboženství).³ Do kategorie světová náboženství patří křesťanství, islám a buddhismus a za národní náboženství jsou považovány hinduismus, taoismus, konfucianismus, judaismus, sikhismus a šintoismus.⁴ Podle předmětů víry se dělí na teistická (polyteismus, henoteismus, monoteismus), neteistická (bůh není bytostí) a panteistická (bůh je světový řád).

Různá náboženství vyvinula vlastní techniky a rituály, jak navázat vztah s nadpřirozenem. Obvykle je využíván prostředník mezi člověkem a transcendentními bytostmi (šaman, kněz), který je vybírán podle určitých kritérií. Důležitými úkony v náboženství jsou např. modlitba, oběť, obřad (titus). Náboženský kult má většinou svá centra, obětiště, chrámy, posvátná místa. Náboženství je také důležitý sociologický fenomén, který sdružuje lidi stejné víry a naopak, odděluje je od ostatních.⁵

³Universum N-Ž. Praha: Euromedia Group, 2006, str. 7

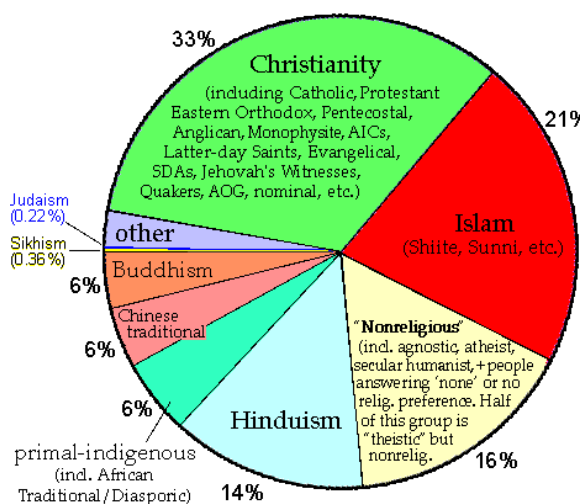
⁴Náboženství. <http://home.zcu.cz/~ivetaf>. 14. 9. 2011

⁵Universum N-Ž. Praha: Euromedia Group, 2006, str. 7

Náboženství studuje **religionistika**, jednotlivá zjevená náboženství studuje a vykládá **teologie**.⁶

Z hlediska počtu věřících, je největším náboženstvím křesťanství. Následuje islám, hinduismus a na čtvrtém místě je buddhismus. Avšak jakýkoliv pokus o součet počtu věřících je nutně pouze více či méně přesný odhad. Problémy dělají jednak definice, kdo to je „ateista“, „člověk bez vyznání“ či jaké víry se dají zařadit mezi „domorodá náboženství“. Další věc je pak věrohodnost údajů - například Čína udává podezřele vysoký počet ateistů. Vzhledem k tomu, že komunisté v Číně stále diskriminují zejména vyznavače nečínských náboženství, nemají tyto údaje velkou vypovídací hodnotu. Řada lidí v západní Evropě zase de facto není věřící, ale přesto se formálně hlásí k nějakému náboženství.⁷

Graf 1: Hlavní náboženství světa⁸

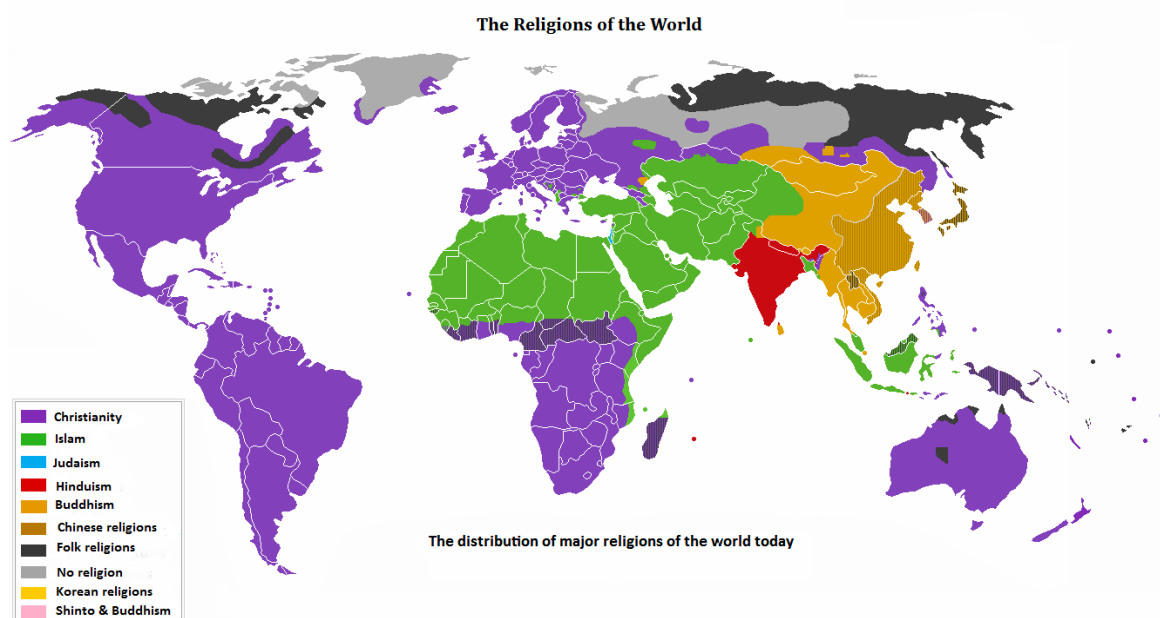
Dle výše uvedené analýzy v roce 2005 vyznávalo křesťanství 33 % populace světa, což odpovídalo 2,1 miliardě lidí. K islámu se hlásilo 21 % světové populace tj. 1,5 miliardy lidí, k hinduismu 14 %, tj. 900 milionů, k buddhismu 6 %, tj. 376 milionů a k judaismu 0,22 % populace světa, resp. 14 milionů lidí. Ateisté a lidé bez náboženství tvořili 16 % populace světa.

⁶ Universum N-Ž. Praha: Euromedia Group, 2006, str. 7

⁷ Daubner, P. Nejrozšířenější světová náboženství. <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/statistiky-obyvateľstvo/nejrozširenejši-svetova-nabozenstvi-v-roce2005-petr-daubner-krestanstvi-islam-buddhismus-hinduismus-taoismus-konfucionismus-buh.html>. 14. 9. 2011

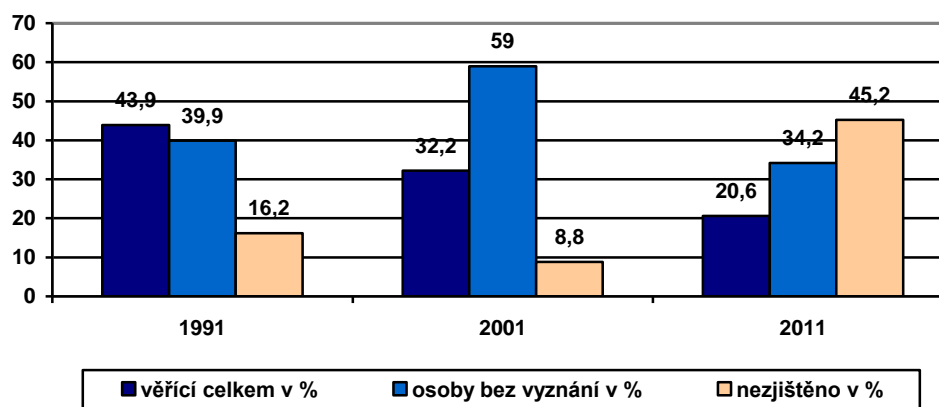
⁸ Major Religions of the World. http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html. 27. 1. 2012

Mapa 1: Náboženství světa⁹

Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky zkoumá Český statistický úřad při sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) jednou za deset let. Poslední sčítání se uskutečnilo v roce 2011 a 15. prosince 2011 byla zveřejněna část zjištěných informací. Mimo jiné to byly i informace týkající se náboženského vyznání respondentů. Údaje jsou uvedeny v příloženém grafu a tabulce. V otázce víry je však nutné brát v potaz, že při SLDB v roce 2011 4,77 milionu lidí nevedlo, v co věří.

Graf 2: Skladba obyvatelstva ČR podle náboženského vyznání v letech 1991, 2001 a 2011 (údaje v %):¹⁰

⁹ Religion distribution. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Religion_distribution.png. 14. 9. 2011

¹⁰ Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky. http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04. 14. 9. 2011

Tabulka 1: Počty obyvatel ČR hlásících se k jednotlivým náboženstvím, resp. nehlásící se k náboženskému vyznání dle SLBD z roků 2001 a 2011:

Náboženské vyznání	2001 ¹¹	2011 ¹²
Obyvatelstvo celkem	10 230 060	10 562 214
Věřící celkem	3 288 088	≈ 2 180 000
Církev římskokatolická	2 740 780	≈ 1 080 000
Česko-bratrská církev evangelická	117 212	≈ 52 000
Církev československá husitská	99 103	≈ 40 000
Náb. spol. Svědkové Jehovovi	23 162	k 9.2.2012 nezveřejněno
Pravosl. církev v českých zemích	22 968	k 9.2.2012 nezveřejněno
Slezská církev evangelická a.v.	14 020	k 9.2.2012 nezveřejněno
Církev bratrská	9 931	k 9.2.2012 nezveřejněno
Církev adventistů sedmého dne	9 757	k 9.2.2012 nezveřejněno
Církev řeckokatolická	7 675	k 9.2.2012 nezveřejněno
Křesťanské sbory	6 927	k 9.2.2012 nezveřejněno
Apoštolská církev	4 565	k 9.2.2012 nezveřejněno
Bratrská jednota baptistů	3 622	k 9.2.2012 nezveřejněno
Evangelická církev metodistická	2 694	k 9.2.2012 nezveřejněno
Starokatolická církev v ČR	1 605	k 9.2.2012 nezveřejněno
Federace židovských obcí v ČR	1 515	k 9.2.2012 nezveřejněno
Novoapostolská církev v ČR	449	k 9.2.2012 nezveřejněno
Nábož. spol. českých unitářů	302	k 9.2.2012 nezveřejněno
Ostatní a nepřesně určené	221 801	k 9.2.2012 nezveřejněno
Bez vyznání	6 039 991	≈ 3 610 000
Nezjištěno	901 981	≈ 4 770 000

Z ostatních světových náboženství byl, dle dat z roku 2001, početně nejvíce zastoupen *buddhismus* s téměř 7 tisíci věřícími a také *islám*, ke kterému se hlásilo 3 700 osob.¹³ První předběžné výsledky SLBD z roku 2011 (z 15. prosince 2011) počet věřících hlásících se k buddhismu a islámu neuvádí.

¹¹ Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky. http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04. 14. 9. 2011

¹¹ Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. http://czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011. 15. 12. 2011

¹³ Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky. http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04. 14. 9. 2011

1.3. Náboženství a jeho místo ve společnosti

Náboženstvím a jeho významem pro společnost se zabývala již v minulosti řada sociologů. Např. E. Durkheim je přesvědčen, že náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, tj. věcem odtažitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence v jediném morálním společenství nazývaném církev. Tato definice se stala mezi sociology (a nejen mezi nimi) záhy velmi populární. V durkheimovské pozici to nejsou bohové, kdo tvoří posvátné věci a místa, ale společnost sama. Jinými slovy řečeno: náboženství prostupuje celý život společnosti, což ve svém důsledku znamená, že vše, co je sociální, je náboženské. Tuto konsekvenci je však nutné vnímat jako projev základní sociální funkce náboženství, kterou je jeho funkce integrační, tedy schopnost výraznou měrou přispívat k vytváření, posilování a udržování sociální solidarity.¹⁴

Rovněž Durkheimův současník a další ze zakladatelů sociologie náboženství Max Weber považoval náboženství za něco, co mělo z jeho pohledu výrazně sociální rozměr, protože je především prostředkem, pomocí kterého se „fixují“ sociální vztahy a vytváří etická rozhodnutí. Zajímavým konceptem, který velmi úzce navazuje na Durkheimovy myšlenky, je koncept amerického sociologa Thomaxe F.O'Dea. Podle něj náboženství představuje jednu ze základních forem institucionalizovaného lidského jednání, jehož hlavním cílem je spolupodílet se na udržení rovnováhy celkového systému. Význam náboženství spočívá v tom, že poskytuje orientaci na něco, co je mimo svět každodennosti. To umožňuje, aby deprivace a frustrace z tohoto světa byla zažívána s ohledem na toto „mimo“ jako něco smysluplného. Náboženství podle něho poskytuje pocit bezpečí a jistoty prostřednictvím účasti na rituálu, který uvádí jedince do vztahu s „mimosvětským“.¹⁵

¹⁴ Václavík, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Zvon, 2010, str. 10

¹⁵ Václavík, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Zvon, 2010, str. 11

Oba tyto základní cíle náboženství jsou bytostně obsaženy v jeho základních funkcích, kterých T.F.O'Dea rozlišuje šest:

- 1) **Poskytuje podporu, konsolidaci a útěchu ve světě**, který je často nejistý a nestálý.
- 2) Pomocí kultu a obřadů nabízí transcendentní vztah, čímž **pomáhá znovunastolit (či znovuobnovit) pocit bezpečí**. Tím významně pomáhá člověku v nalezení jeho místa ve světě. Jinými slovy řečeno: náboženství **přispívá ke stabilitě a k udržení nezbytného řádu, a to jak sociálního, tak ontologického**.
- 3) **Sakralizuje normy a hodnoty společnosti**, a to tak, že upřednostňuje skupinové cíle před individuálními tužbami. Tím se **výrazně podílí na legitimizaci uspořádání dané společnosti**.
- 4) Může však nabízet také takové hodnoty, které zpochybňují zavedené normy, a tím **podporuje změnu stávajícího sociálního pořádku**.
- 5) **Přispívá ke zformování a udržení identity**, protože přijetí jistých náboženských hodnot, stejně jako náboženských výkladů podstaty světa, člověka a společnosti, popřípadě možností spásy, umožňuje lepší pochopení sebe sama.
- 6) **Usnadňuje přechody z jedné věkové skupiny do druhé**.¹⁶

T.F.O'Dea tedy považuje za podstatný rys náboženství především jeho integrační schopnosti. Takového chápání náboženství pak vede k nevyhnutelnému závěru, že náboženství je pro fungování každé společnosti nezbytné, a proto vše, co ho zpochybňuje, narušuje sociální systém jako takový.¹⁷

¹⁶ Václavík, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Zvon, 2010, str. 11-12

¹⁷ Václavík, D. Náboženství a moderní česká společnost. Praha: Zvon, 2010, str. 12

1.4. Manželství jako významný prvek kultury a náboženství

Manželství představuje společensky uznaný svazek muže a ženy, který s sebou nese četná vzájemná práva a povinnosti nezáviselí na jednotlivcích, kteří manželství uzavřeli, nýbrž vznikají nezávisle na nich. Forma manželství se řídí podle hodnotových představ dané společnosti. Manželství má mnoho funkcí: legalizuje sexuální styk, určuje právní status potomstva (především dědickou posloupnost), upravuje ekonomické otázky. Běžně s manželstvím souvisí dělba práce mezi manžely a problém dělení majetku získaného společnou činností. Často se uzavřením manželství řeší i volba bydliště manželů. Vedle monogamie, která převládá v průmyslových společnostech, existují i různé formy polygamie, polygynie a polyandrie, které se však vyskytují zřídka. U sororátu se žení vdovec se sestrou své zemřelé ženy, u levirátu si bere bratr zesnulého muže jeho vdovu. Raná sociologie a etnografie předpokládaly, že formy manželství se vyvinuly teprve relativně pozdě. Vycházely z předpokladu, že sexuální styk nebyl v tzv. „prahordě“ nijak regulován. Dnes víme, že promiskuita v tomto smyslu nikdy neexistovala. Ve všech společnostech bylo trpěné nebo žádoucí spojení muže a ženy regulováno společenskými vztahy a stanoví, ze kterých kategorií lidí lze vybírat manželské partnery.¹⁸

Ačkoli se jednotlivé náboženské pohledy na manželství liší, jedno mají společné: manželství je vnímáno jako chvályhodná instituce, která má pozitivní vliv na muže i ženu. Ženě má být muž oporou a od ženy se očekává dodržení ženských rolí v jejich plnosti, tj. být zázemím manželovi, mateřská role a prvotní náboženská výchova dětí.¹⁹

¹⁸ Universum A-M. Praha: Euromedia Group, 2006, str. 575

¹⁹ Žena a náboženství III. - Podoby manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>. 15. 8. 2011

Manželství v zásadě vždy vzniká sňatkem. Ten není jen formalitou, ale veřejnou deklarácí toho, že ti dva před světem patří k sobě a nikdo a nic nemá právo je rozvracet a všichni to mají respektovat. Proto je ve všech lidských kulturách svatba veřejnou záležitostí.

Samotnému sňatku v některých kulturách předchází zasnuby. Vyjadřují záměr ve smyslu dohody, úmluvy zpravidla dvou stran; je to slib, který si dva lidé vzájemně dávají a veřejně jej oznamují. Bez asistence úřadů. Rozhodnutí k zasnoubení v zásadě probíhá bez svědků. Zasnoubení není právní úkon, proto se na něj nevztahuje právní působení a není zakotveno v zákonodárství západních zemí. V jeho případě nejde ani o stejný závazek jako manželství a nemůže být ani jako takové zrušeno. Když to musí být, pak je zkrátka odvoláno z vůle a rozhodnutí obou stran, nebo dokonce jedné z nich.²⁰

²⁰ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 191

2. POJETÍ MANŽELSTVÍ V RÁMCI VELKÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMŮ

2.1. Křesťanství

Ústřední osobou, ke které se křesťanství obrací, je Bůh a jeho syn Ježíš. Základ křesťanské víry tvoří Ježíšova smrt a vzkříšení.²¹

Svatou knihou křesťanů je Bible. Je to soubor knih, rozdělený na dvě části – Starý zákon a Nový zákon. Je hojně používaná jak k soukromé tak veřejné bohoslužbě. Spisy zařazené do **Bible** zabírají široký **rejstřík historie, práva a proroctví až po poezii, mudrosloví, listy a evangelia**. Vnější, viditelným znakem vnitřní a duchovní milosti jsou svátosti.²² Křesťanské církve využívají k uctívání Boha kostelů nebo kaplí, avšak křesťan může provádět modlitby i v soukromí.

Křesťanská církev je už po staletí rozdělena na východní a západní větve a obě fungují do značné míry nezávisle jedna na druhé. V některých částech světa se církev rychle rozrůstá, v jiných stagnuje nebo upadá.²³ Křesťanská víra se šíří hlavně ve Střední a Jižní Americe a v Africe. Po skončení komunistické éry se mnoho lidí hlásí ke křesťanství i v Rusku. Křesťanů přibývá v Číně a v Indonésii, v Evropě je však situace poněkud odlišná. Dnes se více než třetina všech lidí žijících na zemi považuje za křesťany²⁴, křesťanství je tedy největším náboženstvím na světě s odhadovaným celkovým počtem dvou miliard vyznavačů, i když rozdělených do více než dvacet tisíc různých sekt či církví.²⁵ Z celkového počtu 3,3 milionu občanů ČR, hlásících se k církvi či k víře, se nejvíce osob hlásí k **římskokatolické církvi**. Dominantní postavení této církve u nás má své historické souvislosti a je dlouhodobě spojeno se značnou konfesní roztržitostí zbývajících věřících.²⁶

²¹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 92

²² Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 98-102

²³ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 118

²⁴ Self, D. Encyklopedie světových náboženství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 42

²⁵ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 86

²⁶ Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky.

http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvatelstva_ceske_republiky_23_12_04. 14. 9. 2011

Křesťanské pojetí manželství

V Bibli je psáno: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte si ji a panujte...“ a dále „Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“, které je ovšem třeba rozumět hebrejsky, neboť v hebrejštině je tělo výrazem pro člověka. Ti dva budou tedy jedna bytost a zde je vytyčen cíl, ke kterému mají směřovat – manželství, a to jako úkol celoživotní.“²⁷

Bible svým vyprávěním o Stvoření posvěcuje **dva důležité cíle manželství**. Jedním z nich je **plození**: muž a žena přijímají Boží příkaz, aby se množili. Druhým je **komplementárnost dvojice**, byť provázená míněním o ženské závislosti: muž, jakmile nalezne ženu „sobě rovnou“, utvořenou z jeho žebra, opouští otcovský dům a „stanou se jedním tělem“.²⁸

Neoženit se nebo neprovdát se je ve Starém zákoně myšlenka zcela výstřední. Manželství se objevuje jako přirozené vyústění lásky na první pohled a na četné potomstvo se nahlíží jako na Boží požehnání. **Manželství bylo žádoucím stavem pro muže i pro ženu.**²⁹

Křesťanské pojetí manželství tedy navazuje na starozákonné příkazy, na Boží ustanovení, které Ježíš potvrdil a radikalizoval: „Co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje.“ Pro katolickou, pravoslavnou a anglikánskou církev je manželství svátostí, protestantské církve jej za svátost nepovažují. V katolické církvi snoubenci procházejí delší přípravou na manželství, a musí vyhovět všem podmínkám církevního práva.³⁰

²⁷ Opatrný, P., A. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997, str. 5

²⁸ Schwartz, M. Lásky v bibli. Praha: Ikar, 2002, str. 37

²⁹ Schwartz, M. Lásky v bibli. Praha: Ikar, 2002, str. 38

³⁰ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006, str. 90

Vliv rodiny na vznik manželství

V Bibli se setkáváme s tím, že podle prastarého patriarchálního zvyku příslušelo sjednávání manželství představitelům rodu. Obvykle sjednávali manželství muži, ale jednání se mohla účastnit i žena, byla-li opuštěnou matkou nebo vdovou bez přímých mužských příbuzných.³¹ Z nejrůznějších důvodů, hlavně proto, aby se nerozptýlil rodinný majetek a ochránila víra a tradice, se manželství zpravidla sjednávalo uvnitř rodu, kmene, nanejvýš národa.³² V současnosti však tyto aspekty křesťanství již neřeší.

Manželství v křesťanství je považováno za křesťanský svazek, uzavřen před Bohem a v církvi, přičemž pro uzavření manželství je nutné splnění základních podmínek:

- 1) Manželství mohou uzavřít pouze **muž a žena** (ne dva muži, ne dvě ženy).
- 2) Muž a žena mohou uzavřít manželství jen tehdy, **není-li ani jeden z nich vázán platným manželským svazkem.**
- 3) Manželství mohou uzavřít, jestliže se k němu rozhodli oba **dobrovolně**. Souhlas k manželství musí být svobodný a jeho svobodnost nemusí být ohrožena jen násilím. Za určitých okolností to může být např. psychická choroba.
- 4) Oba chápou tento svazek jako **nerozlučitelný**. **Manželství v katolické církvi je chápáno striktně jako nerozlučitelné.**
- 5) Posledním bodem nutným k uzavření platného manželství je, aby oba dva zásadně **neodmítali děti**. (Bezdětné manželství, z důvodu neplodnosti, není neplatné.)³³

Přesná a závazná pravidla týkající se uzavření křesťanského manželství stanoví **Kodex kanonického práva** (*Codex Iuris Canonice*, zkratka *CIC*), jako soubor vnitřních právních předpisů a norem římskokatolické církve, závazný pro všechny římské katolíky.

³¹ Schwartz, M. Lásky v bibli. Praha: Ikar, 2002, str. 39-40

³² Schwartz, M. Lásky v bibli. Praha: Ikar, 2002, str. 41

³³ OPATRŇY, P., A. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997, str. 9

Uzavření křesťanského manželství předchází osobnostní příprava, v níž se křesťané připravují na posvátnost manželského stavu a na jeho úkoly. Tato příprava není jednorázovým úkonem, ale křesťan se na manželství připravuje od začátku svého života a lze ji rozdělit do 3 částí:

- 1) **vzdálená příprava** - probíhá v období dětství a dospívání, především rodinnou výchovou (rodinnou pedagogikou). Dominantní roli tu má rodina.
- 2) **blízká příprava** – probíhá v době mladosti, při završení dospívání a adolescence. Má ukázat specifičnost mužství a ženství a manželství jako osobní vztah muže a ženy, vyplývající ze samotné přirozenosti člověka.
- 3) **nejbližší příprava** - probíhá v době těsně (několik měsíců) před sňatkem. Směřuje k hlubšímu poznání smyslu manželství a osobní přípravě na odevzdání se partnerovi a na jeho přijetí. Směřuje k hlubšímu poznání významu manželství v náboženském životě a praktickému uvedení do společné náboženské praxe. Je to příprava na prožívání manželství jako společné cesty víry, která má být podporována ostatními manžely a dalšími věřícími a sami svým manželstvím mají chtít přispívat a podporovat druhé (manželská společenství ...). Vede k pochopení svatebního obřadu (texty, gesta atd.) a k jeho osobnímu uchopení. Je to společná příprava obřadu přímo se snoubenci – výběr textů, gest a hudby.³⁴

Samotnému uzavření manželství, musí předcházet zjištění, že nic nebrání jeho platnému a dovolenému uzavření – **ohlášky**. Můžou být spojeny se zasnubami, jako vhodnou přípravou na manželství. Ohláškami manželství se rozumí zveřejnění úmyslu snoubenců uzavřít manželství. Provádí je kněz, který má snoubence oddat a činí tak v rámci nedělních bohoslužeb. Všichni věřící jsou pak povinni oznámit

³⁴ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 15

před uzavřením manželství ordináři nebo faráři překážky, o kterých vědí. Teprve potom, co je uvedené dodrženo, může farář snoubence oddat. Tomu, kdo veřejně prokazatelně odmítl katolickou víru, dovolí ordinář, aby směl být oddán pouze v případě, že katolická strana prohlásí, že je připravena chránit se nebezpečí odpadu od víry a poskytne upřímný příslib, že se ze svých sil bude snažit, aby všechny děti byly pokřtěny a vychovány v katolické církvi.³⁵

Kodex kanonického práva uvádí i **překážky, které brání uzavření manželství:**

- 1) **Muž před dovršeným šestnáctým rokem věku, žena před čtrnáctým, rovněž dovršeným.**
- 2) **Neschopnost k souloži.** Neplodnost manželství ani **nezakazuje**, ani **nezneplatňuje**.
- 3) **Neplatně uzavírá manželství ten, kdo je vázán dřívějším manželstvím, i nedokonaným.**
- 4) Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž **jedna je pokřtěna v katolické církvi** nebo do ní přijatá a neodpadla od ní formálním úkonem, a **druhá osoba je nepokřtěná.**
- 5) Neplatně uzavírá manželství, **kdo přijal svátost svěcení.**
- 6) Neplatně uzavírá manželství, **kdo je vázán veřejným doživotním slibem čistoty v řeholní společnosti.**
- 7) Mezi mužem a ženou, která byla **odvedena nebo je zadržována za účelem uzavření manželství.**
- 8) Kdo za účelem uzavření manželství s určitou osobou **přivodí smrt jeho manželovi nebo vlastnímu manželovi, kdo fyzickou nebo mravní součinností přivodili smrt manžela.**
- 9) V přímé linii pokrevního příbuzenství je neplatné manželství **mezi všemi předky a potomky, jak legitimními, tak přirozenými.** V boční linii je neplatné manželství až do čtvrtého stupně včetně.

³⁵ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 9

10) **Švagrovství“ v přímé linii** činí manželství neplatným v kterémkoliv stupni.

11) Platně nemohou uzavřít mezi sebou manželství ti, **kdo jsou ve vztahu zákonného příbuzenství vzniklého z osvojení**, a to v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie.³⁶

Platná jsou pouze ta **manželství**, která se uzavírají před **oddávajícím místním ordinářem** nebo **farářem** anebo před knězem nebo jáhnem od některého z nich pověřeným a před **dvěma svědky**.³⁷

Manželství mezi katolíky nebo mezi stranou katolickou a stranou nekatolickou pokřtěnou se uzavírá ve **farním kostele**; v jiném kostele nebo kapli se může uzavřít s dovolením ordináře nebo faráře. Při uzavírání manželství se zachová **obřad**, jak je předepsán v liturgických knihách od církve schválených nebo jak je zaveden zákonnými obyčeji.³⁸

Po uzavření manželství zaznamená farář (místa uzavření sňatku) co nejdříve do **knihy oddaných** jména manželů, oddávajícího, svědků, místo a den uzavření manželství. **Uzavřené manželství se zaznamenává také v knize pokřtěných**, v níž je zapsán křest manželů. Jestliže se manželství buď zplatní pro vnější obor, nebo prohlásí za neplatné nebo zákonně rozloučí, kromě smrti, musí to být oznámeno faráři místa uzavření manželství, aby mohl být řádně proveden záznam v knize oddaných a knize pokřtěných.³⁹

Kodex kanonického práva obsahuje i zásady týkající se vzniku **smíšeného manželství**. **Je zakázáno manželství mezi dvěma pokřtěnými osobami, z nich jedna je pokřtěna v katolické církvi nebo je do ní po křtu přijata, a druhá osoba patří do jiné církve nebo církevní společnosti, která není v plném společenství**

³⁶ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 5-6

³⁷ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 7

³⁸ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 8

³⁹ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 9

s **katolickou církví**. Dovolení však může udělit ordinář po splnění následujících podmínek:

- 1) **katolická strana prohlásí, že je připravena chránit se nebezpečí odpadu od víry a poskytuje upřímný příslib, že se ze svých sil bude snažit, aby všechny děti byly pokřtěny a vychovány v katolické církvi;**
- 2) o těchto příslibech katolické strany se včas uvědomí druhá strana tak, že bude známo, že si je opravdu vědoma příslibů a povinností katolické strany;
- 3) obě strany se poučí o účelu a podstatných vlastnostech manželství, které žádný z uzavírajících nesmí vylučovat.

Jestliže katolická strana uzavírá manželství s nekatolickou stranou východního obřadu, je nutno zachovat kanonickou formu sňatku a je **zakázáno, aby se před nebo po kanonickém uzavření manželství konaly jiné náboženské obřady téhož sňatku za účelem vyjádření nebo obnovení manželského souhlasu. Rovněž není dovolen obřad, při kterém katolický duchovní spolu s nekatolickým duchovním současně vykonávají každý svůj obřad a vyžadují manželský souhlas.**⁴⁰

Vnímání manželství v minulosti

Po dlouhá staletí upravovalo oblast manželských vztahů pouze právo katolické církve, tedy právo kanonické. Teprve od období státních absolutismů se objevuje paralelní regulace manželství prostřednictvím státního zákonodárství, které ovšem hojně čerpalo (a ani nemohlo nečerpat) z práva kanonického. Bez jakékoli nadsázky lze mluvit o recepci kanonického práva sekulárním právem manželským, a to jak pokud jde o formu uzavírání manželství, tak pokud jde o stanovení manželských překážek a požadavků kladených zákonodárcem na kvalitu manželského souhlasu.

⁴⁰ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 9-10

Novum sekularizované manželskoprávní legislativy představuje zejména možnost zrušení manželské smlouvy rozvodem (resp. rozlukou), třebaže někdy bývala - alespoň u katolických křesťanů - nerozlučitelnost manželství respektována i ze strany státu. V souvislosti s rozsáhlou rekonstrukcí československého práva, probíhající u nás od počátku šedesátých let, byl zákon o právu rodinném nahrazen zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., účinným od 1. 4. 1964.⁴¹ Tento zákon byl v roce 1992 novelizován, šlo o **(znovu)zavedení církevní formy uzavírání manželství, rovnocenné s formou občanskou.**

Svatební obřad v křesťanství

Svatební obřady v křesťanství detailně upravuje Kodex kanonického práva vyhlášený v roce 1983. Tzv. Druhé vzorové vydání obřadů bylo na základě speciálního pověření daného papežem Janem Pavlem II. vydáno jak v latinském jazyce, tak v národních jazycích. Český překlad tohoto vydání pod názvem **Svatební obřady** byl vydán v roce 2005.⁴² Uvedená publikace obsahuje **informace o významu svátosti manželství, informace o postupech směřujících k uzavření manželství i samotném svatebním obřadu.**

Svatba katolíků je specifická jak estetickou formou, tak i svým filosoficko-teologickým chápáním. Podstatným prvkem uzavření manželství je manželský slib. Když nevěsta a ženich veřejně kladně odpoví na tři otázky – zda je jejich rozhodnutí svobodné a upřímné, zda se k manželství rozhodují opravdu na celý život a zda jsou připraveni přijmout děti a vychovat je podle Božího zákona – potvrzují své rozhodnutí slavným slibem **„Odevzdávám se ti a přijímám tě za manžela (manželku). Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím a že s tebou ponesu**

⁴¹ Hrdina, A., I. Manželství v současném českém i kanonickém právu.

<http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>. 20. 9. 2011

⁴² Svatební obřady. Praha: Česká biskupská konference, 2007, str. 5

všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu ať mi pomáhá Bůh.“
Přísluhující kněz či jáhen (či jiný zplnomocněný svědek církve) poté pronese: „**Před Bohem, před církví i před tímto shromážděním potvrzují, že jste řádně uzavřeli manželství. Co spojil Bůh, ať člověk nerozlučuje!**“ Následuje požehnání a nasazení prstenů, přímluvné modlitby a závěrečné požehnání (pokud obřad není součástí mše). Svátost manželství symbolizuje spojení Krista a církve, udělují si ho vzájemně ženich a nevěsta.⁴³

Svatební liturgie **v pravoslaví** je zvláště slavná a dojemná. Patří k ní i korunování novomanželů – kněz během modlitby vkládá korunky na hlavu ženicha i nevěsty. Pokud však dojde k druhému manželství (u ovdovělých, nebo tam, kde původní manželství bylo z vážných důvodů rozloučeno biskupským soudem), má mít obřad jinou, mnohem prostší podobu.

I v protestantismu se konají církevní sňatky, ale jejich průběh působí civilněji než u starých církví s rozvinutou liturgickou kulturou. Manželství tu není chápáno jako svátost, podle slov Martina Luthera je to „světská věc“.⁴⁴

Postavení manželů a výchova dětí

Bible říká, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, pak je zřejmé, že jsou si oba postaveni na roveň, že jsou stejně významní, stejně důležití a cenní, ale i to, že mužsko – ženská polarita je Bohem zamýšlená. Ta má mnoho vrstev a aspektů a je třeba je brát v úvahu všechny. Začneme-li aspekty tělesnými, pak nejde jen o rozdílnost sexuální, ale o celkovou odlišnost stavby těla a tím i jejich životního úkolu. Dále je zde odlišnost psychická, či psychologická, každý z nich vnímá okolní podněty trochu jinak, na něco jiného klade důraz, jinak reaguje. S tím souvisí i rozdílnost jejich sociálních úloh, která

⁴³ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 90-91

⁴⁴ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 91

není zřejmě podmíněna pouze společensky. Veškeré tyto odlišnosti muže a ženy musí být v manželství respektovány a oba se mají s těmito svými odlišnými vlastnostmi v manželství uplatnit.⁴⁵

Postavení manželů řeší i Kodex kanonického práva, který uvádí, že: **Z platného manželství vzniká mezi manžely svazek svou povahou trvalý a výlučný. Každý z obou manželů má stejnou povinnost i právo na to, co patří ke společenství manželského života. Rodiče mají nejzávažnější povinnost a prvotní právo starat se ze všech sil o výchovu dětí, jak fyzickou, společenskou a kulturní, tak mravní a náboženskou.**⁴⁶

Manželské jsou děti počaté nebo narozené z platného nebo domnělého manželství. Otcem je ten, kdo je manželem matky, jestliže se zřejmými důkazy neprokáže opak. Za manželské se považují děti narozené alespoň po 180 dnech ode dne uzavření manželství nebo nejvýše 300 dní od skončení manželského života. Nemanželské děti se legitimují následným manželstvím rodičů, ať platným nebo domnělým, anebo reskriptem Apoštolského stolce. Legitimované děti jsou co do kanonických účinků ve všem na roveň postavené manželským dětem, pokud právo výslovně nestanoví jinak.⁴⁷

Sexualita

V křesťanství patří k sobě sexualita a rodičovství. Intimní setkání dvou lidí nemá být tedy jen vyjádřením jejich vzájemné náklonnosti, ale má být i plodné. Souvisí to i s jednou z podmínek uzavření křesťanského manželství, která vyžaduje, aby manželé neodmítali mít děti. Církev je proti všem umělým způsobům zabraňování početí (přerušovaná soulož, antikoncepce, bariérové prostředky – kondom,

⁴⁵ OPATRŇY, P., A. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997, str. 51-52.

⁴⁶ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 10-11

⁴⁷ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 11

miniinterrupce, nebo interrupce). Jediná metoda, proti které nejsou námitky, je takzvaná metoda přirozená. Tato metoda spočívá v rozpoznání a respektování neplodných dní ženy, tedy dní, kdy k početí nemůže dojít.

Rodičovství a dítě křesťanství vnímá jako dar a zastává názor, že lidský život začíná početím a má být od tohoto počátku až do konce chráněn.⁴⁸ Tradiční křesťanské rodiny bývají dodnes nápadně velkým počtem dětí a nezřídka i ochotou adoptovat děti bez rodičů, včetně postižených.⁴⁹

Možnosti zániku manželství

Křesťanské manželství je úmluva, neboli neodvolatelný osobní souhlas, kterým se dva lidé navzájem sobě dávají a přijímají. Nerozlučitelnost manželství je podložena starozákonními slovy z knihy Genesis, znovu opakovanými Ježíšem: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“ Pro křesťany je manželství svátost a s tímto požadavkem jsou katolíci ve světě jediní.⁵⁰

Křesťané věří, že žena a muž by měli manželský svazek uzavřít na celý život, „**dokud je smrt nerozdělí**“. Pouze pokud jeden z partnerů zemře, je možné, aby druhý uzavřel nové manželství. Církve se tak řídí Ježíšovým učením o manželství, podle něhož není správné uzavřít po rozvodu nový sňatek. Existují ovšem i církve, které povolují rozvedeným znovu uzavřít církevní manželství.

Např. **u pravoslavných** je manželství v zásadě nerozlučitelné, ale přesto je možno určitým způsobem vstoupit do manželství

⁴⁸ Opatrný, P., A. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997, str. 57-59

⁴⁹ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 91

⁵⁰ Opatrný, P., A. Příprava na manželství. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997, str. 57-58

i podruhé. U **evangelických** církví je rozvod možný, manželství není chápáno jako svátost, sňatku se jen požehná.⁵¹

V katolické církvi je tedy řádně uzavřené církevní manželství nezrušitelným svazkem – nepřipouští se tedy rozvod, pouze v krajním případě odluka bez možnosti uzavřít nové manželství během života původního partnera.

Pravoslavní a evangelici nový církevní sňatek rozvedených sice nevyklučují, avšak všechny křesťanské církve společně hájí důležitost řádného uzavření manželství a vyžadují závazek věrnosti, vycházející z přikázání Desatera: „Nezcižolíš“ a „Nebudeš prahnout po manželce svého bližního“.⁵²

Křesťanství přesto umožňuje zrušení manželství. Pravidla této možnosti stanoví Kodex kanonického práva, v hlavě č. 9 – **Odloučení manželů (Zrušení manželství)**. Zde je uvedeno, že **uznané a dokonané manželství nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti**. Avšak **nedokonané manželství mezi pokřtěnými nebo mezi stranou pokřtěnou a nepokřtěnou může zrušit papež**, a to ze spravedlivého důvodu, na žádost obou stran nebo jen jedné, i proti vůli druhé strany.⁵³

⁵¹ Self, D. Encyklopedie světových náboženství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 39

⁵² Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 90

⁵³ Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994, str. 11

2.2. Islám

Islám je jedno z nejmladších velkých náboženství světa. Vznikl v šestém století v oblasti známé dnes jako Saúdská Arábie. Leží tam obě jeho nejsvětější města: Mekka a Medína. Ačkoli je islám celosvětové náboženství, většina z miliardy a dvou set milionů jeho vyznavačů obývá dodnes Severní Afriku, Přední východ a Jihovýchodní Asii. Islám je arabské slovo s významem „oddat se“ a muslim je „ten, kdo se podřizuje vůli Alláha“. Islám je absolutní způsob života a pokrývá jak světskou, tak duchovní oblast života. Věří se, že Alláh posílal čas od času proroky, jako byli Abraham, Mojžíš a Ježíš, aby ukázali lidem, jak mají žít, ale jejich poselství byla do značné míry ignorována. Nakonec poslal Alláh Muhammada, posledního a největšího v prorocké linii, a odhalil mu svou vůli v řadě zjevení, která byla bezchybně zaznamenána v Koránu. Muslimové chovají k Muhammadovi nejvyšší úctu, ale nebyl božský a proto se nesmí uctívat. Uctívání náleží jedině Alláhovi, protože je stvořitelem a vládcem veškerenstva.⁵⁴

Pro muslimy je slovem božím Korán – je věčným, absolutním a nesrovnatelným.⁵⁵ Muslimové se modlí všude, ale muslimští muži se snaží být při pátečních poledních modlitbách v mešitě. Mešita je pro modlitby hlavním místem, ale v muslimské komunitě plní také řadu dalších významných funkcí (je místem pro modlitby, centrem obce, školou i soudem).⁵⁶

Existují dvě skupiny muslimských věřících. Devět desetin islámského společenství tvoří sunnitští muslimové a ostatní jsou ší'ité. Neshodují se v otázce legitimacy těch, kdo nastoupili po Muhammadovi. Ší'itský islám je oficiálním náboženstvím v Íránu a formou islámu, vyznávanou muslimskými komunitami v Iráku, Indii

⁵⁴ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 120-121

⁵⁵ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 128

⁵⁶ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 130

a Pákistánu. Jinde jsou muslimské obce sunnitské – od Indonésie až po Afriku a od Asie po arabské komunity na Předním východě.⁵⁷

V moderním světě je nejrychleji vzrůstajícím náboženstvím. Největší muslimská komunita žije v Indonésii, kde sto osmdesát šest milionů muslimů tvoří přes devadesát procent všeho obyvatelstva. Velké muslimské obce najdeme také ve východní Evropě, zejména v Albánii, Makedonii a jižních státech dřívějšího Sovětského svazu. Početné muslimské komunity se nacházejí i v západní Evropě, obzvláště v Itálii, Německu a Nizozemsku. Ve Francii tvoří muslimové pět procent veškerého obyvatelstva. Muslimové mají dnes početní převahu ve třiceti zemích světa. V mnoha dalších oblastech, jako v Nigérii, Indii, na Filipínách a v severozápadní Číně, zahrnují podstatnou část obyvatelstva. Islám je hlavním náboženstvím jak v některých nejbohatších tak nejchudších zemích na světě.⁵⁸

Mapa 2: **Muslimská populace ve světě**⁵⁹

⁵⁷ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 126

⁵⁸ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 144-145

⁵⁹ Islám. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Islám>. 14. 1. 2012

Islámské pojetí manželství

Muslimové považují rodinu za základ společnosti a manželství za páteř rodinného života.⁶⁰ Manželství a rodina mají v islámském systému ústřední postavení. V Koránu je o něm mnoho pasáží a Prorok pronesl řadu výroků, v nichž se mimo jiné praví, že když se muslim žení, ovládl již polovinu svého náboženství.⁶¹ Korán oplývá nařízeními, kritickými poznámkami a výstrahami ohledně organizace a chování muslimské rodiny, jelikož rodinná pouta jsou nejsilnější ze všech společenských svazků. Loajalita a závazek vůči rodině, překračuje všechny ostatní společenské závazky.⁶²

Manželství v islámu je smluvním vztahem. Muslimské autority vykládají manželství podle Koránu jako náboženskou povinnost, morální pojistku a společenský závazek. V muslimských komunitách se výběru partnera pro manželství účastní celá rodina.⁶³ Požehnání rodičů je důležité, nejde jen o soukromou věc dvou mladých lidí. Rodina v tradičním islámu je totiž dodnes především tzv. rozšířenou rodinou, tedy vícegenerační skupinou příbuzenstva (včetně strýců, tet, bratranců, sestřenic atd.). I tehdy, jsou-li mladí iniciativní, vyjednává ženich podmínky sňatku s rodiči nevěsty.⁶⁴ Podle islámského zákona nastávající ženich a nevěsta nejenže se mohou před sňatkem setkat, ale přímo se jim to doporučuje. V Koránu neexistuje žádné ustanovení, které by obhajovalo vynucené sňatky nebo takzvané „zabíjení kvůli cti“.⁶⁵

Islám také doporučuje zasnuby. Jsou vyjádřením vážného zájmu muže, že si chce vzít ženu za manželku. Zasnuby jsou přípravou k uzavření sňatku a jsou podle islámu vhodné nebo dokonce žádoucí (mubáh). A mají také pravidla:

⁶⁰ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 141

⁶¹ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici. http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakova_domov.pdf. 14. 9. 2011

⁶² Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2002, str. 387

⁶³ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 141

⁶⁴ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

⁶⁵ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2002, str. 388

1. Je-li žena zasnoubena, nikdo jiný ji nesmí požádat o ruku.
2. Je povolené, aby se muslim se svou snoubenkou stýkal, viděl se s ní a mluvil s ní, a to v přítomnosti dalších osob, nejlépe z její rodiny. Protože ona to bude, kdo se bude starat o jeho děti a o jeho domácnost, tak musí znát, komu dá důvěru.
3. Stejně tak patří i mezi práva snoubenky, aby mohla zjistit, s kým bude trávit zbytek života, aby se s ním mohla sejít, mluvit s ním a také se ptát jiných lidí na jeho povahu a jeho skutky a rozhodnout se.

Zásnuby samy o sobě nestačí k tomu, aby muž a žena spolu mohli sexuálně žít, to je možné až po oficiální svatbě.⁶⁶

Sňatek je veřejná událost, nikoli čistě privátní nebo tajný akt. Technicky jsou potřeba alespoň dva svědci, kteří podepisují sňatkovou smlouvu jakožto opatrovníci ženicha a nevěsty. Obvykle je přítomen *gadi* (islámský soudce).⁶⁷

V moderní městské společnosti zřetelně ustupuje tradiční model sjednávání sňatku rodiči a mladí lidé se stále více seznamují sami. Poměry se samozřejmě velmi liší podle typu společenského prostředí, místních zvyků a intenzity, s jakou se v jednotlivých rodinách dodržuje tradice.

Podle hadíthu je záslužnější se oženit než zůstat svobodný. Když se muž neožení, je to chápáno jako prohřešek proti etickým normám, jako úchylka, která může vést až k hříchu v podobě mimomanželského styku. Podobně to platí u žen, žádná muslimská žena nemá právo zřici se svého základního poslání – stát se matkou.⁶⁸

Manželství je považováno v islámu za něco vážného, posvátného. Morální dobročinnost, povznesení, společenská soudržnost, lidská pevnost, mír a milosrdenství vytvářejí hlavní

⁶⁶ Manželství a jeho statut – zásnuby. <http://www.islamweb.cz/kazani/kazani.php?cislo=40>. 8. 1. 2012

⁶⁷ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2002, str. 388

⁶⁸ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici. http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakova_domov.pdf. 14. 9. 2011

prvky manželství. Je to smlouva, v níž samotný Bůh je prvním svědkem a první stranou; je uzavřena v Jeho jménu, v poslušnosti vůči Němu, podle Jeho příkazů. Jde o slušné lidské spolužití, potvrzené a sledované Bohem. Jde o znak Jeho požehnání a velikého milosrdenství, jak jasně On sám říká v Koránu. Je proto zřejmé, že **manželství v islámu je prostředkem trvalého vztahu a** neustálé harmonie nejen mezi mužem a ženou, ale také mezi oběma partnery a Bohem.⁶⁹

Šarí‘a **nestanoví nejnížší věkovou hranici pro uzavření sňatku.** Ve většině islámských zemí s výjimkou konzervativních monarchií na Arabském poloostrově je věková hranice 16 let. Předpokladem sňatku je souhlas ženy.⁷⁰

Islám však ustanovil jistá pravidla, aby manželství plně sloužilo svému účelu. Patří sem následující zásady:

- 1) Obě strany by se měly vzájemně velmi dobře poznat způsobem, který nezahrnuje nemorální, podvodné nebo kořistnické chování.
- 2) Muž by si měl vybírat svou partnerku především podle jejích trvalých vlastností, tedy na základě náboženské stálosti, morální soudržnosti, charakteru atd., a ne podle jejího bohatství nebo rodinné prestiže nebo na základě pouhé fyzické krásy.
- 3) Žena má právo ujistit se o tom, že její nápadník je vhodnou partií hodnou její lásky a úcty, a že je schopný učinit ji šťastnou. Z tohoto hlediska může odmítnout nabídku muže, který nedosahuje její úrovně nebo kterého nepovažuje za vhodného, protože takový sňatek by jí mohl ztěžovat plnění manželských povinností, a mohlo by proto dojít i k rozpadu takového manželství.
- 4) Žena má právo na věno od svého nápadníka podle svých nároků a také podle jeho možností. Jestliže si přeje pominout toto právo a nevyžadovat velké věno nebo vůbec žádné, může tak učinit. Povinnost věna má ženu ujistit, že je žádoucí, potřebná

⁶⁹ Manželství a rozvod. <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/manzelstvi.htm>. 20. 8. 2011

⁷⁰ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pdf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

a že muž je připraven a ochoten dostat finančním i jiným závazkům. Věno je rovněž symbolickým gestem, naznačujícím, že žena bude v bezpečí a že muž nevidí ve vstupu do manželství žádné materiální výhody. Vyjasňují se tak vztahy mezi budoucími partnery a věci, které by oba partneři měli či neměli od druhého očekávat.

- 5) Manželství by mělo být oznámeno na veřejnosti a vesele oslaveno. Svobodný souhlas obou stran je podstatnou podmínkou, bez něj není manželství platné.
- 6) Aby bylo manželství právoplatné, musí být dosvědčeno dvěma dospělými osobami a zaznamenáno v úředních dokumentech.
- 7) Manželovou povinností je všestranné zabezpečení manželky. Manželka na to má nárok, který vyplývá z uzavření sňatku. Jestliže manželka vlastní nějaký majetek, zůstává jí i po uzavření manželství. Manžel nemá žádná práva na jakoukoli část jejího majetku. Toto opatření zaručuje, že manželství bude zaměřeno na vznešené cíle a odpoutá se od všech nehodnotných pozemských cílů.

Po všech těchto opatřeních je zřejmé, že islám poskytuje všechny možné záruky ke šťastnému manželství, pevnému základu neustálé harmonie a stálého klidu.⁷¹

V souvislosti s islámem se setkáváme s pojmem **mnohoženství**. Korán připouští *čtyři manželky* s podmínkou, že manžel bude ke všem stejně spravedlivý a vytvoří jim stejné materiální podmínky včetně bydlení. V souladu s islámskými zákony musí zaplatit každé z nich první věno, což bývá dosti nákladná záležitost.

Některé státy také vyžadují souhlas první manželky, případně potvrzení obchodní komory, že jeho finanční situace umožňuje vytvoření odpovídajících materiálních podmínek. Ve většině případů ovšem žena nesouhlasí a dochází k rozvodu. Některé právní autority vycházejí z toho, že muž nemůže být stejně spravedlivý ke všem

⁷¹ Manželství a rozvod. <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/manzelstvi.htm>. 20. 8. 2011

manželkám, proto doporučily některým státům přijmout zákon, který polygamií zakazuje.⁷² Rovněž mladší a městská generace se k polygamií staví povětšinou záporně.

Dle výzkumů tvoří polygamní manželství cca 1% všech muslimských manželství a v Turecku a Tunisku je mnohoženství zrušeno de iure, v mnoha dalších zemích je zrušeno de facto.⁷³

Žena v islámu může mít pouze jednoho muže.⁷⁴

Co se týká sňatku muslima a nemuslima, **muslim si může vzít nemuslimku** z lidí Knihy – *kitábíjí*, tj. křesťanku nebo židovku. **Muslimka se nesmí provdat za nemuslima.** Nemuslimská manželka má všechna práva, která poskytuje islám muslimce. Křesťanka či židovka nemusí měnit svou víru a konvertovat k islámu, aby bylo manželství platné podle islámského práva. Je jí dovoleno praktikovat její náboženství svobodně a bez omezení.⁷⁵

Islám odsuzuje mimomanželské vztahy mezi muži a ženami. Akt plození se děje přísně v rámci rodiny, mimomanželský pohlavní styk a cizoložství (*zinah*), jsou hříchy, které islámský zákon trestá nejpřísnějšími tresty. Zachovávání soukromí a umírněnosti mají zásadní význam pro plození a správnou výchovu dětí.

Manželství nelze uzavřít, brání-li mu překážky vyplývající z příbuzenství. Korán podrobně vypočítává, které stupně příbuzenství činí ženu trvale zakázanou.⁷⁶

⁷² Fleissig, J., Bahbouh, Ch. Malá encyklopedie islámu. Praha: Dar ibn Rushd, 1993, str. 98

⁷³ Žena a náboženství III. - Podoby manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>. 15. 8. 2011

⁷⁴ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 388

⁷⁵ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

⁷⁶ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 387

Svatba

Korán a hadíthy (výroky Muhammada) silně doporučují sňatek. Ačkoli sňatek (*nikah*) je **společenská a zákonná smlouva**, nikoli svátost jako v některých jiných náboženstvích, Korán a hadíthy udávají mnoho doporučení a předpisů svědčících o tom, že sňatek má posvěcení Boha a Proroka. Islám bere v úvahu lidské potřeby a lidskou omylnost a muslimové mají za to, že včasné manželství zaručuje, že se člověk vyhne smilstvu. Při uzavírání sňatku je nezbytný souhlas muže i ženy.⁷⁷

Svatba se může uskutečnit kdekoliv. Svatební akt v mešitě není právně vyžadován, ale vše by mělo proběhnout podle požadavků islámu. Svátba je právní a veřejný akt. Podle islámského práva šarí‘a musí být pro každý důležitý právní úkon dva svědci, ale doporučuje se, aby se obřadu zúčastnilo více lidí, aby co nejvíce lidí vědělo, že daný muž a žena jsou spojeni zákonným sňatkem.⁷⁸

Svatební obřad sám je prostý a jeho součástí je sepsání a uzavření smlouvy, kterou podepisují ženich a zástupce nevěsty. Smlouva ve své nejpodstatnější části stanovuje výši mahru, tj. částky, kterou ženich vyplácí nevěstě. Podle šarí‘y je mahr rozumná částka, která ale není přesně stanovená. Vše závisí na finanční situaci manžela. Základní zásada je ta, že nemá být nepřiměřeně vysoký.

Na ochranu žen před rozvodem se zaznamenává do svatební smlouvy dvojí mahr – obvěnění. První část je zaplácena po uzavření svatební smlouvy a je chápána jako část nevěstina osobního kapitálu. Druhá část se nevěstě vyplácí pouze v případě rozvodu. Mahr je v islámském manželství velice důležitý. Podle šarí‘y je výkupné výlučně majetkem ženy, dává se výlučně jí, nikoli její rodině ani jejímu zástupci při svatbě, nelze ho zcizit ani promlčet.

⁷⁷ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 387-388

⁷⁸ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pdf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

Nevěsta obvykle nemá právo zasahovat do diskuse o výši výkupného, podobně jako se jí ne vždy týká otázka volby partnera. K obřadu se neváže žádný zvláštní rituál (není vyžadován), ale je zvykem, že někdo zarecituje úryvek z Koránu a pronese krátkou řeč. Obřad může provést kterýkoli muslim, ale v muslimských zemích, aby svatební smlouva byla skutečně seriózní, jsou k tomu úředně oprávněny osoby, které mají právo provést obřad a zaznamenat ho do matriky.

Svatební akt a s ním spojené lidové zvyky (často jsou svým původem zcela mimoislámské) se liší nejen podle země a etnicko-kulturních oblastí v rámci jednotlivých států, ale i podle sociální vrstvy určité společnosti.⁷⁹

Postavení manželů a výchova dětí

Muslimská společnost se jeví jakoby rozdělena na dva zvláštní světy, mužů a žen, což se projevuje v tradiční architektuře domů i ve vžitých formách společenského styku. Korán dává v zásadě mužům i ženám tytéž pokyny, přestože **nemají stejné právní postavení**, před Bohem jsou si obě pohlaví rovna.⁸⁰

Islám zaručuje ženě práva, která odpovídají její přirozenosti, poskytuje jí bezpečí a chrání ji před nejistými životními podmínkami:

- 1) Islám ženu uznává za plného a rovnoprávného partnera muže v rozmnožování lidstva. Muž je otcem, žena matkou a oba jsou nezbytně nutní k vytvoření nového. Matka je o to více důležitá, že zajišťuje výživu plodu i narozeného dítěte ze svých tělesných zdrojů.
- 2) Žena je rovnoprávná s mužem ve sdílení osobních a společných povinností a v získávání odměny za své skutky.

⁷⁹ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

⁸⁰ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

- 3) Žena je rovnoprávná s mužem, pokud jde o přístup ke vzdělávání a vědění.
- 4) Žena má právo na svobodu názoru stejně jako muž.
- 5) Ženy mají právo se účastnit veřejného života.
- 6) Islám již více jak 1400 let zaručuje ženám právo uzavírat smlouvy, podnikat, vydělávat a mít od manžela oddělené vlastnictví a právo na dědictví.
- 7) Nevěsta má právo na předmanželskou smlouvu a věno.
- 8) Žena nemá povinnost živit a šatit rodinu a starat se o ubytování, to vše leží na bedrech manžela.
- 9) Pokud žena pracuje, může si ponechat veškerý výdělek pro sebe.
- 10) Za financování vzdělávání je zodpovědný muž.
- 11) Po uzavření manželství žena vlastní vše, co ji před svatbou patřilo.
- 12) Jako dcera a sestra má právo na zabezpečení ze strany otce i bratrů. Pokud ovdoví nebo se rozvede, má nárok na finanční zabezpečení.⁸¹

Žena je v Koránu postavena na roveň muži. Je také vysoce ctěna jako matka, vychovatelka dětí a strážkyně rodinného krbu. Nicméně vztahy žen a mužů v tradičních islámských společnostech nejsou z dnešního evropského hlediska rovnoprávné.⁸²

Žena je v tradičních islámských společnostech spojována především s domácím rodinným prostředím. (V extrémním případě to znamená, že je jí bráněno ve vzdělávání a ve vykonávání civilního zaměstnání, to je ovšem velmi ojedinělé). Veřejný prostor je tradičně chápán jako především mužská doména. To se ovšem nevysvětluje jako snaha držet ženu zavřenou doma, ale jako prozíravá dělba práce a sociálních rolí na základě různého nadání a dispozic mužů a žen.

Žena má být chráněna, nikoli omezována. Také cudné a střídmé odívání je vykládáno především jako ochrana ženy.⁸³ V muslimském

⁸¹ Islám. <http://islam.mypage.cz/menu/zenska-prava-v-islam/zenska-prava-mimo-islam>. 21. 9. 2011

⁸² Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

⁸³ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

světě se tak setkáváme se zahalováním žen. V této otázce se ve velké míře projevují místní a sociální rozdíly. Jen v některých oblastech se stále drží *zakrytí celého obličeje*, střední stupeň představuje *šátek, který halí hlavu a ramena* a nejrozšířenějším způsobem je *šátek zakrývající vlasy a šíji, k němuž patří dlouhý volný šat*.⁸⁴ Korán však o závoji ani o šátcích nehovoří, to je pozdější interpretace, Korán hovoří pouze obecněji o cudném a nevyzývavém oblékání a zahalování choulostivých částí těla.⁸⁵

Žena v islámu se těší i některým výsadám, o něž je muž ochuzen:

- 1) Žena je osvobozena od určitých náboženských povinností, například modliteb a půstu v době menstruace a šestinedělí.
- 2) Nemusí navštěvovat povinná páteční shromáždění.
- 3) Jako matka má před zrakem Božím více uznání a vyšší postavení.
- 4) Žena má nárok na tři čtvrtiny synovské péče, lásky a podpory, na otce zbývá jen jedna čtvrtina.⁸⁶

Islámský zákon obsahuje také přísná nařízení týkající se **vztahu** mezi muži a ženami. Pojem *mahram* označuje stupeň pokrevní příbuznosti, v níž spolu muži a ženy nesmí uzavírat sňatky, a mohou se tedy mezi sebou stýkat.⁸⁷

V islámské společnosti žena většinou žije v rodině svého manžela, méně často žijí manželé sami a téměř nikdy muž nežije u rodiny své ženy. Na správnou výchovu dítěte pak dohlíží tchyně, ale též sestry manžela a manželky jeho bratrů. Vztah mezi tchyní a snachou má pevně stanovená pravidla, která jsou odvislá od toho, kolik potomků (zvláště chlapců) snacha porodila. Matka je pro syna ženou, kterou by měl upřímně obdivovat a zahrnovat ji rozhodně větší pozorností než svou manželku.

⁸⁴ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

⁸⁵ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

⁸⁶ Islám. <http://islam.mypage.cz/menu/zenska-prava-v-islam/zenska-prava-mimo-islam>. 21. 9. 2011

⁸⁷ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

Děti jsou důležitou součástí rodiny. Počtem dětí je měřena síla a postavení rodiny jako sociální jednotky. Úspěšnost otce jako hlavy rodiny je posuzována v muslimské společnosti nejen podle počtu dětí, ale především podle počtu chlapců. Syn je považován za významnějšího než dcera, protože je pokračovatelem rodu. Děti dodávají otci prestiž a sílu proti nepřátelům. Synové jsou zárukou další materiální prosperity rodiny, mají mravní povinnost dohlížet na situaci své rodiny, zajistit své rodiče ve stáří, podporovat mladší sourozence. Porodí-li žena alespoň jednoho syna, má zajištěnou úctu a klid do dalších let – splnila to nejdůležitější a potřebné.⁸⁸ Na druhou stranu se muslimská tradice dívá příznivě také na dcery s tím, že otec dcery má větší šanci přijít po smrti do ráje.

Výchova dítěte se má odvíjet v duchu islámu. Základním průvodcem je rodičům Korán a sbírky hadíthů. Péče o děti a zodpovědnost za ně je rozdělena mezi otce a matku tak, že matka by se měla starat a zodpovídat za malé dítě, a v jistém věku zodpovědnost za dítě přebírá muž, což se děje nejpozději v období puberty, přičemž tradice podporuje přísnější vychovávání dívek než chlapců.⁸⁹

Sexualita

Ani v islámu není lidská sexualita považována za hříšnou, ale je nahlížena jako přirozená součást lidství, pokud je správně usměrňována. Žena je ve vztahu vnímána jako aktivní činitel sexuality, neboť z ní vyzařuje přirozená vyzývavost. Z tohoto důvodu je jí vymezena role pasivního jedince, tj. neměla by sama svádět, ale prvotní impuls by měla očekávat od muže.

⁸⁸ Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici.

<http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011

⁸⁹ Žena a náboženství V. - Děti a výchova.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-v-deti-a-vychova>. 15. 8. 2011

Sex má v islámu místo pouze v manželském svazku. Korán velmi vyzdvihuje panenství, které se stalo až podmínkou pro plnoprávné manželství. Pokud ženich při svatební noci zjistí, že nevěsta nebyla pannou, má oprávnění ženu poslat zpět do otcovského domu.

Promiskuita je zakázána. Zvláštností je **instituce dočasného manželství** v šíitské větvi islámu (převážně Írán). Toto povolení souviselo s historickým kontextem vývoje šíitského islámu, ve které byli muži (vojáci) vzdáleni na dlouhou dobu od žen. Možností dočasného manželství se tak mělo předejít nevázané nevěře. Dnes však dočasné manželství de facto legalizuje prostituci.

Velmi negativně se islám dívá na cizoložství. V Koránu je stanoven trest ukamenování v případě, že je doloženo čtyřmi svědky. Tato podmínka teoreticky vylučuje tak přísný trest, ale excesy existují.

V muslimské obci se již od šedesátých let vede spor o **antikoncepci**. Tradicionalisté jakékoli metody, které by měly bránit nechtěnému početí, striktně odmítají, zatímco liberalisté na straně druhé podporují informační projekty či bezplatné rozdávání antikoncepčních prostředků některých sekulárních států (např. Tunisko, Egypt).⁹⁰

Možnosti ukončení manželství

Manželství v Islámu zaniká úmrtím, rozvodem, vykoupením se z manželství nebo prohlášením soudce, že sňatek je neplatný. Manželství se zruší také tím, když jeden z manželů odpadne od Islámu.

Právo na rozvod má především manžel, ovšem v odůvodněných případech může rozvod iniciovat manželka. V zásadě stačí, aby

⁹⁰ Žena a náboženství IV. – Náboženství a sexualita.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iv-nabozentvi-a-sexualita>. 15. 8. 2011

manžel třikrát za sebou vyslovil rozvodovou formuli.⁹¹ Tato praxe se však ve většině islámských států neprosadila. Výjimkou je totalitně teokratický Afgánistán.⁹²

Rozvod je vnímán v islámských společnostech velmi negativně, o Mohamedovi se traduje, že rozvod velmi odsuzoval. Proto se manželovi doporučuje mezi třemi vyslovenými rozvodové formule vždy nechat uplynout alespoň měsíc, aby rozvod nebyl unáhlený. Manželka se může (v případě domácího násilí, šílenství nebo nevěry) obrátit na soudce a ten může manželství zneplatnit, celkově jsou ale možnosti ženy iniciovat rozvod podstatně menší, než je tomu v případě muže.⁹³

Pokud o rozvod požádá muž, ženě náleží její věno, které bylo dohodnuto před svatbou. Často je však na ženu činěn nátlak, aby rozvodové dokumenty podala k soudu ona. V tomto případě je muž vyplácení věna zproštěn.

Při rozvodu se také řeší následná výchova dětí. Dcery a mladší synové (nejčastěji do věku školní docházky) většinou připadají ženě, starší synové otci. I v případech, kdy děti připadnou matce, má otec právo mluvit do rozhodujících okamžiků života svých dětí, jako je vybírání školy, partnera apod.

Žena i muž mohou následně vstoupit v manželský svazek s jiným partnerem. V případě, že by se chtěli znovu vzít tito rozvedení partneři, je podmínkou, aby žena mezi rozvodem a opětovným sňatkem žila v sexuální čistotě.⁹⁴

Umožněním rozvodu vyhlašuje islám svůj postoj, že nelze trpět nešťastná, chladná a stagnující manželství, která jsou škodlivější než rozvod. Protože se rozvod odehrává jako postupný proces, ohlašuje se dvakrát a obě strany mají příležitost obnovit své soužití, islám tedy

⁹¹ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

⁹² Žena a náboženství VI. – Rozvod.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011

⁹³ Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011

⁹⁴ Žena a náboženství VI. – Rozvod.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011

nabízí všechny možné příležitosti k docílení účinného a smysluplného manželství. Umožněním rozvodu se instituce manželství nijak neohrožuje, naopak, rozvod je jakousi pojistkou, protože špatný člověk ví, že utlačovaný partner se pomocí rozvodu může od něj a od nespravedlností a škod jím napáchaných osvobodit. Když islám umožňuje rozvod prostřednictvím vzájemné dohody nebo zásahem soudu ve jménu poškozeného partnera, stojí pevně na stráži morálky a lidské důstojnosti. Nenutí člověka, aby trpěl nespravedlností a ubližování ze strany nevěrného partnera. Nežene lidi k nemorálnostem a nemravnému chování. Říká jim toto: buď spolu žijte legálně a šťastně, nebo se rozejděte slušným a důstojným způsobem.

Na islámu je v tomto ohledu morálně a lidsky nejvýznamnější, že nenutí žádnou osobu snižovat vlastní důstojnost a degradovat vlastní morálku jen kvůli dosažení rozvodu. Muslim se nemusí "separovat" od svého partnera na několik let, aby dosáhl rozvodu. Poskytnutí rozvodu ani nezávisí na cizoložství. „Separace“, jak ji chápou v jiných systémech, může zahrnovat, a většinou skutečně zahrnuje, nemorální a nemravné činy.⁹⁵

V případě vdov jsou v muslimské společnosti vdovy vážené a existují různé programy na jejich materiální zabezpečení. Mohou se znovu provdat po uplynutí předepsaného období smutku, které se v jednotlivých tradicích liší (většinou 3 měsíce).⁹⁶

⁹⁵ Manželství a rozvod. <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/manzelstvi.htm>. 2. 8. 2011

⁹⁶ Žena a náboženství VII. – Úděl vdov.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-udel-vdov>. 15. 8. 2011

2.3. Hinduismus

Termín „hinduismus“, jak mu dnes rozumíme, označuje většinové náboženství indického subkontinentu. Dnešní pojetí hinduismu jako světového náboženství vzniklo teprve v devatenáctém století, kdy jím hinduističtí reformátoři a západní orientalisté začali označovat rozličná přesvědčení a praktiky charakteristické pro náboženský život jižní Asie.

Hinduismus nemá žádného historického zakladatele ani unifikovaný systém víry, nemá jednotnou nauku o spáse ani centralizovanou autoritu. Charakteristickým rysem hinduismu je jeho rozmanitost.⁹⁷ Hinduismus je nejstarším dodnes aktivním náboženstvím na světě.⁹⁸

Hinduismus je monoteistické náboženství. Jsou miliony hinduistických bohů a bohyň avšak všichni jsou odrazem nejvyššího ducha *brahma*. Nejpopulárnějšími bohy jsou Šiva ničitel a Višnu udržovatel. Jim samotným jsou zasvěceny stovky chrámů. Všichni hinduisté mají ve svých domovech svatyňky, v nichž provádějí denně zbožné úkony, a ty tvoří společně se svátky jádro jejich víry. Hlavní složkou jejich náboženství je víra v nekonečný cyklus zrození, života na zemi, smrti a opětného zrodu, v němž se každý jedinec reinkarnuje na úrovni určené tím, jak strávil svůj předchozí život.⁹⁹

Příslušníkem hinduismu se člověk stává narozením, ne dodatečným rozhodnutím, například osobním obrácením nebo volbou rodičů místo nezletilých dětí.¹⁰⁰

Indii ovládá už po staletí kastovní systém a oporu má ve svatých knihách. Dnes stojí sice mimo zákon, ale kastovní rozdíly ještě stále silně ovlivňují život ve venkovských oblastech Indie.¹⁰¹

⁹⁷ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 134

⁹⁸ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group k.s., 2003, str. 8 - 12

⁹⁹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group k.s., 2003, str. 12-14

¹⁰⁰ Waldenfels, H. Světová náboženství. Praha: Zvon, 1992, str. 12

¹⁰¹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group k.s., 2003, str. 12

Hinduistické pojetí lidského života se soustřeďuje na vztah mezi tělem a duší čili *átmanem*. Tělo patří k materiálnímu světu, který se neustále mění a je nedokonalý, kdežto *átman* je součástí duchovní reality *brahma* - dokonalé, neměnné a nejvyšší pravdy.

Svaté knihy hinduismu byly složeny před dávnými časy a používají různých literárních forem, od nejasných filozofických textů až po epické legendy a příběhy. Hinduistické posvátné spisy se dělí do dvou hlavních skupin: na *šruti* (jsou považovány za díla božského původu) a *smrti* (svaté knihy lidského původu).

Pro mnoho hinduistů je chrám centrem náboženského života. Pro jiné není však společné uctívání důležité a chrámy navštěvují jen zřídka. Každý hinduistický chrám je zasvěcen určitému bohu – často jím bývá Kršna.¹⁰²

V hinduismu existuje šestnáct obřadů neboli *sanskár*, vyznačujících nejdůležitější etapy života – od početí až po smrt. Je to náboženství s ohromným množstvím svátků, i když se většina z nich slaví jenom místně. Svátky mají být zárukou pokračování hinduistických tradic a pomáhat dětem, aby se poučily o bozích.

Na světě je dnes přes osm set milionů hinduistů a početné hinduistické obce nalezneme ve více než sto šedesáti zemích.¹⁰³ 95% z celkového počtu hinduistů dnes žije v Indii, ostatní v Nepálu, Bangladéši, Pákistánu a na Srí Lance. V Indii vyznává toto náboženství přes 85% obyvatel.¹⁰⁴

¹⁰² Waldenfels, H. Světová náboženství. Praha: Zvon, 1992, str. 18-22

¹⁰³ Waldenfels, H. Světová náboženství. Praha: Zvon, 1992, str. 28-36

¹⁰⁴ Pojem hinduizmus. <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hinduizmus-hinduismus>. 20. 9. 2011

Hinduistické pojetí manželství

Základní jednotkou hinduistické společnosti je rodina a ta je zodpovědná také za udržování hinduistických tradic a zvyků.¹⁰⁵ Kasta a společná rodina bývají často vnímány jako určující prvky tradiční hindské společenské organizace. Kastovní systém hierarchicky uspořádává hinduistickou společnost, takže různé společenské skupiny jsou ve vztahu nadřazenosti/podřazenosti na základě úrovně své čistoty. Každý hind se rodí do kasty svých rodičů.

Sňatek byl a dodnes zůstává ústřední institucí, která uspořádává a ovládá hinduistický společenský systém. Z tradičního hlediska není sňatek formalizací romantického vztahu mezi zamilovanými jedinci, nýbrž **úmluvou mezi rodinami** z totožných nebo podobných vrstev v rámci kastovní hierarchie. Nevěsta (ve většině hinduistických společenství chápána jako „dar“ svých rodičů rodině ženichově) zpravidla přináší ženichově rodině bohatství v podobě věna. Obvyklé je přesvědčení, že její rodiče získávají tím, že dávají svou dceru ženichově rodině, duchovní prospěch. Ačkoli v některých případech je přípustně, aby se žena vdala do rodiny s vyšším společenským postavením, než je její vlastní, opačný případ, aby si žena vzala někoho z nižší kasty, se považuje za tabuizovaný.¹⁰⁶ Obecně platí, že příprava svatby je záležitost rodičů, zatím co úlohou dvojice je dát se oddat a žít spolu až do smrti. Při výběru partnera je důležitý také další parametr, kterým je horoskop. Od astrologů se očekává, že s pomocí mimozemských sfér potvrdí správnost rodičovské volby a oni to také většinou dělají.¹⁰⁷

U hinduistů je sňatek povinností každého muže, s výjimkou těch, kteří opustili svůj domov, aby se věnovali celoživotně náboženskému způsobu života. Častější ovšem bývá, že se muž věnuje nábožensko-

¹⁰⁵ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 26

¹⁰⁶ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 157

¹⁰⁷ Preinhaelterová, H. Hinduista od zrození do zrození. Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997, str. 58

asketické cestě až poté, co strávil řadu let jako hospodář a otec rodiny.¹⁰⁸

Navzdory zákonu, který to zakazuje, uzavírá se dodnes v Nepálu i v Indii mnoho tradičních tzv. dětských sňatků, při nich jsou dívky provdány v dětském věku.¹⁰⁹

Mnohoženství bylo v Indii zákonem zrušeno v roce 1955 a v současném hinduismu se s ním už nesetkáme.¹¹⁰

Svatba

Hinduistická svatba je složitý soubor zvyklostí a obřadů, mívá až 40 rituálních složek. Výběr partnerů a sjednání sňatku je záležitostí rodičů. Dbá se především na kastovní příslušnost, ale přihlíží se i ke vzdělání, majetkovým poměrům, společenskému postavení a v neposlední řadě k horoskopům. Astrolog přesně stanoví nejvhodnější datum svatby, přičemž vhodné datum pro uzavření sňatku se podle astrologů každým rokem mění. Je náboženskou povinností dodržovat toto doporučení. Příprava svatby je velmi náročná, trvá několik měsíců. Patří k němu řada zvyků, například potírání těla ženicha a nevěsty olejem z kořene kurkumy, což má přispět k plodnosti manželského páru.¹¹¹

Svatba se nekoná v chrámu, ale v soukromí. Se žádným obřadem hinduistického životního cyklu se nechodí do chrámu. Každá domácnost má své božstvo doma, před ním se provádějí oběti.¹¹²

Hlavní část svatby se podle tradice odehrává v domě nevěsty. Tam se ženich dostaví v doprovodu svých četných příbuzných. Hinduistické svatební obřady se uskutečňují pod baldachýnem z listů

¹⁰⁸ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67

¹⁰⁹ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67

¹¹⁰ Preinhaelterová, H. Hinduista od zrození do zrození. Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997, str. 97

¹¹¹ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 66-67

¹¹² Preinhaelterová, H. Hinduista od zrození do zrození. Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997, str. 74

banánovníku a mangovníku. Je vždy přítomen bráhmanský obětník a povinnou součástí svatby je posvátný oheň – „svědek svatby“ (obřad se koná v noci). Snoubenecký pár obejde sedmkrát tento oheň a při každém obejití si ženich a nevěsta vzájemně skládají sliby celoživotní lásky, věrnosti a vzájemné péče. Pak ženich odhalí nevěstě tvář, kterou zakrýval závoj (podle starého předpisu se snoubenci nesmějí až do tohoto okamžiku vůbec spatřit). Nevěstě se uvazuje nit kolem zápěstí a pak se rituálně potírají její vlasy na znamení, že je už vdaná. Nezbytnou součástí každé svatby je svatební kapela a pohoštění příbuzných obou novomanželů.¹¹³ Svatební smlouvou, předsvatebními obřady a vyměněním darů, se sňatek stává definitivní.¹¹⁴

Hojné popíjení nápoje zvaného čang je součástí následujícího putování po několik dní v dramatické velehorské krajině, kdy si ženich v bujarém průvodu odvádí nevěstu domů. V novém domě nevěsta třikrát položí nohu na mlýnský kámen jako slib věrnosti a pak se provede první oběť v ohništi. Pokud je už zletilá, zůstane tam novomanželka natrvalo. Pokud je nevěsta nezletilá, vrací se do domu svých rodičů a učí se tu od matky hospodařit, dokud nedosáhne pohlavní dospělosti.¹¹⁵

Registrace sňatku na úřadě není v Indii povinná, byl-li pár sezdán a tudíž vlastně registrován podle zákonů své náboženské komunity. Ohlásit svatbu na úřadě je však rozumné, zvláště tehdy, kyne-li mladému páru či jedné jeho polovině možnost zaměstnání v cizině.¹¹⁶

Postavení manželů a výchova dětí

V tradiční indické společnosti se setkáváme s mnoha projevy mužské nadřazenosti. Hinduismus vidí hlavní poslání ženy v rodině

¹¹³ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 66-67

¹¹⁴ Preinhaelterová, H. Hinduista od zrození do zrození. Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997, str. 77

¹¹⁵ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 66-67

¹¹⁶ Preinhaelterová, H. Hinduista od zrození do zrození. Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997, str. 60

a ve výchově dětí, přičemž její důležitou součástí je vyprávění mytologických příběhů.¹¹⁷ V současnosti se však, v důsledku změn zejména ekonomického uspořádání, do jisté míry společenský status ženy mění, i když stále převládají mnohé tradiční představy o roli ženy v rodině. Stále více žen navštěvuje vzdělávací instituce a chodí do zaměstnání, nepotřebují již takovou podporu mužských členů vlastních rodin, do jisté míry si tak mohou prosazovat nezávislost a autonomii vůči tradiční rodinné struktuře. Stále však platí, že rodiče mívají hlavní slovo při určování životních partnerů (ze stejné kasty) svých synů a dcer, byť „sňatek z lásky“ v protikladu k dohodnutému sňatku“ je v současném hinduistickém světě stále oblíbenější.¹¹⁸

Hinduistické děti jsou vychovávány tak, aby dodržovaly pět každodenních povinností:

- 1) aby prováděly jógu nebo meditaci,
- 2) aby projevovaly úctu rodinnému bohu a uctívaly ho,
- 3) aby chovaly bezpodmínečnou úctu vůči starším a předkům,
- 4) aby nabízely pohostinnost všem chudým i svatým mužům a ženám,
- 5) aby měly respekt ke všem živým tvorům.¹¹⁹

Sexualita

Hinduismus je znám svou radostí ze smyslnosti, tělesnosti a pohlavnosti, sex se tu chápe jako něco přirozeného a normálního, někdy až božského. Bylo by však nemoudré hinduismus hodnotit jen podle zkratkovitých pouček, obrázků Kámasútry či reliéfů z chrámu Dévi Džagadamba, který se někdy nazývá učebnicí sexu. Také v hinduismu však existují určitá pravidla. Ta například zakazují předmanželský či mimomanželský sex.

¹¹⁷ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67

¹¹⁸ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 158

¹¹⁹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 26-27

V hinduismu **neexistuje žádný zákaz antikoncepčních prostředků**. Z důvodu vysokého stupně přelidnění podporuje indická vláda osvětovou kampaň, která by informovala o možnostech rodičovského plánování.

Centrem etiky hinduismu je **ahinsá** (neubližování, nenásilí). Z tohoto důvodu je potrat nepřijatelný, neboť duše je člověku dána již v okamžiku zrození. Klasické hinduistické texty potrat dokonce přirovnávají k zabití svatého muže. Určitou výjimku v tomto může hrát pouze případ, kdy jde o záchranu života matky. I přes tento jednoznačný pohled však dochází k vychylování indické populace z rovnováhy ve prospěch chlapců, což souvisí právě s možností zjistit ultrazvukově pohlaví nenarozeného dítěte a s rozvojem klinik, na kterých lze těhotenství ukončit.¹²⁰

Nejrozšířenější symbol hinduismu, falický symbol Šivův, se zpravidla zpodobuje jako lingam a jóni, falus a vagina, ženský a mužský princip – Šiva se Šakti. Šiva bez své manželky, mocné bohyně Šakti, by byl jen šava – mrtvola.¹²¹ Je tu tedy zdůrazněna důležitost ženy, bez níž je muž mrtvý.¹²²

Možnosti zániku manželství

V hinduismu je rozvod zakázán, prakticky je však ze zákona možný. Také v Indii platí, že dosáhnout rozvodu je pro ženu těžší. Jako důvod k rozvodu se uznává např. impotence, když se muž rozhodne věnovat asketismu či je dlouhodobě nezděštný. Pro muže může být takovým důvodem skutečnost, že mu žena neporodila syna (syn hraje v rodině velmi důležitou roli). Žena, která doposud nemá děti, může být poslána zpět do rodiny otce, což je v její rodině vnímáno jako veliká hanba. Zároveň tímto rodině způsobí velkou

¹²⁰ Žena a náboženství IV. – Náboženství a sexualita.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iv-nabozentvi-a-sexualita>. 15. 8. 2011

¹²¹ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67

¹²² Tantrismus. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tantrismus>. 20. 9. 2011

finanční ztrátu, protože výše věna, kterou rodina nevěsty musela zaplatit, je horentní. V případě rozvodu se (až na výjimky) věno zpět nevrací. Pozice ženy, která má na sobě cejch rozvedené, není jednoduchý. Taková žena se až na naprosté výjimky znovu nevdá, rozvedené ženy proto většinou přejímají roli asketky.¹²³

Svatá kniha Manuův zákoník říká, že žena musí vždy milovat a ctít svého manžela, a ortodoxní hinduisté nepřipouštějí rozvod za žádných okolností.¹²⁴

Vdovství v hinduismu je často spojováno s termínem „satí“, což v překladu znamená čistá, cudná nebo ctnostná žena. Jedná se o obřad upalování vdovy na hranici spolu se zesnulým manželem. Tento zvyk vychází z legendy, kdy první z manželek mocného boha Šivy, bohyně Satí, se sama upálila poté, co se její rodiče neuctivě vyjádřili o jejím manželovi. První zmínky o této tradici pochází z raného středověku, později se tato praxe stala povinnou pro všechny vdovy z vyšších vrstev. Tento zvyk byl postaven mimo zákon již v době britského koloniálního panství v první třetině 19. století a v roce 1987 byl dokonce vydán ústřední zákon, kterým se satí zakazuje a rodinní příslušníci ženy, která satí spáchala, jsou zbaveni nároku na dědictví jejího majetku. I přesto jsou doložitelné excesy také v moderní době, prokazatelně poslední případ byl odhalen v roce 1987. Navzdory zákonům, které slouží k ochraně vdov, dodnes zůstává postavení vdovy nelehké. Vdova by se měla oblékat do bílého sári (bílá je barva smutku) a do konce života by měla zůstat neprovdána. To ovšem neznamená, že nedochází k znovuprovdávání vdov. Tato praxe však zůstává marginální.¹²⁵

¹²³ Žena a náboženství VI. – Rozvod.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011

¹²⁴ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 29

¹²⁵ Žena a náboženství VII. – Úděl vdov.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-udel-vdov>. 15. 8. 2011

2.4. Buddhismus

Buddhismus je filozoficko-náboženský systém, za jehož zakladatele bývá považován **Siddhártha Gautama (560-480 př. Kr.)** později nazývaný Buddha (osvícený) a narodil se v královské rodině na jižní hranici dnešního Nepálu.¹²⁶ Zatím, co v západních diskusích se často zdůrazňuje význam zakladatele buddhismu, buddhisté kladou důraz spíše na to, *co učil*. Buddha učil, že „vidět věci tak, jak jsou“, je cesta k překonání všech nepříjemností, nedokonalosti a zmaru. To vše lze souhrnně označit jako *dukkha* či *duhkha*, což doslova znamená „bolest“ či „utrpení“ a důvodem utrpení je podle buddhistů naše nevědomost: nepochopení, jak věci skutečně jsou.¹²⁷

Jádro Buddhova učení tvoří čtvero vznešených pravd a osmidílná stezka. **Čtyři vznešené pravdy**, jež jsou základem veškeré buddhistické víry, jsou:

- 1) **Celý život obsahuje strast.** Buddhistické učení má pomoci lidem ji pochopit a překonat.
- 2) **Příčinou strasti je touha po životě, radostech a penězích.**
- 3) **Odstranit tuto touhu znamená odstranit také strast.**
- 4) **Jedinou cestou k odstranění této touhy je střední cesta mezi asketismem a rozkošnictvím.**

Jednotlivé kroky **osmidílné stezky** tvoří:

- 1) Správné chápání čtyř vznešených pravd.
- 2) Správný záměr, vedoucí k lásce ke všem živým formám, i k těm nejskromnějším.
- 3) Správná řeč, která musí být ušlechtilá a dobře zamýšlená.
- 4) Správné chování, zahrnující mravné jednání, ohleduplnost ke druhým a laskavost vůči všem živým tvorům.
- 5) Správné žití, což znamená, že buddhista si nesmí vydělávat na živobytí ničím, co zahrnuje násilí, ani vyznáváním jiného náboženství. Buddhistické mnichy musí živit obec.

¹²⁶ Buddhismus. <http://prirodni-matrace.cz/nazory-lekaru/budhismus>. 2. 9. 2011

¹²⁷ Partridge, Ch., H. Lexikon světových náboženství. Praha: Slovart, 2006, str. 188-189

- 6) Správné úsilí o vyloučení všech špatných myšlenek.
- 7) Správná bedlivost včetně věnování neustálé pozornosti potřebám druhých.
- 8) Správné soustředění používající meditaci, která umožní člověku získat vnitřní klid a být v míru se sebou samým i se světem.¹²⁸

Ke čtyřem vznešeným pravdám a osmidílné stezce byla později přidána řada dalších učení. Nejvýznamnější z nich je patero předpisů, které představují morální vodítka, jehož se snaží přidržovat všichni buddhisté:

- 1) Vyhýbají se braní života nebo ubližování kterékoli živé bytosti.
- 2) Vyhýbají se braní toho, co jim nebylo dáno.
- 3) Vyhýbají se veškerému špatnému sexuálnímu chování.
- 4) Vyhýbají se veškeré nehodné řeči, jako je lež, pomlouvání a šíření pověsti.
- 5) Vyhýbají se jakémukoli styku s drogami a alkoholem, protože zatemňují mysl a soudnost.¹²⁹

Buddhismus nepředstavuje jednotný ucelený celek, ale dělí se na Théravádský buddhismus a Mahájánský buddhismus. Buddhistická písma spadají do dvou hlavních skupin. Těch, o nichž tradice učí, že pocházejí od samotného Buddha a spisů různých svatých mužů a učenců. Buddha používal ke sdělování svého učení podobenství, ilustrace z přírody, přirovnání metafory, otázky a odpovědi, diskuse a rozpravy.¹³⁰ Buddhova nauka nebyla po několik století shrnuta do žádného závazného kánonu. Spíše byla tradována a recitována v dosti rozdílných podáních.¹³¹

Buddhismus usiluje o **únik z cyklu reinkarnací** a o dosažení nirvány (nebytí), nejvyššího, pokojného a transformovaného vědomí. K nirváně lze podle buddhismu dojít morálním způsobem života, prováděním meditací a získáváním moudrosti. Buddhismus je

¹²⁸ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 74-75

¹²⁹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 77

¹³⁰ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 70-72

¹³¹ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 164

praktické učení zaměřující se na skutečný život. Buddhismus nám dává klíč k vnitřním i vnějším dějům, jež neustále zažíváme.

Cílem buddhismu je plné **rozvinutí všech skrytých kvalit těla, řeči i mysli**. Buddhismus vychází z existence všepronikající nadčasové pravdy, která vše obsahuje a je zcela vševědoucí. Buddhismus chápe svět jako kolektivní sen vytvářený podvědomím všech živých bytostí. Uvnitř se pak otisky jejich činů, nazývané **karma**, přenáší z jednoho života do druhého. Tyto karmy vedou ke zrození bytostí v různých tělech s různými schopnostmi v různých částech světa a jsou zdrojem všech podmíněných prožitků.

Buddhistické uctívání zahrnuje – vzdání pocty před Buddhovou sochou nebo recitování posvátných modliteb buď v klášteře, chrámu, nebo doma. „Laičtí Buddhisté“ mají ve svých domech malé svatyně, kde dospělí i děti provádí pobožnost.¹³²

Lidé se řídí Buddhovým učením už víc než dva a půl tisíce let – od Indie, kde žil, až po Evropu a Ameriku, kde je tato víra silná. Na celém světě je skoro čtyři sta milionů buddhistů. Buddhisté věří, že lidské bytosti jsou touhou připoutány k cyklu zrození, života a smrti a že se mohou nesčetněkrát narodit na různých úrovních existence. Věří také, že je možné se vymanit ze sledu znovuzrodů a dosáhnout **nirvány**. Buddhovo učení je průvodcem pro všechny buddhisty, kteří v sobě chtějí rozvíjet **kvality nenásilí, moudrosti a soucitu**.¹³³ Ve 20. století byli buddhisté v mnoha částech světa pronásledováni a utlačováni. Jinde však šíření buddhismu pokračovalo. Už od počátku sedmdesátých let se buddhismus uchytil v mnoha západních státech, zejména v Británii a v USA.¹³⁴

¹³² Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 164

¹³³ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 66

¹³⁴ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia Group, 2003, str. 84

Buddhistické pojetí manželství

Tak, jako v mnoha tradičních společnostech, také v zemích, kde je dominantní buddhismus, zůstává výběr vhodného protějšku a **zprostředkování svatby v rukou rodičů**. Ti využívají pomoc prostředníků (mnichů i astrologů).

Buddhismus de facto nezná svatební obřady a rituály, pouze tradicí se ustálil určitý obsah svatebního obřadu, který ovšem není nikterak závazný. **Buddhismus nevnímá manželství jako náboženskou povinnost**, ale je přijímáno jako vhodná společenská konvence, která člověku zajišťuje oporu a štěstí, a zároveň nejlépe muže i ženu uchrání od překročení třetího pravidla Pěti zákazů, které stanovil samotný Buddha – *zdržet se nesprávného sexuálního chování*. Z tohoto důvodu učení buddhismu nezná žádná pravidla, která by upravovala jak a s kým uzavřít sňatek, a jak by takové manželství mělo vypadat. Veškeré řády vyplývají spíše z mnohasetleté tradice, než z posvátných náboženských spisů. Ty povětšinou dávají před praktickými pozemskými otázkami přednost otázkám, které se vztahují k vysvobození z tohoto světa a přetnutí koloběhu znovuzrození (nirvány). Stejně tak je buddhistům doporučován celibátní život mnicha a mnišky před partnerským životem v manželství. Obecně byl Buddhův pohled na manželství spíše skeptický, jak dokládá jeho následující výrok: „Manželství je přístřešek, do něhož při každé bouři trochu zateče.“¹³⁵

Svatba

V buddhismu se sňatek projednává v rodinách, avšak svatba sama probíhá obvykle bez zvláštních veřejných rituálů.¹³⁶ Většinou dochází jen k prostému požehnání snoubencům mnichem, snoubenci skládají svatební slib, někdy je čtena Sigalovada sutta, kde se popisují

¹³⁵ Self, D. Encyklopedie světových náboženství. Kostelní Vydří: Karmeliánské nakladatelství, 2009, str. 80

¹³⁶ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67

povinnosti manžela a manželky.¹³⁷ Zde je uvedeno pět pravidel, jak se má manžel starat o manželku:

- 1) **Respektuje ji** (*sāmmānanāya*).
- 2) **Nepohrdá jí** (*avimānāya*).
- 3) **Není jí nevěrný** (*anaticariyāya*).
- 4) **Není panovačný** (*issariya-vossaggena*).
- 5) **Obdarovává ji ozdobami** (*alam-kārānuppādānena*).

Povinnosti manželky:

- 1) **Dobře koná své povinnosti** (*susamvihita-kammantā*).
- 2) **Dobře vede domácnost** (*susamgahita-parijanā ca*).
- 3) **Není mu nevěrná** (*anaticārinī ca*).
- 4) **Donesené ochraňuje** (*sambhatam anurakkhati*).
- 5) **Je zručná a pracovitá ve všech povinnostech** (*dakkhā ca sabbakiccesu*).¹³⁸

Sňatek je uzavírán nejčastěji v domě nevěsty a následně by měl být ohlášen v nejbližším buddhistickém chrámu. V oblastech, kde převažuje theravádský proud buddhismu, či ve státech s větším vlivem hinduismu (např. Nepál), jsou obřady i následné hostiny pompéznější a nechybí při nich dohoda rodičů ohledně výše věna nevěsty, obřadné svázání rukou snoubenců při samotném obřadu či tří denní hostina. V oblasti **théravádského buddhismu** jdou ráno ženich s nevěstou a blízkými příbuznými do chrámu. Kolem Buddhovy sochy a kolem celé skupiny svatebčanů je natažena bavlněná šňůra. Takto spojeni se společně modlí, zpívají a přijímají požehnání. Mnich pak ustříhne ze šňůry dva kousky – jeden ovine kolem zápěstí ženicha a druhý ženich ovine kolem zápěstí nevěsty, protože mnich se nesmí dotknout ženy.

V některých oblastech probíhá obřad tak, že chlapec se po námluvách odebere do domu dívky, tam ji požádá o ruku a domluví

¹³⁷ Žena a náboženství II. – Vstup do manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-ii-vstup-do-manzelstvi>. 15. 8. 2011

¹³⁸ Namō Tassa Bhagavato Arahato Sammasambuddhassa, Sigalovada-sutta.

http://bodhipraha.cz/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=90&Itemid=82. 12. 9. 2011

datum svatby. Potom svolají mnichy a v úzkém rodinném kruhu proběhne vlastní svatební obřad. Ten se obvykle koná časně zrána, mniši se modlí a rodina je hostí. Teprve odpoledne téhož dne následuje svatební hostina pro příbuzné, sousedy a přátele. Je zvykem, že novomanželka se po svatbě odstěhuje do domu manžela, kde žije společně s jeho rodinou. Teprve když manželé našetří dost peněz, postaví si svůj vlastní dům.

Šerpská svatba (v Tibetu) není lacinou záležitostí. Dle jejich tradice se chlapec musí odebrat do domu dívky a žádat ji o ruku. To se opakuje třikrát až čtyřikrát, přičemž chlapec vždy přináší dary, jako například místní pivo – *čang*, či hedvábnou bílou šálu – *khatang*. Námluvy trvají nejméně tři nebo čtyři roky. Teprve pak přichází vlastní svatba.

V buddhismu je manželství považováno za svazek na celý život, resp. je uzavíráno jen jednou za život.¹³⁹

Postavení manželů a výchova dětí

Na manželství je v buddhismu nahlíženo jako na **vztah muže a ženy, kteří se vzájemně podporují**. Jejich správnou cestou – dharmou (nikoli však povinností) by mělo být **zplození dětí, kterým by mělo být předáno náboženské učení a praxe**. Zároveň by rodina měla podporovat mnišskou obec – jednak návštěvou a oběťmi (květiny, vonné tyčinky) v chrámech, dále dáváním almužny a v ideálním případě podporovat své děti, aby nastoupili na mnišskou cestu.¹⁴⁰

Jedním z buddhistických poselství je „**manželé se mají navzájem ctít**“. Rovněž jeden z pěti předpisů vycházejících z Buddhova učení,

¹³⁹ Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 67-68

¹⁴⁰ Žena a náboženství III. - Podoby manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>. 15. 9. 2011

na kterých buddhisté často staví svůj život, je **vyhýbat se cizoložství**.¹⁴¹

Tak jako ve všech náboženstvích, také v buddhismu jsou děti přijímány s radostí, byť pohled na život samotný je vnímán jako strastný koloběh přerozování. Buddhisté věří, že děti už mají za sebou předešlé životy, a proto nejsou „vlastnictvím“ svých rodičů. Jméno pro dítě vybírá nejčastěji mnich, a to záhy po narození nebo častěji při přinesení dítěte do chrámu, kdy je dítěti uděleno požehnání. Rituály dospělosti buddhismus nepraktikuje. V tradičních společnostech je však při výchově chlapců doporučováno, aby část svého dětství strávili v klášteře, kde by se naučili meditační praxi, střídmosti a obětavosti.¹⁴² Přijímání do kláštera mohou být kolem sedmého roku života. Přičemž pro rodiče je to velká zásluha a čest.¹⁴³ Buddhova rada rodičům je jednoduchá: podporovat své děti, aby se staly štědrými, soucitnými, cudnými, odpovědnými, vzdělanými a soběstačnými bytostmi – tj. měly by se učit, jak zachovávat dharmu (správné bytí). Jak Buddha věřil, není třeba dětem necílně vštěpovat buddhistické učení, pokud budou podpořeny dobrým směrem, najdou si buddhistické pravdy samy. Dítě je rodičům jen krátkodobě propůjčeno v tomto životě, a proto není výchova svěřena pouze do úzkého kruhu rodiny. V přeneseném slova smyslu se na výchově každého jedince spolupodílí celá náboženská obec.¹⁴⁴

Sexualita

Jednou ze základních povinností buddhisty je „zdržovat se sexuální nevázanosti a „neporušovat manželskou věrnost“.¹⁴⁵

¹⁴¹ Self, D. Encyklopedie světových náboženství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, str. 80

¹⁴² Žena a náboženství I. - Od narození po dospělost.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-i-od-narozeni-po-dospelost>. 15. 8. 2011

¹⁴³ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 159

¹⁴⁴ Žena a náboženství V. – Děti a výchova.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-v-deti-a-vychova>. 15. 8. 2011

¹⁴⁵ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 161-162

Buddha již v prvopočátku nového náboženství určil pravidlo, které zakazuje nevhodné sexuální chování. Vymezení vhodného sexuálního chování je však spíše obecné a pouze jen formou doporučení: vhodný sex v manželství, zakázaná prostituce, sex nemá být vykonáván jen s cílem upokojit chťič apod.

Občas se lze setkat s názorem, že buddhismus se nepohoršlivě dívá na homosexualitu. Tato tvrzení ale nejsou ničím podložena. Buddha tuto otázku nijak neřeší, ale mnohé později vzniklé školy homosexualitu přímo odsuzují.

Antikoncepční prostředky, které zabraňují početí, jsou povoleny. Na druhou stranu jakékoli prostředky, které by usmrtily vznikající život v těle matky, byť by se jednalo o velmi rané stádium, jsou zakázány, stejně jako potrat.¹⁴⁶

Možnosti zániku manželství

Rozvod v buddhismu není zakázán, v praxi je však poměrně řídkým jevem. Někteří učitelé věří, že pokud dojde k rozvodu, není možné již dále žít v harmonii a míru, a tím i souladu s Buddhovým učením. Na druhou stranu je v případě vážného porušení harmonie v rodině (např. cizoložství, násilí) rozvod pro výchovu dětí vhodnější.

Kromě rozvodu zná buddhismus také oddělení dvojice na určitý čas. Toto řešení je nabízeno jako mírnější, a proto ideálnější řešení. Pokud ani oddělení partnerům nepomůže, přistupuje se k řádnému rozvodu. Poté, co proběhne rozvod, může se muž i žena znovu oženit/provdát. Pro rozvedené pak neplatí žádná omezení pro vykonávání náboženských obřadů.

Děti jsou v rozvodovém řízení rozdělovány individuálně dle konkrétních rodinných podmínek.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Žena a náboženství IV. - Náboženství a sexualita.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iv-nabozentvi-a-sexualita>. 15. 8. 2011

¹⁴⁷ Žena a náboženství VI. - Rozvod.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011

2.5. Judaismus

Židovské dějiny sahají čtyři tisíce let zpět do minulosti, a pokud nepočítáme hinduismus, činí z judaismu nejstarší monoteistické náboženství na světě.

Židé věří, že jsou vyvoleným božím národem a že jim v božích záměrech připadá zvláštní úloha. Pokud máte židovskou matku, narodíte se automaticky do této víry, i když mnoho Židů už dnes neprovádí staré tradiční náboženské praktiky. Klíčovou složkou židovství je podílet se na určitém způsobu života – svátcích, potravinových předpisech a obřadech – třebaže náboženskou víru, kterou jsou podloženy, všichni nesdílejí. Jeden z prvků židovského pohledu na svět si zaslouží zvláštní pozornost: zřetel k tělesné, materiální složce existence.¹⁴⁸

Judaismus považuje za otce národa Abrahama a za toho kdo dal tvar a formu jeho náboženské víře, Mojžíše. Mojžíš vyvedl nově zrozený národ z egyptského otroctví až na okraj Zaslíbené země (Kenaanu – později Palestina).¹⁴⁹

U zbožných židů zaujímá ústřední místo *Tanach*. Je sepsán v hebrejštině a má stejně jako křesťanský Starý zákon třicet devět knih, ale jsou uspořádány v odlišném pořadí. Tanach se skládá ze tří částí: Zákona čili Tóry, Proroků neboli Nevi`im a Spisů, zvaných též Ktuvim.¹⁵⁰

Podle Tóry dokončil Bůh své stvořitelské dílo po šesti dnech a sedmého dne odpočíval. Sabat či šabat se proto stal pro všechny židy dnem odpočinku a jeho dodržování je zahrnuto i v Desateru přikázání. Šabat je každotýdenní den klidu, který začíná při pátečním západu slunce a trvá až do sobotní noci. Poskytuje den volna pro studium Tóry, modlitby a bohoslužby. Tradiční židovský zákon,

¹⁴⁸ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 38-39

¹⁴⁹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 40

¹⁵⁰ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 44

pocházející od rabínů starých dob, zakazuje v tento den jakoukoli práci a zbožní židé to interpretují i jako zákaz veškeré obchodní činnosti, domácích prací a používání dopravních prostředků, elektřiny, a dokonce i telefonu.¹⁵¹

Hlavním ohniskem židovského života je spíše domov, než synagoga. Dům je považován za posvátný prostor a oslavy nejednoho svátku včetně Pesachu jsou soustředěny většinou v domácnosti.¹⁵² Pro každého zbožného žida je nejdůležitější činností modlitba. Je identifikována jako Micva, povinnost či příkaz, a to taková, kterou musí každý žid dodržovat jako součást svého závazku věrnosti smlouvě uzavřené Bohem s jeho předky.¹⁵³

Židovská společnost má svou do sebe uzavřenou kulturu, používá vlastní pojmy, představy a výrazy.

Judaismus je dnes rozdělen víc než kdykoli jindy ve své historii. Není ničím neobvyklým, že v některých městech je několik synagog a každá z nich nabízí svou verzi „pravého judaismu“. Tyto rozdíly vedou někdy k rozhořčeným debatám a dokonce i k násilnostem zejména v Izraeli. Hlavních typů judaismu je pět: ortodoxní judaismus, konzervativní judaismus, rekonstrukcionismus, chasidský judaismus a reformní judaismus.¹⁵⁴

Malé židovské komunity existují skoro ve všech zemích světa. V raném 20. století byly dvěma hlavními centry židovstva východní Evropa (zejména Polsko a Rusko) a USA. Vytvoření **Izraele** v roce 1948 znamenalo, že Židé mají konečně svůj vlastní domov. Kolem roku 2000 v něm žily **čtyři miliony sedm set tisíc příslušníků světového židovstva**. Největší židovská komunita, pět milionů devět set tisíc, se dodnes nachází v USA. Početné židovské komunity najdeme i v jiných částech světa. Židovská obec v Británii má asi

¹⁵¹ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 48-49

¹⁵² Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 50

¹⁵³ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 52

¹⁵⁴ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 186

tři sta tisíc příslušníků a Židů v Austrálii je devadesát pět tisíc, v Jižní Africe devadesát osm tisíc, v Kanadě tři sta padesát šest tisíc a v Argentině dvě sta dvacet pět tisíc. Avšak stále víc Židů se „asimiluje“ k světské kultuře a počet smíšených manželství prudce stoupá. Ještě v padesátých letech se ženilo a vdávalo mimo svou víru méně než sedm procent Židů, ale dnes dosáhlo toto číslo čtyřicet procent a neustále stoupá. Jen necelá polovina dětí ze smíšených manželství zůstává židovské víry.¹⁵⁵

Judaistické pojetí manželství

Judaismus je náboženstvím rodinného krbu.¹⁵⁶ Židovský domácí život se soustřeďuje kolem **posvátné povahy manželství**.¹⁵⁷ Podle židovského chápání se na manželství v zásadě pohlíží jako na **instituci sloužící k zachování židovství a židovského národa**.¹⁵⁸ Při klání se k názoru, že **k manželství je člověk předurčen, je to jeho poslání**. Úkolem člověka je zakládat lidství, udržovat je, rozšiřovat a přivádět k rozkvětu.

Rodina představuje společnost, do níž se lidé rodí se všemi svými úkoly a povoláními. Založení rodiny je tedy povinností všech, kteří náležejí k lidství. Židovská tradice chápe slova: „Milujte se a množte se“, nejen jako jasný povel lidstvu, nejen jako požehnání, ale také jako zavazující povinnost.¹⁵⁹ Tato věta Stvořitele představuje základní pohled na muže a ženu, kteří by neměli být jen atomizovanými jednotkami, ale představují a musí představovat základ společnosti. Proto judaismus nikdy nedal větší prostor celibátním a asketickým hnutím, která vnímal jako určité narušení řádu, který je tu dán samotným Bohem. V tomto kontextu představuje

¹⁵⁵ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 186

¹⁵⁶ Newman, J., Sivan, G. Judaismus od A do Z. Praha: Sefer, 1992, str. 50-51

¹⁵⁷ Keene, M. Světová náboženství. Praha: Euromedia, 2003, str. 56

¹⁵⁸ Küng, H. Po stopách světových náboženství. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 186

¹⁵⁹ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 193-194

domov prvopočáteční posvátný prostor a rodina základní rituální jednotku.

Uzavřít sňatek a zplodit děti je považováno za náboženskou povinnost, nejvlastnější ženskou rolí je role manželky a matky, bez těchto rolí žena není celistvá. Nejvyšší hodnotou domova je šalom *bajit* (pokoj domova), který v sobě zahrnuje samozřejmé zákony hierarchie a úcty k rodičům. Výsadní pozici zde má právě manželka a matka, která odpovídá za chod domácnosti včetně dodržování náboženských předpisů v oblasti stravy (*košer*), a předává dětem náboženské hodnoty. S tím souvisí i zvláštní role ženy při šabat: žena zdraví nastávající šabat zapálením svící a vyslovuje nad nimi požehnání.¹⁶⁰

Svatba

Manželství syna nebo dcery znamená pro rodiče prožitek naplnění nejvyššího poslání vlastních potomků. V této souvislosti je samozřejmostí pro rodiče vystrojení svatby, pořízení věna a výbavy. Podle současných zvyklostí judaismu jsou muž nebo žena zralí k sňatku ve věku osmnácti let.¹⁶¹ Musí si však opatřit doklad o tom, že jsou svobodní a že neexistuje žádná nábožensko-právní (halachická) překážka sňatku. Takový problém ze strany židovského zákona by mohl například nastat, kdyby si kohen (potomek kněžského rodu) chtěl vzít rozvedenou ženu nebo konvertistku. Všechny doklady důkladně prozkoumá oddělení sňatků na rabinátě a pak jsou předvedeni dva svědci, kteří prokáží, že je možné vykonat svatební obřad.

Významnou roli hraje v některých skupinách *ladchen* (dohazovač). Jím zprostředkovaný sňatek se nazývá *šiduch*.¹⁶² Dříve se svatby

¹⁶⁰ Žena a náboženství III. - Podoby manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>. 15. 8. 2011

¹⁶¹ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 196

¹⁶² Halík, T. Prolínání světů. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 71

domlouvaly jen mezi osobami stejného společenského stavu a ženich viděl nevěstu krátce před svatbou nebo až ve svatební den. Tato praxe zůstala v některých ortodoxních kruzích zachovaná, nicméně mezi sekularizovanými židy dochází k seznamování stejně jako v západní společnosti.¹⁶³

V současné době tradiční zasnoubení i uzavření sňatku probíhá bezprostředně za sebou v jednom slavnostním aktu.¹⁶⁴ Svatební obřad se může konat kdekoli – v synagoze, v sále, doma, v přírodě...¹⁶⁵, ale v Izraeli se dnes koná nejčastěji na volném prostranství v přírodě. Sňatek se uzavírá pod svatebním baldachýnem, kterému se říká „chupa“. Symbolizuje střechu nového domova, který pár snoubenců založí.¹⁶⁶

Nejprve přichází ženich, přiváděn rodiči a přáteli, k nevěstě. Je k ní obrácen zády, aby ji neviděl. Ona má tvář dle tradičního zvyku zakrytou závojem. Teprve potom mu ji odkryje a znovu zakryje. Následně pod baldachýn přichází ženich přivedený otci, a k němu nevěsta přivedená matkami. Při obřadu zaznívají verše z Písně písní, tytéž, které se zpívají večer o šabatu. Pak nevěsta třikrát (dle jiných tradic sedmkrát) obchází ženicha. Je to upomínka na dny, během nichž Židé pobývali kolem hory Sinaj před darováním Tóry. Pak rabín pronáší požehnání nad prvním zásnubním pohárem s vínem. Ženichův otec dá napít ženichovi a nevěstina matka nevěstě z kalichu. Tento úkon má připomenout dosavadní starost rodičů o živobytí jejich dětí.

Následuje ústřední bod sňatku. Oba snoubenci si vymění prsteny a pronesou manželský slib. Ženich: **„Tímto prstenem jsi mi zasvěcena jako má žena v souladu se zákonem Mojžíšovým a se zákonem Izraele.“** Nevěsta: **„Patřím svému milému a můj milý patří mně. Tento prsten je symbolem toho, že jsi mým mužem**

¹⁶³ Žena a náboženství II. – Vstup do manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-ii-vstup-do-manzelstvi>. 15. 8. 2011

¹⁶⁴ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 196

¹⁶⁵ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 204

¹⁶⁶ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 207

a znamením mé lásky a úcty.“ Sňatek je právoplatný pouze tehdy, pokud prsten koupil sám ženich.¹⁶⁷ Rabín znovu opakuje manželský slib ženicha i nevěsty a dodá k němu, že snoubenci tímto slíbili, že budou usilovat o zachování židovství a židovského národa v životě rodinném i veřejném. Pak následuje slavností potvrzení: „Tak bylo dnešního dne uzavřeno a dosvědčeno toto manželství, a to podle zákona státu... a podle židovského zvyku.“ Nakonec přes ženicha a nevěstu přehodí modlitební plášť (talit), který toho dne ženichovi věnují rodiče nevěsty. Poté novomanželé dostanou závěrečné požehnání a přání, ať jim Bůh dá cenný dar – „šalom“, pokoj ve světě míru. Slavnost tradičně končí rozbitím skleničky, která je zabalena do šátku. Toto gesto je dnes chápáno jako připomínka zničení chrámu.¹⁶⁸

Obřad se má provádět za soumraku, kdy jsou vidět hvězdy (připomínka toho, že Bůh slíbil Abrahamovi rozmnožit jeho potomstvo, které bude nespočetné jako hvězdy) a ideálně v úterý.¹⁶⁹ Nejdůležitějšími osobami, bez kterých se židovský obřad nemůže konat, jsou dva svědkové. V případě nouze je možné obejít se bez „světícího“, ale bez svědků se sňatek konat nesmí. Pro svědky platí, že nesmějí být v příbuzenském vztahu s nevěstou, s ženichem ani spolu vzájemně. Musí jít o židovské muže vedoucí bezúhonný společenský i náboženský život. Jejich úkolem je dohlížet nad ženichovým podpisem svatební smlouvy. Svědkové ji podepisují také a tím potvrzují, že nevěsta i ženich jim byli předvedeni a že budou splněny všechny podmínky platného sňatku.

S uzavřením manželství v judaismu je spojeno i sepsání svatební smlouvy. Text svatební smlouvy, *ktuby* (viz. *Příloha 5*), je psán aramejsky. Zpravidla je používána v pevně daném znění a důrazně uvádí obecné i konkrétní povinnosti manžela vůči jeho nastávající

¹⁶⁷ Halík, T. *Prolínání světů*. Praha: Lidové noviny, 2006, str. 89

¹⁶⁸ Küng, H. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, str. 185-186

¹⁶⁹ Žena a náboženství II. – Vstup do manželství.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-ii-vstup-do-manzelstvi>. 15. 8. 2011

ženě. Včetně závazku „**živit, ctít a podporovat ji**, jak se sluší na židovského manžela...“, jsou učiněna také opatření, aby se v případě rozvodu či smrti manžela vyplatila ženě stanovená částka. Ktuba bývá manželce předána buď pod chupou, nebo po svatbě.¹⁷⁰

Židovský sňatek se uzavírá prostřednictvím židovských úřadů.¹⁷¹ Žid a Židovka se berou jako občan a občanka podle současného zemského práva. Teprve potom, nikoli dříve, protože i to předepisuje zákon země, uzavřou manželství na základě předpisů židovského práva. Žid a Židovka, kteří neměli židovskou svatbu, nejsou z pohledu židovského zákona manželé. Žijí-li i přesto společně, je na jejich svazek pohlíženo jako na divoké, volné manželství. Jejich děti jsou v očích židovského práva nemanželské.¹⁷²

Levirátní manželství

Bible si velmi vysoko cení rodiny. Její stabilita a vývoj jsou předpokladem pro existenci národa, pro jeho sílu, rozvoj a životní směřování. Rodinný kmen se rozšíří jedině za předpokladu, že manželství bude požehnáno dětmi. Děti jsou největším požehnáním. Pokud ale manžel zemře, aniž by po sobě zanechal syna, je přesto nutné zajistit pokračování rodu a spojení ženy s novou rodinou.¹⁷³ Tóra řeší tuto situaci tak, že žena nadále zůstává v domě tchána, do kterého se přivdala a je spojena s kmenem svého zesnulého muže. Žena zůstane vdanou vdovou, nebude tedy označena jako vdova (*almana*), ale jako *jevama*, tj. žena bratra. Manželství pokračuje s bratrem zemřelého muže. Žije-li více bratrů, pak většinou s nejstarším z nich. Byl-li nebožtík jediným synem nebo jediným dosud žijícím synem, je celá věc bezpředmětná a všechna právní pouta jsou zpřetrhána. Po smrti svého muže smí opustit tchánův dům, je volná a může vstoupit do nového manželství.

¹⁷⁰ Newman, J., Sivan, G. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 1992, str. 96

¹⁷¹ De Vries, S., P. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 192

¹⁷² De Vries, S., P. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 203

¹⁷³ De Vries, S., P. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 215-216

Švagrovskému, levirátnímu manželství Tóra připisuje veliký význam. Nezapomíná však ani na námitky a omezení a upravuje je.¹⁷⁴ V současnosti omezení týkající se např. situace, kdy jsou všichni bratři ženatí, nebo situace, kdy si bratr manžela nechce vzít vdovu po svém bratru, jsou řešeny rozvázáním manželství (*chalica*). Tento obřad se koná v duchu Tóry, věrně jejímu slovu, podle jejího učení a tradice. Proběhne před kolegiem soudců, které se skládá ze tří kompetentních židovských soudních úředníků a dvěma asistenty. Místo soudního procesu musí proběhnout na vhodném místě, určeném pro tento účel. Jednání se koná v naprosté otevřenosti, většinou po obvyklé ranní bohoslužbě v synagoze a účastní se jí kromě soudců a asistentů také nejméně deset nábožensky dospělých židovských mužů a samozřejmě ovdovělá žena a její švagr. V průběhu jednání jsou kladeny jednotlivé otázky nutné pro objasnění případu a potvrzení jeho nezvratné právní platnosti. Po tomto zjištění proběhne vlastní rozluka: Muž má připravenou botu, která musí být nutně jeho majetkem. Obuje jej na pravou bosou nohu. Stojí a obutou nohu postaví na zem na znamení toho, že je oprávněným pánem, vlastníkem. Po pronesení příslušných hebrejských slov ženou i mužem, žena muži vyzuje střevíc a uplivne před ním na podlahu. Vysloví závěrečná hebrejská slova, která stojí v Tóře. V závěru se všichni přítomní připojí k vyslovení „chaluc ha-na'al“ – to třikrát zopakují a rozluka je dokončena. Žena obdrží dokument a obřad je uzavřen. Do této chvíle vdaná vdova je opět volná a může se znovu vdát, bude-li chtít.¹⁷⁵

V současnosti se upřednostňuje před levirátním manželstvím rozluka uvedena výše, avšak v některých orientálních komunitách (v Maroku, Tunisu, Iránu a Jemenu) dosud k levirátním sňatkům dochází.¹⁷⁶

¹⁷⁴ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 216-217

¹⁷⁵ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 224-226

¹⁷⁶ Newman, J., Sivan, G. Judaismus od A do Z. Praha: Sefer, 1992, str. 50-51

Postavení manželů a výchova dětí

Židovské ženy a muži jsou si před Bohem rovni. V minulosti hrály ženy důležitou roli, jakožto matky rodu a prorokyně, avšak nyní jsou v různé míře podřízeny mužům a při modlitbě i bohoslužbě jsou od nich odděleny. V ortodoxním židovství jsou ženy vynechány při předčítání Tóry, nesmějí vykonávat některé náboženské funkce, není jim dovoleno účastnit se některých náboženských rituálů. Existuje i modlitba, ve které se žid modlí a děkuje Bohu, že se nenarodil jako žena. Novodobý židovský rabín M. Stern toto vysvětluje tím, že: „Žena nemá méně úkolů než muž, nýbrž má jiné úkoly, které jsou mnohem těžší.... Zatím, co úkolem muže je v rámci manželské dělby práce jeho povolání a modlitba, žena od toho má být uvolněna.“

Formování prvotního pohledu dítěte na náboženství a jeho obřady má probíhat nejdříve v rodině, zde se dítě nenásilně učí základním modlitbám, náboženským povinnostem a rozeznává košer stravu. Až posléze nastupuje náboženské vyučování ve školách při synagogách.

Judaismus uznává židovství po matce, tzn. příslušnost k vyvolenému národu se dědí po ženské linii. Liberální směr oproti ortodoxnímu navíc uznává také adopci nežidovského dítěte (v raném věku) židovskými rodiči jako možnost nabytí židovské identity. Rodiče pak musí záhy podat žádost o jeho zařazení do komunity.¹⁷⁷

Sexualita

Pohled judaismu na sex jako takový, je jednoznačně pozitivní. Judaismus na něj nahlíží jako na dar, který může člověku sloužit dobře a správně, pokud jej bude využívat zodpovědně. Sex zde není pojímán jen jako biologická funkce, ale především jako intimní vztah

¹⁷⁷ Žena a náboženství V. - Děti a výchova.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-v-deti-a-vychova>. 15. 8. 2011

dvou lidí, což Tanach (Starý zákon) vyjadřuje tak, že pro pohlavní styk používá slovo „poznat“.

V souvislosti s náboženskými praktikami Kananejců, kteří byli vyznavači kultů plodnosti, byla Izraelcům striktně zakázána prostituce, předmanželský styk a v život bylo uvedeno množství příkazů, které vyzdvihují láskyplné manželské soužití a v tomto kontextu povolený sexuální život.

Homosexualita není přípustná, protože se jedná o přečin proti lidské přirozenosti, dále je zavrhována, protože narušuje rodinu, a nakonec protože tato praxe vylučuje zplození dítěte, a tím se prohřešuje proti příkázání „Plodte se a množte se!“

Názory na antikoncepci se u jednotlivých judaistických proudů liší, ale převažuje ten pohled, který dovoluje hormonální antikoncepci. Používání prezervativu je přijímáno spíše s nelibostí z důvodu fyzické bariéry, kterou působí. Velmi negativně se judaismus dívá na potrat.¹⁷⁸

Možnosti zániku manželství

Tóra zná a schvaluje rozvod manželství.¹⁷⁹ Při rozhodování o rozvodu se přihlíží k zásadě uvádějící, že: vznikne-li mezi manžely antipatie, lhostejno jakým způsobem, a z ní vyvstane naléhavé přání po rozvodu, je lepší manželství rozdělit, než oba lidi odsoudit k dalšímu společnému životu. Rozvedení manželství je možné jedině se souhlasem ženy, s výjimkou případu cizoložství.

Rozvod může být zrušen a manželé opět spojeni; samozřejmě ne tehdy, když se žena zatím vdá za někoho jiného.

¹⁷⁸ Žena a náboženství IV. – Náboženství a sexualita.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iv-nabozentvi-a-sexualita>. 15. 8. 2011

¹⁷⁹ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 227

Rozvod židovského manželství, tj. zákonné rozdělení židovského civilně právního sňatku, se uskutečňuje prostřednictvím rabinátu nebo židovského soudu.¹⁸⁰ V ortodoxních proudech je však rozvod podmíněn souhlasem manžela.¹⁸¹ Nejprve se navrhuje **právní rozbázání** úředního sňatku. V tomto případě je **židovské rozvedení** manželství provedeno tak rychle, jak to jen jde. Manželství je pak sice už rozděleno, přesto z právního hlediska ještě platí. Právně rozvod pokračuje vystavením rozvodového listu – *getu*.

Rozlukový list se píše z pověření muže, v jeho přítomnosti, na jeho papír, jeho inkoustem a jeho psacím perem. Get je vypsán v přítomnosti dvou svědků a píše jej *sofer*, písař pověřený rabinátem.

Při kladení otázek, které musí být položeny a při podávání objasňujících vysvětlení a nezbytných odpovědí, musí jasně vyjít najevo, že mezi oběma lidmi nesmí zůstat ani nejmenší znak jakéhokoli pouta, když se s konečnou platností rozhodli a přejí si rozvod. Nakonec je uvalena klatba na každého, kdo by se v budoucnosti odvážil zpochybnit zákonitost příslušného rozvodového lístku. Od této chvíle je rozvedená žena zcela volná a může se znovu provdat, nesmí však existovat minimální pochybnost o právoplatnosti rozvodu jejího prvního manželství.¹⁸²

¹⁸⁰ De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 228-229

¹⁸¹ Žena a náboženství VI. - Rozvod.

<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011

¹⁸² De Vries, S., P. Židovské obřady a symboly. Praha: Vyšehrad, 2009, str. 230-231

2.6. Shrnutí

Při srovnání pěti největších světových náboženství lze přes mnoho rozdílů nalézt i podobnosti v základním chápání smyslu manželství jako svazku mezi mužem a ženou, který je posvátný, závazný a spojen s řadou povinností a odpovědností. Dnes je manželský svazek ve všech těchto náboženstvích postaven na **dobrovolnosti, vzájemné úctě a věrnosti** a na rozdíl od dřívějších se lidé dnes berou z lásky, ne kvůli zaopatření.¹⁸³

Ve čtyřech z těchto náboženství je zakotvena **monogamie**. V současnosti dokonce i v muslimském světě, kde je povolena polygamie, dochází k preferování spíše monogamního manželství a polygamní manželství jsou uzavírána pouze se souhlasem první ženy.

Významným společným smyslem manželství je **plození a péče o děti**. Všechna uvedená náboženství se také shodují v **odmítání mimomanželské sexuality a homosexuality**.

Existují však i rozdíly týkající se např. **rovnosti muže a ženy** a jejich funkcí v manželství. Zejména v muslimských zemích stále existuje nerovné postavení muže a ženy. Judaismus také odepírá ženám určité chování, např. se s ní „nepočítá“ při bohoslužbě, nesmí předcítat z Tóry,...¹⁸⁴ Přesto právě tyto dvě náboženství spojují vznik manželství s jistotou týkající se finančního zajištění ženy jak v době manželství, tak v případě možného rozvodu, které je zajištěno sepsáním písemné **svatební smlouvy**.

Dalším významným bodem, ve kterém se postoje jednotlivých náboženství liší, je **zánik manželství**. Jako jediné náboženství, které běžně nedovoluje zánik manželství na základě rozhodnutí manželů, je křesťanství. Ostatní náboženství ukončení manželství tímto způsobem připouští, i když např. v buddhismu tato možnost zániku manželství existuje, samotní věřící ji využívají zřídka.

¹⁸³ Pöhlmann, H., G., Stern, M. Desatero v životě židů a křesťanů. Praha: Vyšehrad, 2006, str. 139

¹⁸⁴ Pöhlmann, H., G., Stern, M. Desatero v životě židů a křesťanů. Praha: Vyšehrad, 2006, str. 138

3. MANŽELSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V rámci stávajícího českého práva institut manželství zastřešuje i zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění (dále jen „zákon o rodině“). Ten stanoví, že **manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství učiněným před obecním úřadem** pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci, (dále jen "matriční úřad") nebo **před orgánem církve** nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem. Prohlášení se činí veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.¹⁸⁵ Mluví-li zákon o manželství jako trvalém společenství, nemá se tím na mysli, že manželství musí trvat od uzavření po dobu života obou manželů. Zákon počítá s tím, že lidé nejsou dokonalí a ne každý dokáže žít po celý život v jednom svazku. Z tohoto důvodu zákon o rodině počítá i s rozvodem manželství.¹⁸⁶ Naše právní úprava tradiční instituty jako zasnoubení, ohlášky, možnost zrušení manželství po první noci pro nemohoucnost, neupravuje.¹⁸⁷

3.1. Formy vzniku manželství

V České republice lze, dle platné právní úpravy, uzavřít:

- 1) **Občanský sňatek** - prohlášení o uzavření manželství lze učinit před pověřeným orgánem státní správy, v místě určeném úřadem pro konání slavnostních obřadů. Uzavřít manželství na kterémkoli jiném vhodném místě může povolit matriční úřad.

¹⁸⁵ §3 zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

¹⁸⁶ Choděra, O. Partnerství, manželství a paragrafy. Praha: Grada, 2002, str. 10

¹⁸⁷ Králíčková, Z. Rodinné právo v otázkách a odpovědích. Praha: Computer Press, 2000, str. 25

2) **Církevní sňatek** - prohlášení o uzavření manželství činí snoubenci před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností.

Manželství se uzavírá v místě určeném předpisem církve nebo náboženské společnosti pro náboženské obřady nebo náboženské úkony. Je-li život snoubence přímo ohrožen, může se manželství uzavřít na kterémkoli místě.¹⁸⁸

Byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky. Byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek. Církevní sňatek je rovnocenný s civilním sňatkem, avšak sňatek musí být uzavřen před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu zvláštním předpisem.¹⁸⁹

Seznam platných církví, které jsou oprávněné uzavírat manželství v ČR:¹⁹⁰

- 1) Apoštolská církev
- 2) Bratrská jednota baptistů
- 3) Církev adventistů sedmého dne
- 4) Církev bratrská
- 5) Církev československá husitská
- 6) Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů
- 7) Církev řeckokatolická
- 8) Církev římskokatolická
- 9) Českobratrská církev evangelická
- 10) Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- 11) Evangelická církev metodistická
- 12) Federace židovských obcí v České republice
- 13) Jednota bratrská
- 14) Křesťanské sbory
- 15) Luterská evangelická církev a. v. v České republice
- 16) Náboženská společnost českých unitářů

¹⁸⁸ §4 - §4a zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

¹⁸⁹ Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

¹⁹⁰ Příloha zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, v platném znění - Seznam registrovaných církví a náboženských společností v České republice

- 17) Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
- 18) Novoapoštolská církev v České republice
- 19) Pravoslavná církev v českých zemích
- 20) Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- 21) Starokatolická církev v České republice

Orgán státem registrované církve, nebo náboženské společnosti, před kterým došlo k uzavření manželství, je povinen do 3 pracovních dnů od uzavření manželství doručit protokol o uzavření manželství s uvedením skutečností podle zvláštního právního předpisu příslušnému matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno.¹⁹¹

Registrované subjekty bez patřičného oprávnění jsou např. Česká hinduistická náboženská společnost, Ústředí muslimských obcí, Buddhismus diamantové cesty linie karma kagjü.¹⁹²

Občan České republiky může v cizině uzavřít manželství též před zastupitelským úřadem České republiky oprávněným k tomu zvláštním předpisem. V cizině může přijmout prohlášení snoubenců, je-li alespoň jeden z nich státním občanem České republiky i kapitán lodi, plující pod vlajkou České republiky, kapitán letadla registrovaného v České republice a velitel vojenské jednotky České republiky v zahraničí.¹⁹³

Podle zákona o rodině **muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí.** V souvislosti se vznikem manželství vzniká manželům i vzájemná vyživovací povinnost. Tato trvá za určitých okolností i po rozvedení manželství.

¹⁹¹ §4b zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

¹⁹² Seznam církví. <http://www.svatebniinfo.cz/zakony/seznam-cirkvi-cr-povolenych-registraci-mv-cr.html>. 29. 12. 2011

¹⁹³ §5 a §7 zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

Manželství zaniká smrtí nebo *prohlášením jednoho manžela za mrtvého*. Soud může manželství na návrh některého z manželů *rozvést*, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.¹⁹⁴

3.2. „Stejnopohlavní manželství“ – registrované partnerství

V České republice existuje od roku 2006 i **institut registrovaného partnerství**. Jedná se o institut, který upravuje **soužití dvojic stejného pohlaví**. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství řeší uzavírání partnerství, podmínky pro jeho zrušení nebo zánik, vzájemné majetkoprávní vztahy partnerů, jejich práva a povinnosti vůči sobě navzájem, vůči institucím a vůči státu. **Zákon o registrovaném partnerství dává gay a lesbickým párům právní jistotu v právním řádu ČR.**¹⁹⁵

¹⁹⁴ §22 a násl. zákona č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění

¹⁹⁵ Stručný obsah zákona o registrovaném partnerství.

<http://www.glpartnerstvi.cz/strucne/strucny-obsah-zakona-o-registrovanem-partnerstvi.html>. 7. 1. 2012

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1. Statistické údaje o počtu uzavíraných manželství a rozvodů ve vybraných státech

Statistické oddělení OSN je hlavní agenturou na mezinárodní úrovni, která se zabývá shromažďováním dat týkajících se počtu nově vzniklých manželství a počtu rozvodů. Toto oddělení každoročně zajišťuje sběr oficiálních statistických údajů o manželství a rozvodu z více než 200 zemí a oblastí.

Tabulka 2: Výňatek ze statistiky OSN – manželství a rozvody¹⁹⁶

Stát	Počet uzavření manželství					Počet rozvodů				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Egypt	522 887	614 848	660 159	759 004	...	65 461	77 878	84 430	141 467	...
Tunis	81 340	76 809	78 748	81 600	...	11 711	12 557	12 035
Turecko	636 121	638 311	641 973	591 742	572 677	93 489	94 219	99 663	114 162	116 369
Írán	778 023	841 107	881 592	890 208	...	94 040	99 852	110 510	125 747	...
Mongolsko	48 996	40 965	32 982	34 071	...	1 448	1 757	1 901
Jižní Korea	330 634	343 559	327 715	309 759	...	124 524	124 072	116 535	123 999	...
Rumunsko	146 637	189 240	149 439	134 275	115 778	32 672	36 308	35 685	32 341	32 632
Česká republika	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
Maďarsko	44 528	40 842	40 105	36 730	35 520	24 869	25 160	25 155	23 820	23 800
Polsko	226 181	248 702	257 744	250 794	228 337	71 912	66 586	65 475	65 345	61 300
Slovensko	25 939	27 437	28 293	26 356	25 415	12 716	12 174	12 675	12 671	12 015
Izrael	44 685	46 448	50 038	13 439	13 105	13 488

Uvedená tabulka obsahuje údaje vybraných států s větším množstvím populace hlásící se k některému z náboženství zdůrazněného v této práci.

Například v Egyptě nebo Turecku, kde se většina populace hlásí k islámu, dochází k nárůstu počtu nově uzavřených sňatků, zároveň však stoupá i počet rozvodů. Zatímco Egypt uvádí u sňatků nárůst od roku 2009 oproti roku 2006 téměř o třetinu, počet rozvodů se zvýšil více než dvojnásobně. V Turecku počet sňatků klesá, naproti tomu počet rozvodů narůstá.

V zemích charakteristických obyvatelstvem hlásícím se k buddhismu, např. v Mongolsku či Jižní Korei, dochází k mírnému

¹⁹⁶ Demographic Yearbook. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2009-2010.htm>. 3. 1. 2012

snižování počtu sňatků, naproti tomu rozvodovost má stoupající tendenci.

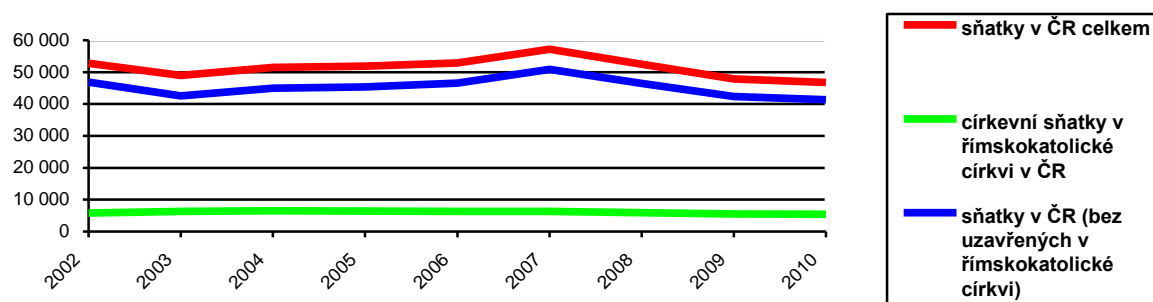
V Izraeli, jako zemi s největším počtem obyvatel hlásících se k judaismu, dle dodaných informací z minulých let, počet sňatků stoupal a počet rozvodů stagnoval. Údaje za poslední 2 roky od tohoto státu však nejsou k dispozici. K dispozici nejsou ani údaje od států typických obyvatelstvem hlásících se k hinduismu.

Údaje z dalších států, které dodávají informace statistickému oddělení OSN, jsou uvedeny v Příloze č. 1.

U postkomunistických zemí jako např. v České republice či Maďarsku, kde se velká část obyvatelstva hlásí ke křesťanství, a kde došlo po pádu komunismu ke značnému odklonu od náboženství, dochází ke snižování počtu nově vzniklých manželství a v porovnání s nimi je počet rozvodů vyšší než polovina uzavřených manželství. Státy, kde i po pádu komunismu, jako např. v Polsku nebo na Slovensku, nedošlo k velkému odklonu od náboženství, počty sňatků i rozvodů v jednotlivých letech stagnují. Tímto zjištěním lze deklarovat důležitost náboženství v životě společnosti, které napomáhá k vedení jejích členů k určité sociální odpovědnosti (věrnosti, altruismu, povinností, odpovědnosti, schopnosti obětovat se za jiné) a tím dosáhnout zachování tradiční základní složky společnosti – rodiny.

Níže uvedený graf a tabulka umožňuje porovnání vývoje uzavírání manželství v české společnosti v jednotlivých letech a srovnání tohoto vývoje se sňatky uzavřenými v římskokatolické církvi.

Graf 3: Zobrazení vývoje počtu uzavřených manželství v České republice celkem a uzavřených církevních sňatků v římskokatolické církvi

Tabulka 3: Počet uzavřených sňatků v České republice celkem a uzavřených církevních sňatků v římskokatolické církvi – nejrozšířenější církvi v ČR:

Rok	Počet sňatků v ČR celkem ¹⁹⁷	Rozdíl oproti předchozím u roku	Počet sňatků v ČR (bez uzavř. v římskokat. církvi)	Rozdíl oproti předchozím u roku	Počet církevních sňatků v římskokatolické církvi ¹⁹⁸	Rozdíl oproti předchozím u roku
2002	52 732	-	46 893	-	5 839	-
2003	48 943	- 7,2 %	42 586	- 9,2 %	6 357	8,9 %
2004	51 447	5,1 %	44 931	5,5 %	6 516	2,5 %
2005	51 829	0,7 %	45 380	1,0 %	6 449	- 1,0 %
2006	52 860	2,0 %	46 529	2,5 %	6 331	- 1,8 %
2007	57 157	8,1 %	50 853	9,3 %	6 304	- 0,4 %
2008	52 457	- 8,2 %	46 501	- 8,6 %	5 956	- 5,5 %
2009	47 862	- 8,8 %	42 372	- 8,9 %	5 490	- 7,8 %
2010	46 746	- 2,3 %	41 370	- 2,4 %	5 376	- 2,1 %

Z uvedeného vyplývá, že celkový počet sňatků uzavřených v ČR celkem a počet sňatků uzavřených mimo římskokatolickou církev od roku 2004 do roku 2007 stoupal a od roku 2008 začínají jejich počty klesat. Římskokatolická církev zaznamenala nárůst počtu uzavřených manželství v roce 2003 a 2004 a od roku 2005 jejich počty klesají. Avšak ve srovnání celkového počtu uzavíraných manželství v ČR se sňatky uzavřenými mimo římskokatolickou církev, je poměr snižování počtu manželství od roku 2008 vyšší, než je tomu u církevních sňatků v římskokatolické církvi.

4.2. Výzkum zjišťující postoje k manželství dle náboženského vyznání

V rámci praktické části této práce bylo zvoleno provedení výzkumu k zjištění postojů k institutu manželství v současné společnosti. Ačkoliv se nejedná o výzkum v pravém slova smyslu (respondenti byli oslovováni jednak nahodile, jednak cíleně, dle možností autorky práce, a to jak v české společnosti, tak pro zvýšení pravděpodobnosti získání většího počtu respondentů různých náboženských vyznání i v cizině), jeho výstupy mohou nabídnout vytvoření představy o nahlížení na institut manželství napříč společností.

¹⁹⁷ Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010. http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/4007-11-r_2011.11.1.2012

¹⁹⁸ Výroční zpráva. <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/vyrocní-zpravy>. 11. 1. 2012

4.2.1. Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je v současnosti přiznávána důležitost institutu manželství, zda přetrvávají tradiční představy o jeho významu, zmapování názorů na tento institut ve společnosti a vyslovení konstatování, zda příslušnost k určitému náboženskému vyznání ovlivňuje názorové postoje k tomuto institutu. Na základě zjištěných informací pak vyslovit možná opatření směřující ke zdůraznění jeho důležitosti vzhledem k jeho přínosům pro společnost a vyslovení vize týkající se dopadů nerespektování tradičního vnímání smyslu manželství na budoucnost naší společnosti.

Stanovení hypotéz

Po prostudování dostupných pramenů k dané problematice byly stanoveny následující **hypotézy**:

- H1)** *I v moderní společnosti hraje náboženská víra významnou roli a existují určité kultury, kde jsou ideální zásady manželství vyplývající z konkrétního vyznání stále dodržovány většinou zástupců dané kultury.*
- H2)** *Religiozita ovlivňuje morální normy a konkrétní postoje k manželství.*
- H3)** *V současnosti dochází v daných kulturách k obecnému oslabení náboženského prvku spočívající i v zeslabování tradičního vnímání manželství a většinou jejich představitelů je tento institut považován za nedůležitý pro fungování dané společnosti.*

4.2.2. Metody výzkumu a jeho vlastní realizace

K provedení výzkumu byla zvolena metoda **anonymního dotazníkového šetření**. Dotazník (viz. Příloha č. 2 - Dotazník) obsahuje 28 zčásti uzavřených a zčásti polootevřených otázek. Některé otázky obsahovaly více předdefinovaných odpovědí s možností výběru jen jednoho či více tvrzení, nebo i s možností upřesnění či doplnění dalších variant odpovědi respondentem. S ohledem na respondenty neovládající český jazyk byly vytvořeny a distribuovány jazykové mutace dotazníku v anglickém a vietnamském jazyce (viz. Příloha č. 3 a 4).

Otázky v dotazníku č. 1-9 byly zaměřeny na zjištění pohlaví, věku, osobního stavu, dosaženého vzdělání, náboženského vyznání respondenta a jeho partnera, národnosti a země, v níž respondent žije. Otázky č. 10-28 pak byly zaměřeny na zjištění vlastních názorů na institut manželství a to, jak jej respondenti vnímají, jaký na něj mají názor a jak je v těchto ohledech ovlivňuje sociální okolí a především náboženství.

Dotazník byl distribuován v **období od 14.8.-30.11.2011** respondentům z řad autorčiných známých, ale i zcela neznámým osobám, osobně, prostřednictvím spolupracujících osob, nebo elektronickou poštou. Oslovování byli respondenti jak nahodile, tak cíleně ve specifických komunitách, kde byla předpokládána vyšší pravděpodobnost výskytu osob určitého náboženského vyznání a to jak na území celé České republiky, tak v zahraničí. V rámci dotazníkového šetření se však nepodařilo vyhledat a oslovit žádného hinduistu. Naproti tomu zcela negativní a bezvýhradně nulová reakce na dotazníkové šetření byla od osob židovského vyznání. Přesto, že byla oslovena Židovská obec v Praze a Brně, osoby židovského vyznání v Bratislavě i Izraeli, žádný z dotázaných nebyl ochoten ke spolupráci a vyjádřit se k otázkám, které dotazník obsahoval. Opakovaně byl kontaktován přímo rabín Židovské obce v Brně

s prosbou o distribuci dotazníku respondentům židovského vyznání a za účelem poskytnutí rozhovoru týkajícího se doplnění teoretických informací o judaismu a jejich fungování v běžném životě, avšak s negativním výsledkem. Z uvedených důvodů bylo možné hodnotit pouze postoje osob hlásících se ke křesťanskému, islámskému a buddhistickému vyznání a osob bez vyznání. Zcela marginálně pak i osob s jiným, než uvedeným náboženským vyznáním.

Respondenti dotazník vyplňovali samostatně, bez přítomnosti tazatele. Při výběru respondentů nebyly stanoveny žádné kvóty.

Metoda vyhodnocování údajů z dotazníkového šetření

Dotazník byl vyhodnocován s využitím kvantitativních metod, kdy všechny shromážděné údaje z vyplněných vrácených dotazníků byly převedeny na kvantifikovatelná data a zanesena do kontingenční tabulky. Data byla analyzována a následně, s využitím statistických metod, vyhodnocována. Zpracovávané údaje jsou zaokrouhlovány na jedno desetinné místo.

Respondenti

Výzkumu se zúčastnilo **222 respondentů** z České republiky a zahraničí, ve věkovém rozpětí od 12 do 82 let. Z toho bylo:

- 59,9% žen
- dle *věkové kategorie*:
 - 16,7% ve věku do 20 let včetně
 - 25,2% ve věku od 21-30 let
 - 26,1% ve věku od 31-40 let
 - 19,8% ve věku od 41-50 let
 - 10,8% ve věku nad 50 let
 - 1,4% věk nevedlo
- dle *osobního stavu*:
 - 36,5% svobodná/ý

- 51,3% vdaná/ženatý
 - 7,2% rozvedená/ý
 - 2,3% vdova/vdovec
 - 2,7% osobní stav neuvedlo
- dle **nejvyššího dosaženého vzdělání**:
- 11,7% základní
 - 62,2% středoškolské
 - 24,8% vysokoškolské
 - 1,3% vzdělání neuvedlo
- dle **nejvyššího dosaženého vzdělání partnera**:
- 4,1% základní
 - 51,8% středoškolské
 - 15,8% vysokoškolské
 - 28,3% partnera nemá, nebo jeho vzdělání neuvedlo
- dle **náboženského vyznání**:
- 5,4% buddhismus; ve věku od 22 – 50 let
 - 6,3% islám; ve věku od 19 – 51 let
 - 41,9% křesťanství; ve věku od 12 – 82 let
 - 2,3% jiné; ve věku od 22 – 54 let
 - 44,1% bez vyznání; ve věku od 17 – 62 let
- dle **náboženského vyznání partnera**:
- 5,4% buddhismus
 - 4,1% islám
 - 0,5% judaismus
 - 30,6% křesťanství
 - 0,5% jiné
 - 33,3% bez vyznání
 - 25,6% partnera nemá, nebo jeho náboženské vyznání neuvedlo
- naprostá většina partnerů respondentů byla stejného náboženského vyznání jako respondenti
- dle **národnosti**:
- 50,5% česká
 - 25,2% vietnamská
 - 15,3% slovenská
 - 2,3% indonézká
 - 1,4% irácká
 - 0,9% indická
 - 0,9% portugalská
 - 3,5% jiná (Afghánistán, Itálie, JAR, Velká Británie...)

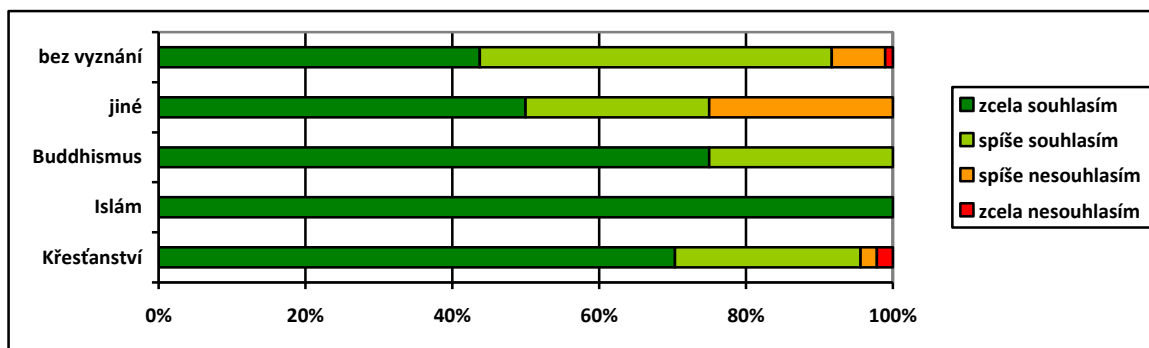
- dle země, kde žijí:

- 78,8% Česká republika
- 14% Slovenská republika
- 5,4% Velká Británie
- 1,8% Indonézie

Bližší údaje k respondentům, s ohledem na jejich náboženské vyznání, jsou znázorněny v grafech v Příloze č. 5.

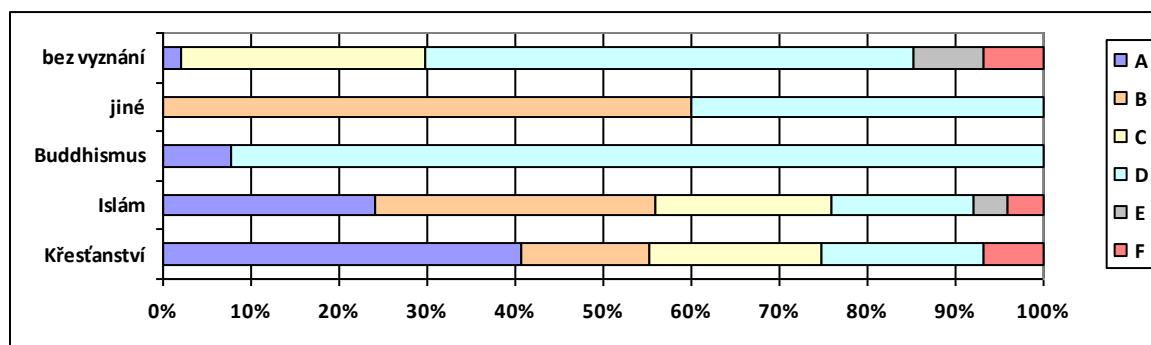
Vyhodnocení výzkumu

Graf 4: (Otázka č. 10) Považujete manželství za důležitý institut?

Dotázaní buddhisté a muslimové s tímto tvrzením spíše nebo zcela souhlasili všichni. Spíše nebo zcela souhlasilo také 93,5% křesťanů. 4% křesťanů s tímto tvrzením zcela nesouhlasili. Rovněž pouze 8,3% respondentů bez náboženského vyznání s tímto tvrzením zcela nebo zčásti nesouhlasili. *Naprostá většina respondentů, bez ohledu na náboženské vyznání, považuje institut manželství za důležitý.*

Graf 5: (Otázka č. 11) **Manželství chápu jako...**

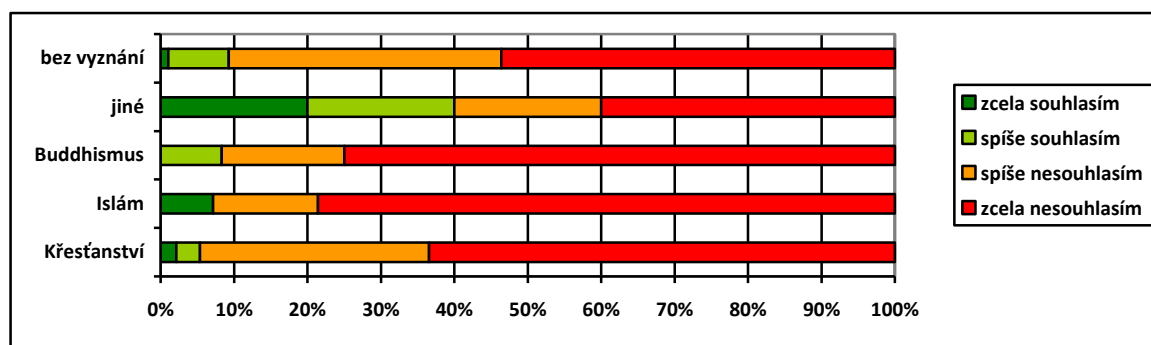

- A. posvátnou instituci, jelikož je jednou ze svátostí
- B. smluvní závazek přikázaný Bohem s cílem mít děti
- C. smlouvu mezi mužem a ženou
- D. spojení, jehož nejvyšším a nejdůležitějším cílem je, že v partnerském soužití musí zůstat úroveň lásky, kde žena je považována především za matku a „nejlepšího přítele“ manžela
- E. splnění povinnosti náležící každému muži
- F. jiné, nebo neuvedeno

Odovědi na tuto otázku byly koncipovány podle tradičního vnímání manželství v jednotlivých náboženstvích: A – křesťanství, B – judaismus, C – islám, D – buddhismus a E - hinduismu.

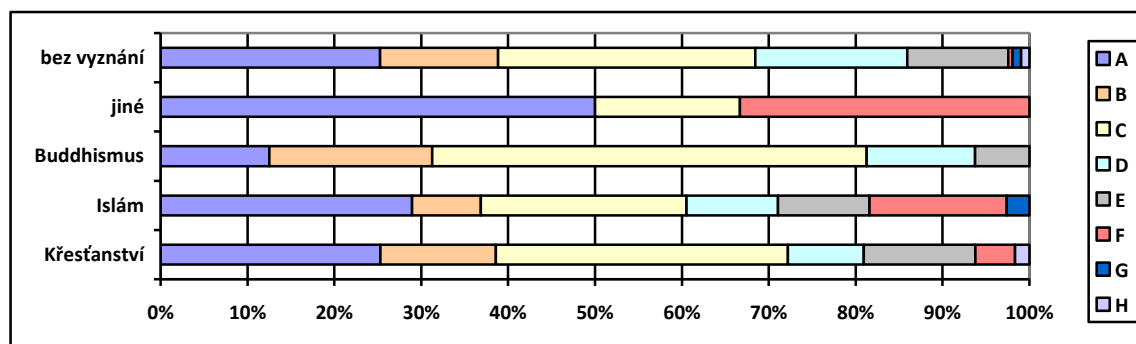
Nejvíce křesťanů zvolilo odpověď A. Vnímají ho tedy tak, jak vychází z jejich tradičního pojetí. Respondenti muslimského vyznání se nejvíce přiklání k odpovědi B. Zároveň se však téměř ve stejné míře přiklání k odpovědi A a C. Tyto výsledky lze opět považovat za potvrzení tradičního vnímání manželství respondenty tohoto vyznání, jelikož kromě toho, že Korán manželství v první řadě řeší vztah mezi mužem a ženou smlouvou, tak za důležitou součást manželství považuje i děti. Příklon k odpovědi A si lze vysvětlit tím, že Korán je pro muslimy božím slovem a vše, co hlásá, je pro ně posvátné. Jelikož Korán řeší i důležitost manželství, chápou jej tedy rovněž jako posvátné. Buddhističtí respondenti v naprosté většině zvolili variantu D. Potvrdili tímto vnímání manželství v souladu s tradicemi tohoto náboženství. Respondenti bez vyznání se rovněž více než v polovině případů přiklání k odpovědi D.

Graf 6: (Otázka č. 12) **Manželství je zastaralý a zbytečný institut**

S tímto tvrzením *nesouhlasila naprostá většina všech respondentů*. Z celkového počtu nesouhlasících jich 65,5% nesouhlasilo zcela. Z těch, kteří spíše nebo zcela souhlasili, byli většinou muži, dále pak svobodní a bez náboženského vyznání. Naprostá většina pak měla jinou, než českou národnost.

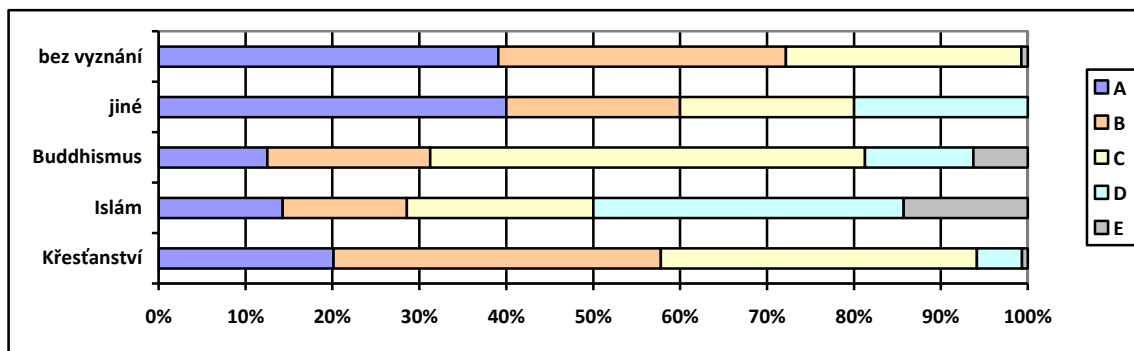
Graf 7: (Otázka č. 13) **Co je dle Vašeho mínění cílem manželství?**

- A. láska
- B. ekonomická stabilita
- C. založení rodiny
- D. legitimizace vztahu
- E. jistota trvání vztahu s partnerem
- F. splnění náboženské povinnosti
- G. získání občanství
- H. jiné

Křesťanští respondenti nejvíce považovali za cíl manželství založení rodiny a lásku. Muslimové pak lásku a založení rodiny. Buddhisté založení rodiny a získání ekonomické stability. Nejvíce respondentů bez vyznání uvedlo založení rodiny a lásku. *Naprostá většina všech respondentů považuje za cíl manželství založení rodiny, teprve poté následuje láska.*

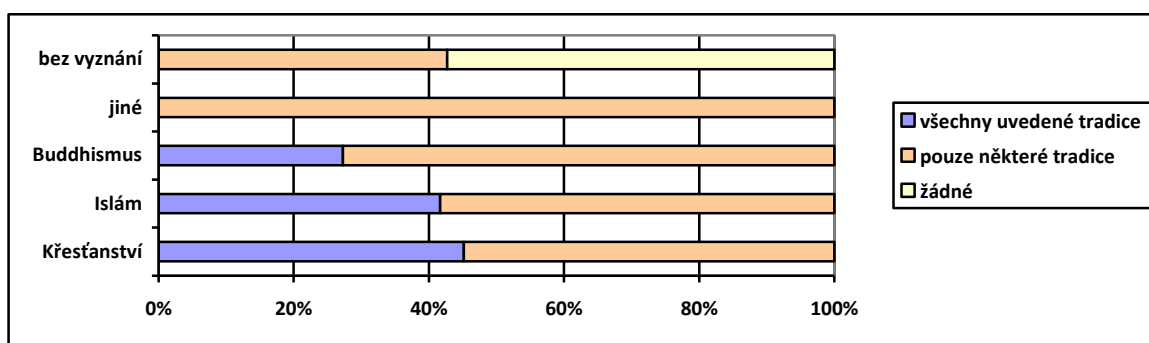
Graf 8: (Otázka č. 14) Pro manželství uzavřené ve Vašem náboženství, příp. kultuře, platí zákaz...

- A. uzavření manželství s osobou mladší ... let
- B. uzavření manželství s příbuznými
- C. polygamie
- D. sňatek s osobou jiného vyznání
- E. jiné

Křesťanští respondenti uvedli nejčastěji možnost zákazu uzavření manželství s příbuznými a polygamií. Islámští respondenti pak zákaz sňatku s osobou jiného vyznání (i přesto, že tuto možnost Korán za určitých okolností povoluje) a polygamií (takto odpovídající byli respondenti z Indonézie). Nejvíce buddhistů uvedlo zákaz polygamie a uzavření manželství s příbuznými. Respondenti bez vyznání nejčastěji zvolili zákaz uzavření manželství s osobou určitého věku (věk však uváděli rozdílně). *Naprostá většina všech respondentů uvedla zákaz uzavření manželství s příbuznými, následovala možnost zákazu polygamie a uzavření manželství s osobou určitého věku.*

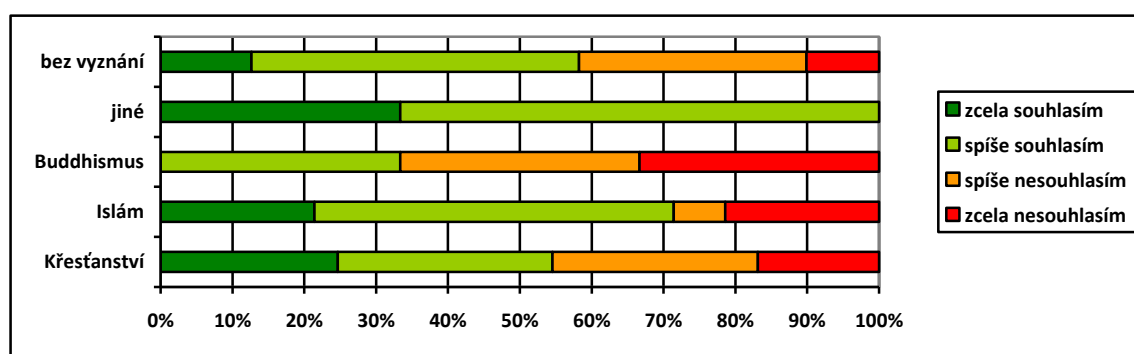
Graf 9: (Otázka č. 15) Jaké tradice v manželství (Vaší rodině) dodržujete?

Byť se mnozí respondenti hlásili k určitému náboženskému vyznání, naprostá většina z nich uvedla, že nedodržují všechny tradice typické pro jejich náboženství, ale pouze některé z nich.

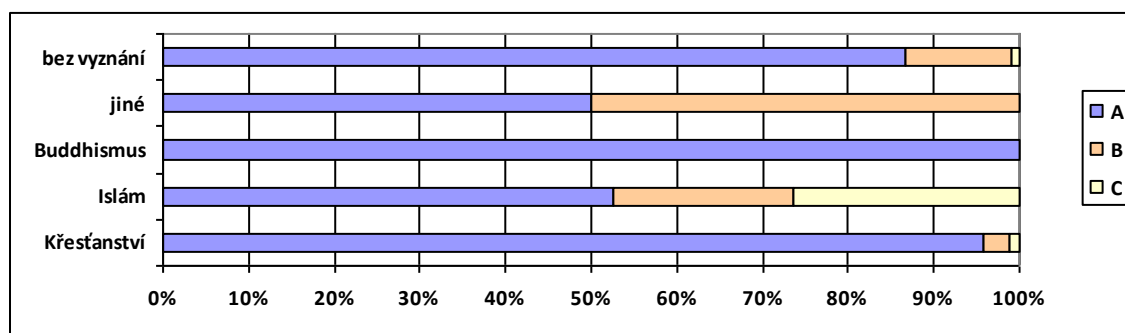
Nejvíce ze všech, křesťanští respondenti (45%), uvedli, že dodržují všechny tradice. Zbývající křesťanští respondenti označili především dodržování tradic, kterými jsou Velikonoce (86,3%) a Vánoce (82,3%). Dále v pořadí bylo dodržování neděle jako svátku (64,7%), svátek Všech svatých (56,9%), svaté přijímání a křest (shodně 54,9%). Méně než polovina z nich pak ještě uvedla biřmování, svatou zpověď a nejméně z nich (35,3%) pravidelnou návštěvu mše svaté. 23,7% respondentů buddhistického vyznání uvedlo, že dodržují všechny v dotazníku uvedené tradice. Všichni zbývající uvedli dodržování aktu uctívání předků a 75% setkávání celé rodiny u jídla. 41,7% islámských respondentů uvedlo, že dodržují všechny v dotazníku uvedené tradice. Zbývající pak většinou uvedli dodržování vyznání (aš-šahada) (71,4%) a ramadán, almužnu a dodržování pravidel islámského stravování uvedlo shodně 42,9%. Z dotázaných osob bez vyznání 42,7% uvedlo, že dodržuje nějaké náboženské tradice, konkrétně křesťanské. Z nich pak nejvíce Vánoce (53,7%), Velikonoce (46,3%) a svátek Všech svatých (26,8%).

Graf 10: (Otázka č. 16) **V současné rodině (manželství) dodržují méně zvyků, než v mé nukleární rodině.**

S tímto tvrzením souhlasila většina respondentů křesťanského vyznání, muslimové a také osoby bez vyznání. Naopak, nesouhlasila s ním většina z dotázaných buddhistů.

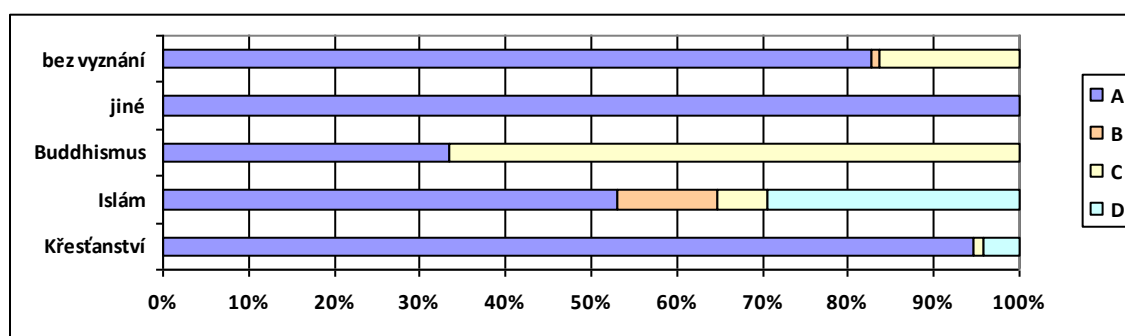
Graf 11: (Otázka č. 17) **Názor na postavení partnerů dle náboženského vyznání...**

- A. manželé mají mít v manželství rovnocenné postavení
- B. žena má respektovat svého manžela a být mu podřízena
- C. žena má mít v manželství výsadní postavení

Naprostá většina všech respondentů uvedla, že manželé mají mít v manželství rovnocenné postavení. Dotázaní buddhisté s tímto tvrzením souhlasili všichni. K tvrzení, že žena má respektovat svého manžela a být mu podřízena, se v křesťanství přiklonilo 3,2% respondentů a 1,1% bylo názoru, že žena má mít v manželství výsadní postavení. V islámu pak 1/5 respondentů vyjádřila názor, že žena má respektovat svého manžela a být mu podřízena a 1/4 že žena má mít v manželství výsadní postavení.

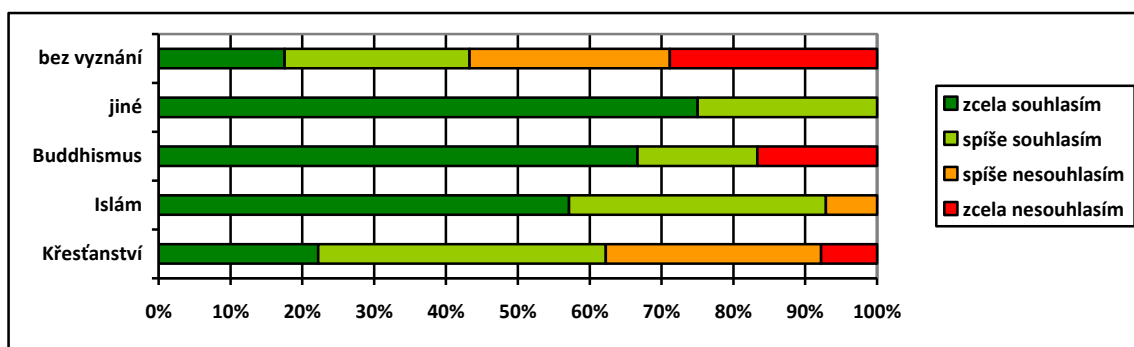
Graf 12: (Otázka č. 18) **Výběr partnera pro manželství má být...**

- A. záležitostí výhradně partnerů
- B. záležitostí rodičů
- C. záležitostí širší rodiny
- D. dle víry partnera

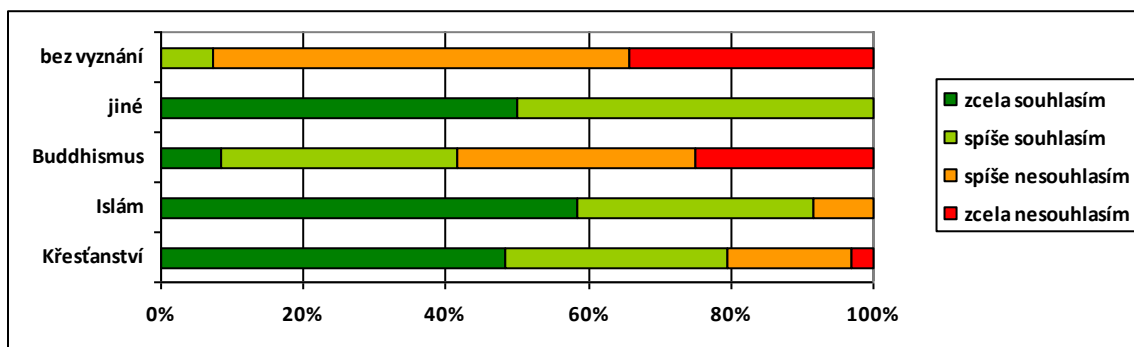
Naprostá většina respondentů, krom buddhistů, považují výběr partnera za záležitost výhradně partnerů. Islámští respondenti pak tuto nadpoloviční hranici překročili jen o 2,9%. Naproti tomu 2/3 dotázaných buddhistů uvedlo, že výběr partnera má být záležitostí širší rodiny.

Graf 13: (Otázka č. 19) Uzavření manželství musí předcházet zasnuby.

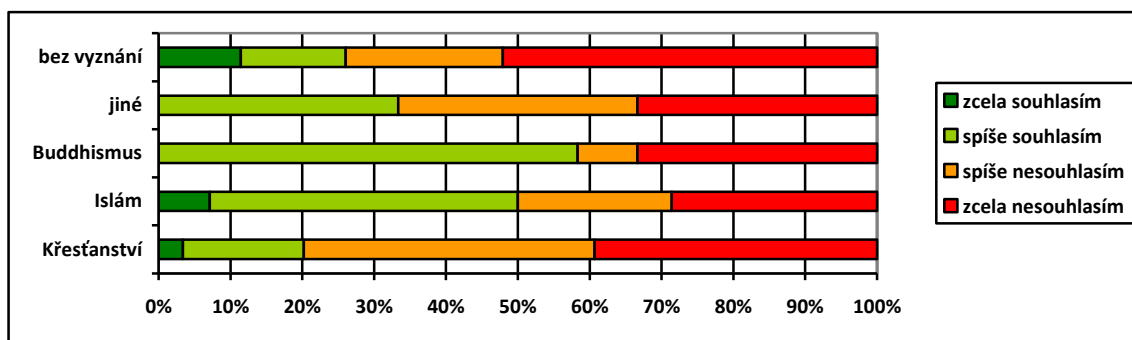
Naprostá většina respondentů vyznávajících nějaké náboženství souhlasila s tvrzením, že manželství musí předcházet zasnuby. Největší zastoupení souhlasících tvořili muslimové a buddhisté, což odpovídá jejich tradičnímu postoji k manželství. Zasnuby doporučuje i křesťanství jako vhodnou přípravu na manželství. S uvedeným tvrzením však spíše nebo zcela nesouhlasilo 37,8% z nich. Nadpoloviční většina respondentů bez náboženského vyznání s tvrzením spíše nebo zcela nesouhlasila.

Graf 14: (Otázka č. 20) Preferuji náboženský svatební obřad před civilním.

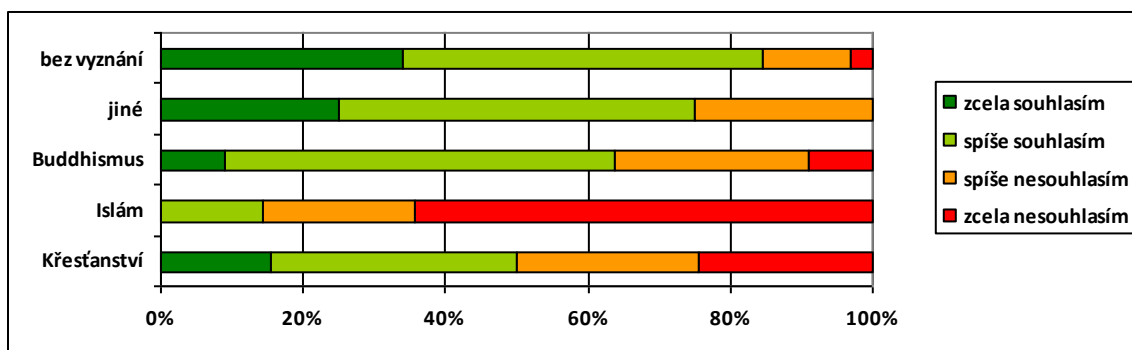
Ze všech tří sledovaných náboženství se část respondentů vyjádřila, že s tvrzením nesouhlasí (křesťané 20,4%, islám 8,3%, buddhismus 58,3%). Zatímco u buddhistů a muslimů je to v souladu s jejich tradicemi, zajímavý je tento postoj u křesťanů, kde je církevní sňatek žádoucí. Téměř 80% z takto odpovídajících byly ženy. V ostatních parametrech se tito respondenti významněji neodlišovali. Naproti tomu, z respondentů bez vyznání, s ním souhlasilo 7,3%.

Graf 15: (Otázka č. 21) **Je nutné, aby si manželka přinesla do manželství věno?**

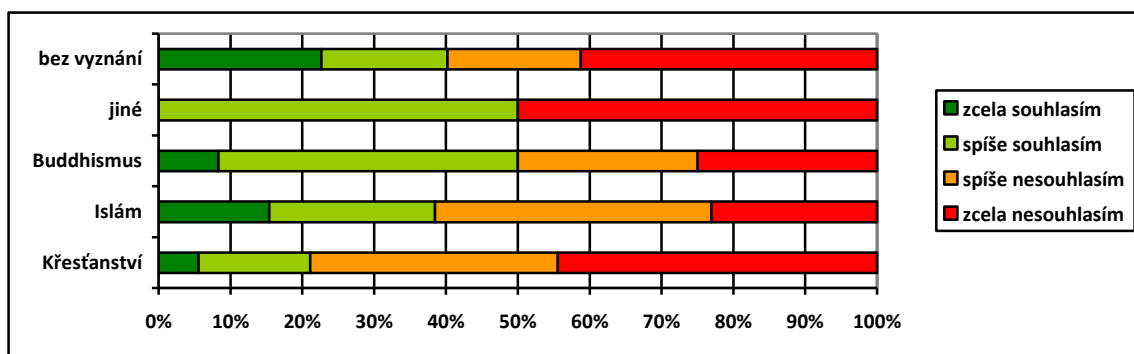
Naprostá většina všech respondentů s tímto tvrzením spíše či zcela nesouhlasila. Zcela s ním souhlasilo jen 6,8% respondentů. Výjimkou byli islámští a buddhističtí respondenti, kteří s tímto tvrzením významněji souhlasili.

Graf 16: (Otázka č. 22) **Je v pořádku, když mladí lidé spolu žijí, aniž by plánovali uzavřít sňatek?**

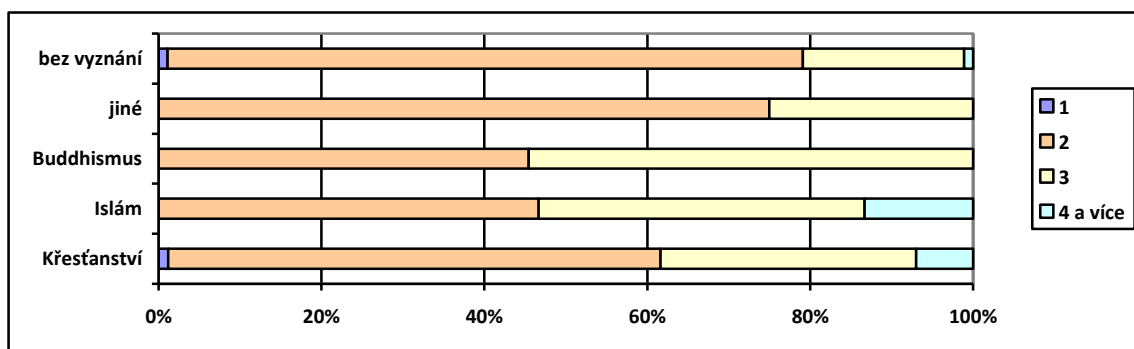
Významná část respondentů všech náboženských vyznání, krom islámu, vyjádřili souhlasný názor s uvedeným tvrzením i přesto, že jednotlivá náboženství „manželství na zkoušku“ nedoporučují. Nejvýznamněji se tak z 84,5% však vyjádřili respondenti bez náboženského vyznání.

Graf 17: (Otázka č. 23) **Je nepřipustné, aby děti vychovávala svobodná matka.**

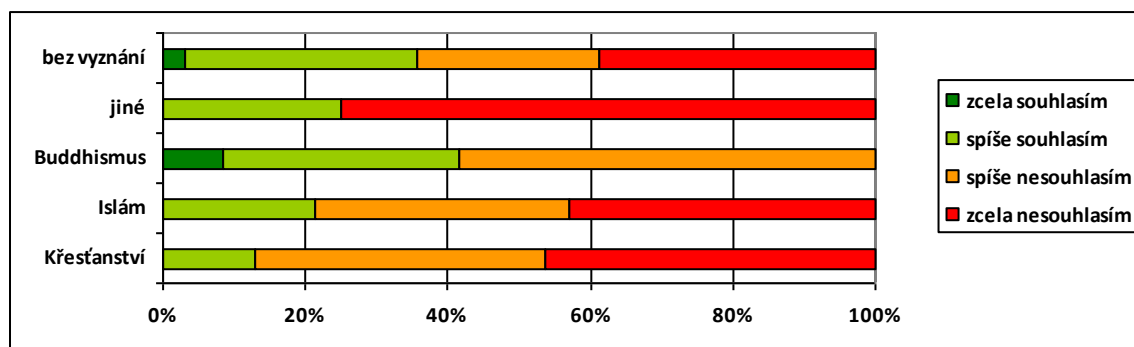
Naprostá většina všech respondentů spíše či zcela nesouhlasila s uvedeným tvrzením. Ze sledovaných náboženství s ním významněji souhlasili pouze respondenti buddhistického vyznání. Nejvyhraněnější názor zcela nesouhlasící s výchovou dětí svobodnou matkou však měli respondenti bez vyznání.

Graf 18: (Otázka č. 24) **Jaký počet dětí v manželství považujete za ideální?**

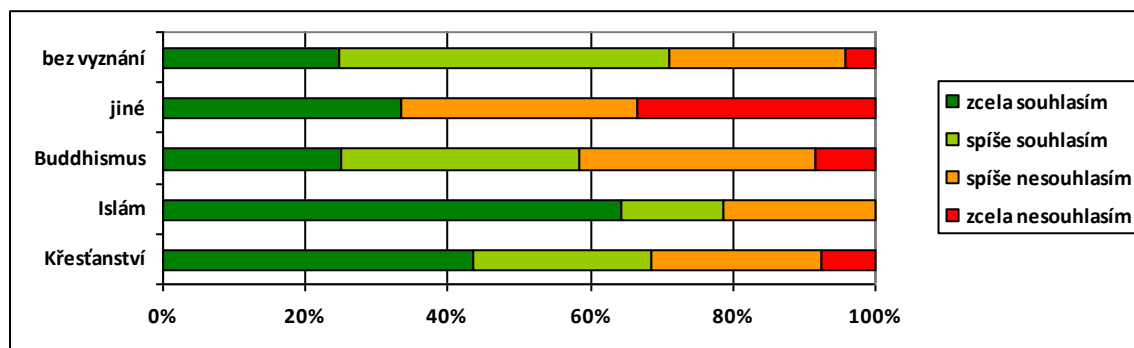
Naprostá většina všech respondentů uvedla jako ideální počet dětí v manželství 2 až 3. Pouze výjimečně uvedli respondenti nižší nebo vyšší počet dětí.

Graf 19: (Otázka č. 25) Neplodnost partnera je důvodem pro rozvod manželů.

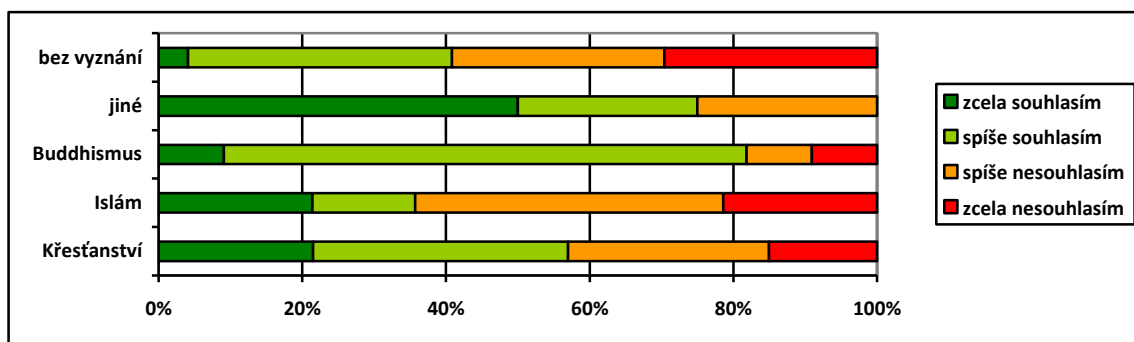
S uvedeným tvrzením nesouhlasila většina všech respondentů. Nejvíce nesouhlasujících respondentů byli křesťané (87,1%).

Graf 20: (Otázka č. 26) Nevěra partnera je v manželství nepřijatelná.

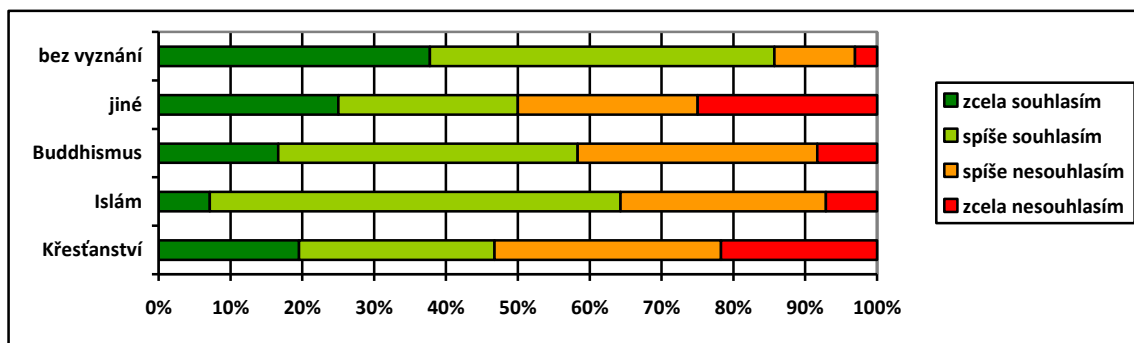
U všech skupin respondentů dle náboženského vyznání byla nemalá část, která s uvedeným tvrzením spíše nebo zcela nesouhlasila. Nejméně jich bylo mezi islámci a dotázaných bez náboženského vyznání.

Graf 21: (Otázka č. 27) **Manželství je svazek na celý život a nemůže být zrušeno.**

S tvrzením souhlasilo pouze 50% všech respondentů. Nejvýznamněji, zhruba ze 2/3, s ním nesouhlasili islámci a dotázaní bez náboženského vyznání. Byť v podstatně menší míře s tímto tvrzením nesouhlasili ani křesťané (43%), a to přesto, že v křesťanství je manželství považováno za nezrušitelné. V 83% z nich se takto vyjádřily ženy.

Graf 22: (Otázka č. 28) **Rozvod manželství považují za běžnou možnost ukončení manželství.**

S uvedeným tvrzením souhlasilo 65,3% všech respondentů. Struktura odpovědí byla relativně v souladu s možnostmi vyplývajícími z tradic náboženství, kde je rozvod možný. Avšak v křesťanství, kde je považován za nepřipustný, s tvrzením přesto souhlasila téměř polovina respondentů. Nejvíce souhlasících respondentů bylo bez vyznání (85,7%).

Závěry z dotazníkového šetření

Výstupy z dotazníkového šetření vypovídají o tom, že **institut manželství je stále považován za důležitý** a to napříč kulturami. U každé skupiny respondentů (dle náboženského vyznání) se však u jednotlivých otázek objevili i respondenti, kteří s tradičními zásadami týkajícími se manželství a vyplývajícími z náležitosti k určitému náboženství, nesouhlasili. Respondenti islámského a buddhistického vyznání, kteří nesouhlasili se zásadami vyplývajícími z tradic jejich náboženství, žijí jako minorita ve společnosti, kde převažuje jiné náboženství. **V rámci výzkumu byla také zjištěna relativně vysoká tolerance k rozvodům a výchově dětí ženou mimo manželství** a to napříč kulturami.

Zajímavé výsledky se vyskytly u respondentů hlásících se ke křesťanství, jako převažujícího náboženství v naší kultuře. Co se týče počtu dětí, i křesťané v současnosti preferují 2-3 děti, tak jako většina ostatních respondentů. Křesťanství preferuje větší počet dětí, protože dítě je chápáno jako dar boží. Tendence k menšímu počtu dětí lze považovat za důsledek moderní společnosti, kde je společnost zaměřena na fungování rodiny jako ekonomické jednotky a větší počet dětí a nákladnost jejich výchovy může ekonomickou stabilitu rodiny ohrozit. V otázce rozvodu, jako možnosti ukončení manželství, **polovina křesťanských respondentů považovala rozvod za běžnou možnost ukončení manželství**. Tuto toleranci lze spojovat se skutečností, že církevní uzavření manželství automaticky znamená jeho rovnost s manželstvím, které vzniklo civilním (světským) způsobem a tady rozvod možný je. V případě, že se v manželství vyskytnou nějaké závažné problémy, je hledáno východisko z této situace a nabízí se zde možnost rozvodu dle „civilního“ práva, které dostává přednost před církevním „Co spojil Bůh, ať člověk nerozděluje“.

4.2.3. Vyhodnocení hypotéz

Po vyhodnocení dotazníkového šetření a souvisejících dat, je možné se vyjádřit k hypotézám stanoveným v kapitole 4.2.:

Hypotéza H1) *I v moderní společnosti hraje náboženská víra významnou roli a existují určité kultury, kde jsou ideální zásady manželství vyplývající z konkrétního vyznání stále dodržovány většinou zástupců dané kultury. **Hypotéza se potvrdila**, neboť většina respondentů jak křesťanského vyznání, tak islámu a buddhismu, odpovědělo na otázky týkající se manželství v souladu s tradičním vnímáním tohoto institutu v příslušném náboženství.*

Hypotéza H2) *Religiozita ovlivňuje morální normy a konkrétní postoje k manželství. **Hypotéza se potvrdila**. 90% všech respondentů považuje manželství za důležitý institut, nepovažuje jej za zastaralý a většina souhlasila i s tvrzením, že nevěra je v manželství nepřípustná. Zároveň, v souvislosti se snižujícím se počtem věřících, dochází ke snižování vlivu náboženství na striktní dodržování tradičních zásad manželství a tím dochází k jejich rozvolňování. Důsledkem toho je, že většina z respondentů neměla výhrady proti tomu, aby partneři spolu žili, aniž by plánovali uzavřít sňatek, aby dítě vychovávala svobodná matka a rovněž souhlasili s rozvodem jako běžnou možností ukončení manželství.*

Hypotéza H3) *V současnosti dochází v daných kulturách k obecnému oslabení náboženského prvku spočívající i v zeslabování tradičního vnímání manželství a většinou jejich představitelů je tento institut považován za nedůležitý pro fungování dané společnosti. **Hypotéza se nepotvrdila**, jelikož naprostá většina respondentů všech zkoumaných náboženských vyznání považuje manželství za důležitý institut a i z dalších údajů vyplývá, že se stále přiklání k tradičním zásadám náboženského vyznání, ke kterému se hlásí.*

4.3. Rozhovor s manžely

Manželé stejného vyznání by se v životě v manželství měli vzájemně doplňovat a mít obdobné představy a cíle. Ale jak je tomu v manželství partnerů různého vyznání, nebo manželů stejného vyznání, avšak žijících v odlišné kultuře, než je jejich původní? To jsem se pokusila zjistit prostřednictvím rozhovorů, jako doplňující výzkumné metody použité v rámci této práce.

Cílem rozhovorů bylo zjištění, zda je možné, aby ideální zásady manželství vyplývající z konkrétního náboženství byly dodržovány i v případě, že se střetávají v jednom manželství dvě náboženství.

Této části výzkumu se zúčastnilo **6 respondentů**. Byli vybráni z řad autorčiných známých, a také náhodně oslovených respondentů, kteří byli ochotni hovořit na uvedené téma. Jednalo se o manžele žijící v nábožensky smíšeném manželství (křesťanka a muslim) a s manžely, kteří se oba hlásí k muslimskému vyznání a žijí v České republice.

Vzhledem k podmínkám, ve kterých mohly být rozhovory uskutečněny a nutnosti vytvoření neformální atmosféry, byla pro získání informací zvolena **metoda volného rozhovoru**. Kladené otázky částečně vyplývaly z dotazníku (viz. Příloha č. 2) a směřovaly k získání detailnějších odpovědí na uvedené otázky a část otázek vyplynula z uskutečněného rozhovoru. Z důvodu zajištění neformální atmosféry byly odpovědi písemně zaznamenávány pouze v omezené míře, avšak bezprostředně po ukončení rozhovoru byl obsah převeden do písemné formy.

1) Rozhovor s manžely z nábožensky smíšeného manželství

Žena je české národnosti a hlásí ke křesťanskému vyznání a její muž je alžírské národnosti a hlásí se k muslimskému vyznání. Manželé se seznámili na diskotéce. Před uzavřením manželství žili odděleně a rozhodli se pro civilní sňatek, který se uskutečnil v České republice. Manžely jsou již 9 let. Jejich společný život spočívá

ve vzájemné toleranci, kdy muž dodržuje muslimské svátky a zásady vyplývající z Koránu. Jedná se zejména o dodržování ramadánu, pravidel islámského stravování či posílání almužny potřebným. Dodržuje i tradice islámu dotýkající se výtěžku manželky, která je zaměstnaná. Tj. peníze, které si žena vydělá, si může nechat jen pro sebe, financování chodu rodiny zajišťuje především manžel. Projevy úcty ke své ženě vyjadřuje dle tradic užívaných v islámu. Obdarovává ji především zlatými šperky, i když, jak uvedla manželka, na prvním místě u něj vždy je a zůstane jeho matka.

Žena respektuje manželovo náboženství a dodržování tradic z něj vyplývající. Například doma nikdy nepřipravuje jídlo z vepřového masa. Avšak, v rámci společného soužití, si rovněž zachovává tradice vyplývající z jejího vyznání. Jedná se o dodržování křesťanských svátků, jako jsou Velikonoce či Vánoce. Naproti tomu, její manžel, toto respektuje. Sice tyto svátky neslaví a neprožívá jejich smysl jako křesťané, ale přistupuje k nim jako ke svátečním dnům, které jsou spojeny s určitými obřady. Velikonoce má spojeny s koledníky a Vánoce s vánočním stromečkem, dárky a sváteční večeří. Na těchto obřadech je ochoten se podílet zejména kvůli jejich společné pětileté dceři, kdy vyslovuje i dotaz – co bys chtěla dostat od Ježíška?

Co se týče výchovy dcery, podílejí se na ní oba rodiče společně. Jelikož je žena zaměstnaná, není ničím neobvyklým, že muž se stará o dceru ve chvílích, kdy je žena v práci, odvádí ji nebo vyzvedává ze školky apod.

Manžel pravidelně odjíždí navštívit své rodiče, avšak ani žena, ani jejich dcera, tuto zemi nikdy nenavštívili a navštívit nehodlají.

2) Rozhovor s manžely muslimského vyznání žijící v České republice

a) Žena i muž pochází z Iráku a žijí v České republice 10 let a oba se hlásí k muslimskému vyznání. Sňatek uzavřeli v České republice a to jak náboženský – v mešitě (jehož výsledkem je i sepsání svatební smlouvy), tak i civilní.

Co se týče tradic vycházejících z islámu, bezpodmínečně dodržují ramadán a zásady islámského stravování, posílání almužny potřebným a obřízku chlapců. Oba synové, kteří se jim narodili v České republice, mají provedenou obřízku. Slaví svátky Eidu-I-fitr a Eidu I-adha, mešitu navštěvují sporadicky, dle možností.

Rozhodování v rodině je u nich postaveno na domluvě a rovném postavení obou. Manželka je zaměstnaná a se svým výdělkem zachází dle svého uvážení, financování chodu domácnosti zajišťuje ze svého výdělku manžel. Dárky pro manželku, které se stávají pouze jejím majetkem, považuje manžel za samozřejmost. Žena, dle svého přání i přání manžela, nedodržuje tradice týkající se islámského způsobu odívání a to z důvodu snahy o snadnější integraci do stávajícího prostředí, kde žijí. Manžel je hrdý na to, že jeho manželka je atraktivní a emancipovaná – je blondýnka, moderně oblečená, na schůzku přijela vlastním luxusním automobilem.

Respondentův otec má tři manželky, sám respondent však možnost mít více manželek neplánuje. Jako důvod uvedl, že takovéto manželství by pro něj bylo, vzhledem k příkazům stanoveným v Koránu, ekonomicky náročné. Negativně se vyjádřil i k možnosti rozvodu. Svůj negativní postoj k rozvodu vysvětlil tím, že je nežádoucí kvůli společným dětem a také kvůli majetku, který má zůstat pohromadě a rozvodem by se roztříštil.

b) Žena je české národnosti, muž je z Iráku. Oba se hlásí k muslimskému vyznání (žena konvertovala k islámu). Financování chodu domácnosti zajišťuje výhradně manžel, žena je v domácnosti a stará se o jejich 2 syny. Oběma synům byla provedena obřízka. Jako rodina dodržují islámské tradice – ramadán, zásady muslimského stravování, dle možností návštěva mešity. Žena dodržuje zásady muslimského odívání – je zahalena, nosí šátek (hidžáb). Z rozhovoru s manžely vyplývala velká oddanost muslimským tradicím, respekt ženy vůči svému manželovi a zároveň manželova úcta, obdiv, ale i důvěra vůči jeho ženě.

Závěry z rozhovorů

Při shromažďování údajů pro praktickou část této práce jsem konstatovala jednu zásadní skutečnost, kterou se odlišovali muslimové od věřících jiných náboženství. Byla to jejich **hrdost**, se kterou se hlásili **ke svému muslimskému vyznání** a vstřícnost poskytnout jakoukoli informaci, zatímco **křesťané** svou víru prezentovali jako **samozřejmost**, **bez větších emocí**, **buddhisté** se chovali **zdrženlivě** a k detailnějším rozhovorům nebyli svolní a **židé poskytnutí jakékoliv informace odmítali úplně**.

V rámci rozhovorů, kdy se vyjadřovaly k otázkám manželství osoby muslimského vyznání, byla pro mne překvapivá i poměrně detailní znalost Koránu a zásad v něm uvedených. Shodně také všichni uvedli dodržování ramadánu, zásad muslimského stravování a také vyjadřování projevů úcty ke své ženě. Mohla jsem však pozorovat, i zde, řadu odlišností. Ty se pak týkaly různé míry dodržování dalších zásad, jako užívání tradičního muslimského odívání ženy, nebo jejího postavení. Zatímco v posledním rozhovoru úlohou ženy byla péče o děti, domácnost a nošení tradičního oděvu, v prvním a druhém byla preferována ženská emancipace.

Velmi zajímavý se mi jevil první rozhovor s manžely různého vyznání, kde je manželství postaveno zjevně na obrovské toleranci s ohledem na dodržování odlišných náboženských tradic každého z partnerů. Islám sice uznává křesťanství jako další „spřízněné“ náboženství, avšak něco jiného je tolerance v rámci společnosti a tolerance v rámci každodenního soužití se svým životním partnerem.

Z uvedených rozhovorů, shodně s výsledky dotazníkového šetření, bylo konstatováno, že různá náboženství směřují v rámci manželství ke stejnému cíli – lásce a dětem, přičemž důležitou roli zde hrají osobnosti partnerů a jejich schopnost tolerance a respektu jako klíče spokojeného manželství.

ZÁVĚR

Manželství, jak lze konstatovat z prvních kapitol této práce, je institut známý a uznávaný ve všech kulturách. Je považován za důležitý prvek spojující dva jedince odlišného pohlaví, se kterými je bezprostředně spojován další institut - rodina. Manželé tvoří jádro manželské rodiny¹⁹⁹ a manželství je považováno za institut, který zajišťuje jistotu určité trvalosti vztahu, závazků vůči svému protějšku i potomstvu, dodržování určitých zásad týkajících se vzájemných vztahů mezi členy rodiny i ekonomického zajištění. Směřuje k zajištění dalšího potomstva a tím i další existence rodu, společnosti a kultury.

V současnosti se však stále více mluví o krizi manželství, o čemž vypovídají mnohé statistiky. Je uzavíráno méně manželství a zároveň dochází k nárůstu rozvodů. Současná společnost respektuje touhu jedince po svobodě a individuálních právech, a ve srovnání s minulostí, kdy manželství bylo samozřejmostí, se dnes samozřejmostí stává soužití partnerů mimo manželství tak, jako se samozřejmostí stává i rozvod.

Současné přesvědčení o potřebě vlastní svobody, nevázanosti, žít bez závazků a povinností, vede společnost k tomu, že manželství je sice považováno napříč společnostmi za důležitý institut, ale z důvodu zachování individualismu, ekonomické situací nebo hodnotovým faktorům, do svazku manželství vstupují lidé později, nebo vůbec.

Srovnáním vnímání manželství v různém kulturním prostředí a porovnáním statistických údajů týkajících se nově uzavřených manželství a rozvodů ve vybraných zemích (s charakteristickou kulturou, která je do značné míry ovlivněná náboženstvím), získáváme signály o tom, že země, kde náboženství stále velkou měrou zasahuje do života jedinců dané společnosti, počty manželství a rozvodů stagnují, zatímco země, kde dochází k odklonu

¹⁹⁹ Možný, I. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, str. 34

od náboženství, se situace týkající se postojů k manželství mění – nově vznikajících manželství je méně a rozvodů více. Tomu odpovídají i údaje získané z praktického šetření, kdy se respondenti určitého vyznání, žijící mimo svoji komunitu, stávají tolerantnějšími a vůči zásadám svého vyznání povolnější.

S ohledem na možnosti praktické aplikace zjištěných informací z hlediska sociální pedagogiky je možné tyto využít zejména v souvislosti s migrací lidstva a tendencemi k multikulturalitě. Poznatky o jednotlivých kulturách a znalost jejich kulturně náboženských vzorců - tradic, zásad, ideí, etických a sociálních hodnot, které si do nového prostředí s sebou přinášejí, nám umožní je lépe poznat, pochopit a žít s nimi. Rozdíly se dotýkají zejména interpretace deklarace lidských práv a nerovného postavení ženy ve společnosti. Tyto informace jsou pak využitelné při řešení manželských problémů, které se mohou vyskytnout v rámci soužití s nimi nejen jako sousedy, ale také ve smíšených manželstvích, výchovy jejich dětí, apod.

Výstupy z dotazníkového šetření obsažené v této práci mohou přispět do veřejné diskuze na téma týkající se postojů k institutu manželství. Toto téma je v současné době vysoce aktuální vzhledem ke zvyšujícímu se počtu nesezdaných párů a tím i zvyšujícího se počtu dětí rodících se a vychovávaných mimo manželství. Zároveň lze z těchto údajů vycházet při diskuzích týkajících se zvyšujícího se počtu rozpadů manželství, respektive rozvodů a v souvislosti s tím se zamýšlet i nad potřebností či nepotřebností zachování tradičních norem daných společností a tendencí zachovat manželství jako žádoucí stav. Manželská kreativita totiž nespočívá jen v plození dětí, ale také ve vytváření rodinné kultury, domova a intimního vztahu. Tento vztah je životní, proměnlivý a ovlivňuje oba manžele, jejich přátele i širší společenství.²⁰⁰

²⁰⁰ Poliaková, E. *Výchova k manželství, rodičovstvu a intimním vztahom*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2002, str. 44

Postoji k manželství a rozvodům je nutné se zabývat i z toho důvodu, že jak postoje k manželství, tak doba trvání manželství, jsou ovlivněny společenskými normami a zákony. Další chování jednotlivců tak bude do budoucna ovlivňovat případné změny struktur dané společnosti. To pak může vést k tomu, že bude nově upraven rámec norem a pravidel tak, aby vyhovovaly změně chování. Nesezdaná soužití, která působí jako pár, by mohla mít práva jako manželé, např. sdílení odpovědnosti za děti, aplikace právních předpisů o dědění apod. Toto by v budoucnu ještě více ovlivnilo potřeby jedinců zakládat rodinu bez uzavírání manželské smlouvy.²⁰¹ Je otázkou, jestli i poté rodiny vzniklé mimo manželský svazek dokážou zachovat dostatečně jistoty nejen sociální, ale i intimní, emocionální nebo psychosociální.

²⁰¹ Hullen, G. The capital of couples and the effects of human capital on family formation. Wiesbaden: Heft, 2003. s. 36

ANOTACE

Cílem této práce je charakterizovat institut manželství, jak je chápán a vnímán v jednotlivých kulturních prostředích. Jelikož kulturu, její idee, tradice, způsoby chování a normy významným způsobem ovlivňuje náboženství dané společnosti, bylo v této práci charakterizováno vnímání manželství především z pohledu náboženství. Důvodem tohoto zaměření je i skutečnost, že prvotně bylo manželství, jeho cíl a smysl vysvětlováno a zajišťováno právě náboženstvím. Teprve později tento institut začalo řešit i „světské“ právo.

Jednotlivé kapitoly charakterizují nejen samotné vnímání institutu manželství, ale také způsoby jeho vzniku, fungování a eventuálně i zrušení.

Práce zahrnuje i vlastní výzkum ke zjištění postojů k manželství s ohledem na náboženské vyznání respondentů a statistické údaje o počtu uzavíraných sňatků a rozvodů ve vybraných zemích včetně České republiky.

Klíčová slova

- manželství
- kultura
- náboženství
- náboženské vyznání
- rozvod

Annotation

The aim of this thesis is to characterize the institution of marriage as it is understood and perceived in different cultural environments. Since the culture and its ideas, traditions, behaviors and norms are significantly influenced by the religion, the religion point of view was considered to be Essentials for this thesis. The reason for this decision was a fact that initially the marriage, its aim and purpose was explained and ensured by religion. Only later this institute began to address the "secular" law.

Individual chapters describe not only the perception of the institution of marriage itself, but also ways of its formation, operation and eventually its termination.

The thesis also contains its own research to determine attitudes towards marriage with regard to the religion of the respondents and statistical data on the number of concluded marriages and divorces in selected countries including the Czech Republic.

Keywords

- marriage
- culture
- religion
- divorce

SEZNAM PRAMENŮ

Literatura

- 1) *Bible*, Praha: Biblion, o.s., 2009. 1574 s. ISBN 978-80-87282-00-7
- 2) DUŠEK, Z., ŠUSTOVÁ, Š. *Analýza obyvatelstva z hlediska rodinného stavu s využitím modelů vícecestavové demografie*. Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje, 2011, 3. Praha: Český statistický úřad, 2011. 286 s. ISSN 001-8265
- 3) DE VRIES, S., P. *Židovské obřady a symboly*, Praha: Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r.o., 2009, 304 s. ISBN 978-80-7021-963-8
- 4) EXNEROVÁ, H. *Základy sociologie*, Praha: CARD, 1999, 73 s. ISBN 80-238-4710-4
- 5) FLEISSIG, J., BAHBOUH, Ch. *Malá encyklopedie islámu*, Praha: Nakladatelství Dar ibn Rushd, 1993. 188 s. ISBN 80-900767-3-4
- 6) FROLEC, V. *Svatební obřad*, Brno: Nakladatelství Blok, 1983. 318 s. ISBN 47-018-83
- 7) HALÍK, T. *Prolínání světů*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 280 s. ISBN 80-7106-834-9
- 8) HANUŠ, J., VYBÍRAL, J. *Náboženství v globální občanské společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. 182 s. ISBN 978-7325-140-6
- 9) HRBEK, I. *Korán*. Praha: Odeon, 1991. 800 s. ISBN 80-207-0444-2P
- 10) HULLEN, G. *The capital of couples and the effects of human capital on family formativ*. Wiesbaden: Heft, 2003. 56 s. ISSN 0178-918X
- 11) CHODĚRA, O. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada, 2002. 108 s. ISBN 80-247-0217-7
- 12) *Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1994. 473 s. ISBN 80-7113-082-6
- 13) KEENE, M. *Světová náboženství*, Praha: Euromedia Group, k. s., 2003. 192 s. ISBN 80-242-0983-7
- 14) KÖNG, F. WALDENFELS, H. *Lexikon náboženství*, Praha: Victoria Publishing, 1994. 641 s. ISBN 80-85605-51-1
- 15) KÖNG, F., WALDENFELS, H. *Lexikon der Religionen*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1996. 729 s. ISBN 3-451-20726-5
- 16) KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Rodinné právo v otázkách a odpovědích*. Praha: Computer Press, 2000. 112 s. ISBN 80-7226-365-X
- 17) KUBLER, M., MROWIECOVÁ, K., SFEIR, A. *Bůh, Jahve, Alláh*, Praha: Garamond, 2009. 190 s. ISBN 978-80-7407-058-7
- 18) KÜNG, H. *Po stopách světových náboženství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. 306 s. ISBN 80-7325-059-4

- 19) MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X
- 20) MUZIKÁŘ, J. a spol. *Islám a současnost*, Praha: Academia, 1985. 107 s. ISBN 21-050-85
- 21) NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, Praha: Sefer s.r.o., 1992. 288 s. ISBN 80-900895-3-4
- 22) *Nový zákon*, Praha: Picorp, 1992. 143 s.
- 23) OPATRŇÝ, P., A. *Příprava na manželství*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1997. 67 s.
- 24) PARTRIDGE, CH., H. *Lexikon světových náboženství*, Praha: Nakladatelství Slovart, s.r.o., 2006. 495 s. ISBN 80-7209-796-2
- 25) PÖHLMANN, H., G. STERN, M., *Desatero v životě židů a křesťanů*, Praha: Vyšehrad, 2006. 200 s. ISBN 80-7021-783-9
- 26) POLIAKOVÁ, E. *Výchova k manželstvu, rodičovstvu a intimním vztahom*, Bratislava: Univerzita Komenského, 2002. 68 s. ISBN 80-223-1789-6
- 27) *Poučenie o sviatosti manželstva*, Trnava: Spolok sv. Vojtěcha, 1990. 88 s. ISBN 80-85198-25-8
- 28) *Právní úpravy vzniku manželství v zahraničí*, Praha: Tisková ediční a propagační služba místního hospodářství, 1969. 135 s.
- 29) PREINHAELTEROVÁ, H. *Hinduista od zrození do zrození*, Havlíčkův Brod: Vyšehrad, 1997. 136 s. ISBN 80-7021-211-X
- 30) SELF, D. *Encyklopedie světových náboženství*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 128 s. ISBN 978-80-7195-282-4
- 31) SCHWARTZ, M. *Láska v bibli*, Praha: Ikar, 2002. 254 s. ISBN 80-7202-960-6
- 32) SOKOL, J. *Člověk a náboženství*, Praha: Portál, s.r.o., 2004. 248 s. ISBN 80-7178-886-4
- 33) *Svatební obřady*, Praha: Česká biskupská konference, 2007. 136 s. ISBN 978-80-7192-987-1
- 34) THERA, N. *Základy buddhismu*, Praha: Nakladatelství Alternativa, 1992. 219 s. ISBN 80-85993-16-3
- 35) *Tibetská kniha mrtvých*, Praha: Vyšehrad, 1995. 192 s. ISBN 80-7021-136-9
- 36) *Universum A-M*, Praha: Euromedia Group, 2006. 648 s. ISBN 80-242-1755-4
- 37) *Universum N-Ž*, Praha: Euromedia Group, 2006. 616 s. ISBN 80-242-1755-4
- 38) VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 256 s. ISBN 978-80-247-2468-3
- 39) VEČEŘA, M., URBANOVÁ, M. *Sociologie práva*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Čeněk, 2006, 335 s. ISBN 80-86898-72-5
- 40) WALDENFELS, H. *Světová náboženství*, Praha: Zvon, 1992. 64 s. ISBN 80-7113-062-1

Právní předpisy

- 41) Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině, v platném znění
- 42) Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, v platném znění

Internet

- 43) Buddhismus. <http://prirodni-matrace.cz/nazory-lekaru/budhismus>. 2. 9. 2011
- 44) Daubner, P. Nejrozšířenější světová náboženství. <http://www.kompas.estranky.cz/clanky/statistiky-obyvateľstvo/nejrozšírenejši-svetova-nabozenství-v-roce2005-petr-daubner-křestanství-islam-buddhismus-hinduismus-taoismus-konfucionismus-buh.html>. 14. 9. 2011
- 45) Demographic Yearbook. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2009-2010.htm>. 3. 1. 2012
- 46) Dvořáková, M. Rodina v islámské tradici. <http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf>. 14. 9. 2011
- 47) Hrdina, A., I. Manželství v současném českém i kanonickém právu. <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/16-hrdin.htm>. 20. 9. 2011
- 48) Islám. <http://islam.mypage.cz/menu/zenska-prava-v-islam/zenska-prava-mimo-islam>. 14. 1. 2012
- 49) Ketuba. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ketuba>. 15. 8. 2011
- 50) Major Religions of the World. http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html. 27. 1. 2012
- 51) Manželství a jeho statut – zásnuby. <http://www.islamweb.cz/kazani/kazani.php?cislo=40>. 8. 1. 2012
- 52) Manželství a rodina v islámu. <http://www.czechkid.cz/si1130.html>. 2. 8. 2011
- 53) Manželství a rozvod. <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/manzelství.htm>. 2. 8. 2011
- 54) Namó Tassa Bhagavato Arahato Sammasambuddhassa, Sigalovada-sutta. http://bodhipraha.cz/index.php?option=com_docman&task=doc_details&gid=90&Itemid=82. 12. 9. 2011
- 55) Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky. http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/nabozenske_vyznani_obyvateľstva_ceske_republiky_23_12_04. 14. 9. 2011
- 56) Náboženství. <http://home.zcu.cz/~ivetaf>. 14. 9. 2011
- 57) Pojem hinduizmus. <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hinduizmus-hinduismus>. 20. 9. 2011
- 58) Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. http://czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011. 15. 12. 2011
- 59) Religion distribution. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Religion_distribution.png. 14. 9. 2011
- 60) Seznam církví. <http://www.svatebniinfo.cz/zakony/seznam-cirkvi-cr-povolonych-registraci-mv-cr.html>. 29. 12. 2011

- 61) Stručný obsah zákona o registrovaném partnerství.
http://www.gpartnerstvi.cz/strucne/strucnyobsah_zakona-o-registrovanem-partnerstvi.html. 7. 1. 2012
- 62) Tantrismus. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Tantrismus>. 20. 9. 2011
- 63) Výroční zprávy. <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/vyrocnizpravy>. 11. 1. 2012
- 64) Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2010.
http://www.czso.cz/csu/2011/dicniplan.nsf/publ/4007-11-r_2011. 11. 1. 2012
- 65) Žena a náboženství I. - Od narození po dospělost.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-i-od-narozeni-po-dospelost>. 15. 8. 2011
- 66) Žena a náboženství II. – Vstup do manželství.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-ii-vstup-do-manzelstvi>. 15. 8. 2011
- 67) Žena a náboženství III. - Podoby manželství.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iii-podoby-manzelstvi>. 15. 8. 2011
- 68) Žena a náboženství IV. – Náboženství a sexualita.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-iv-nabozenstvi-a-sexualita>. 15. 8. 2011
- 69) Žena a náboženství V. - Děti a výchova.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-v-deti-a-vychova>. 15. 8. 2011
- 70) Žena a náboženství VI. – Rozvod.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-rozvod>. 15. 8. 2011
- 71) Žena a náboženství VII. – Úděl vdov.
<http://www.marinka.cz/vas-literarni-koutek/zena-a-nabozenstvi-vi-udel-vdov>. 15. 8. 2011

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Výňatek ze statistik OSN – manželství a rozvody

Příloha č. 2 – Dotazník

Příloha č. 3 – Dotazník v anglickém jazyce

Příloha č. 4 – Dotazník ve vietnamském jazyce

Příloha č. 5 - Údaje o respondentech dle jejich náboženského vyznání v grafech

Příloha č. 6 - Manželská smlouva používaná v judaismu (ktuba)

PŘÍLOHA 1:

Tabulka 4: Výňatek ze statistik OSN – manželství a rozvody²⁰²

Continent, country or area	Marriages 2006 - 2010 Number					Divorces 2006 - 2010 Number				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
AFRICA										
Egypt	522 887	614 848	660 159	759 004	...	65 461	77 878	84 430	141 467	...
Mauritius	11 471	11 547	11 197	10 619	10 555	1 379	1 302	1 569	2 154	...
Réunion	2 982	2 899	1 553
Saint Helena ex. dep.	10	15	9	14	8	4	10	6	5	...
Seychelles	984	1 081	1 248	1 208	1 440	142	140	145	145	156
South Africa	184 860	183 030	186 522	31 270	29 639	28 924
Tunisia	81 340	76 809	78 748	81 600	...	11 711	12 557	12 035
AMERICA, NORTH										
Anguilla	74	43	54	19	12
Antigua and Barbuda	1 950	1 863	104	100
Aruba	546	531	405	529	417	391	410	433
Bahamas	2 599	2 021	1 969	296	105
Barbados	2 890	2 768	494	464
Bermuda	876	846	721	683	...	198	240	229	177	...
Canada	149 792	151 695	150 423
Cayman Islands	529	482	487	544	...	158	162	196	93	...
Costa Rica	26 575	26 010	25 034	23 920	23 955	9 098	10 926	...	11 580	11 556
Cuba	56 377	56 781	61 852	54 969	58 490	35 837	34 559	35 882	35 034	...
Dominica	294	89
Dominican Republic	42 375	39 993	38 310	40 040	...	18 071	16 705	17 181	16 408	...
El Salvador	24 500	28 675	27 714	5 753	6 335	6 201
Guatemala	57 505	57 003	52 315	1 917	2 128	2 834
Jamaica	23 181	20 250	21 989	21 412	20 489	1 768	1 140	1 654	1 853	2 371
Mexico	586 978	595 209	589 352	72 396	77 255	81 851	84 302	...
Netherlands Antilles	1 104	491
Nicaragua	23 320	20 918	16 542	5 839	3 474	2 843
Panama	10 747	11 516	11 508	12 273	...	2 866	2 893	2 997	3 469	...
Puerto Rico	23 185	21 613	18 620	14 826	14 182	14 849
Saint Vincent and the Grenadines	524	576	588	573	...	128	78
Trinidad and Tobago	7 917	2 183
Turks and Caicos Islands	636	467	486	22	27	8
United States of America	2 193 000	2 197 000	2 157 000	2 077 000
AMERICA, SOUTH										
Argentina	134 496	136 437	133 060	126 081
Bolivia	35 608	18 072
Brazil	889 828	916 006	959 901	935 116	...	164 974	180 455	188 090	174 747	...
Chile	58 155	57 792	56 112	4 091	2 416	2 013
Ecuador	74 036	76 154	76 354	76 892	...	13 981	14 942	17 111	17 117	...
Peru	89 162	90 883	94 971	87 561	...	2 825
Suriname	2 144	2 161	663	645
Venezuela	89 772	93 003	93 741	24 841	28 823	29 044

²⁰² Demographic Yearbook. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2009-2010.htm>. 3.1.2012

Continent, country or area	Marriages 2006 - 2010 Number					Divorces 2006 - 2010 Number				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
ASIA										
Armenia	16 887	18 145	18 465	18 773	16 904	2 797	2 931	3 031	2 829	...
Azerbaijan	79 443	81 758	79 964	78 072	79 172	7 817	8 340	7 933	7 784	9 061
Bahrain	4 717	4 981	1 141	1 198
Brunei Darussalam	2 095	2 176	2 391	461	457	534
China	9 450 000	9 914 000	1 893 000	2 098 000
China, Hong Kong SAR	50 328	47 453	47 331	51 175	...	17 424	18 403	17 771	17 002	18 167
China, Macao SAR	2 100	2 047	2 778	3 035	...	592	684	658	782	...
Cyprus	4 887	6 332	6 115	6 327	...	1 753	1 648	1 639	1 738	...
Georgia	21 845	24 891	31 414	...	34 675	2 060	2 325	3 189	...	4 726
Indonesia	1 904 153	1 944 569	2 101 057	148 890	...	175 713
Iran (Islamic Republic of)	778 023	841 107	881 592	890 208	...	94 040	99 852	110 510	125 747	...
Iraq	305 284	268 638
Israel	44 685	46 448	50 038	13 439	13 105	13 488
Japan	730 971	719 822	726 106	707 734	...	257 475	254 832	251 136	253 353	...
Jordan	59 335	60 548	60 922	63 389	...	11 413	11 793	12 862
Kazakhstan	137 204	146 379	135 280	35 834	36 107	35 852
Kuwait	12 584	13 315	14 709	4 239	4 945	4 907
Kyrgyzstan	43 760	44 392	44 258	47 567	...	6 870	7 371	7 419	7 381	...
Lebanon	29 078	35 796	37 593	40 565	41 758	4 388	5 859	5 389	5 957	5 897
Maldives	5 556	2 177
Mongolia	48 996	40 965	32 982	34 071	...	1 448	1 757	1 901
Occupied Palestinian Territory	28 233	32 685	33 774	3 756	4 043	4 399
Oman	25 608	2 675	...
Philippines	492 666	490 054
Qatar	3 019	3 206	3 235	3 153	2 901	826	997	939	1 108	1 126
Republic of Korea	330 634	343 559	327 715	309 759	...	124 524	124 072	116 535	123 999	...
Saudi Arabia	115 549	130 451	24 428	28 561
Singapore	23 706	23 966	24 596	26 081	24 363	6 679	6 827	6 852	7 033	...
Sri Lanka	196 817	196 236	198 578	194 970	200 985
Syrian Arab Republic	205 557	237 592	19 984	19 506
Tajikistan	57 278	97 713	106 388	100 678	...	3 018	4 752	5 178	5 593	...
Turkey	636 121	638 311	641 973	591 742	572 677	93 489	94 219	99 663	114 162	116 369
United Arab Emirates	13 190	12 987	15 041	2 491	2 783	3 855
Viet Nam	493 383	480 064	17 324	17 946
EUROPE										
Åland Islands	116	116	139	120	140	63	60	44	53	52
Albania	21 332	22 371	21 299	4 075	3 305	3 610
Austria	36 923	35 996	35 223	35 469	37 545	20 336	20 516	19 701	18 806	17 474
Belarus	78 979	90 444	77 201	78 800	76 978	31 814	36 146	36 679	35 056	36 655
Belgium	44 813	45 561	45 613	43 303	46 000	29 189	30 081	35 366	32 606	33 000
Bosnia and Herzegovina	21 501	23 494	22 151	20 633	19 731	1 659	1 826	1 369	1 402	1 143
Bulgaria	32 773	29 640	27 722	25 923	24 286	14 815	16 347	14 104	11 662	11 012
Croatia	22 092	23 140	23 373	22 382	...	4 651	4 785	5 025	5 076	5 058
Czech Republic	52 860	57 157	52 457	47 862	46 746	31 415	31 129	31 300	29 133	30 783
Denmark	36 452	36 576	37 376	32 934	30 949	14 343	14 066	14 695	14 940	14 460
Estonia	6 954	7 022	6 127	5 362	5 066	3 811	3 809	3 501	3 189	2 989
Faeroe Islands	283	217	69	64
Finland	28 236	29 497	31 014	29 716	29 952	13 255	13 224	13 471	13 474	13 619
France	267 260	267 194	258 739	245 151	243 000	135 910	131 316	129 379
Germany	373 681	368 922	376 998	378 439	381 000	190 928	187 072	191 948	185 817	185 817

Continent, country or area	Marriages 2006 - 2010 Number					Divorces 2006 - 2010 Number				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
EUROPE										
Gibraltar	161	132	158	121	96	78
Greece	57 802	61 377	53 500	59 212	...	13 218	12 994	13 163
Hungary	44 528	40 842	40 105	36 730	35 520	24 869	25 160	25 155	23 820	23 800
Iceland	1 753	1 797	1 704	1 480	...	516	526	560	550	563
Ireland	21 841	22 544	22 243	21 541	...	3 466	3 684
Italy	245 992	250 360	246 613	230 859	217 079	49 534	50 669	54 351	54 456	...
Latvia	14 616	15 486	12 946	9 925	9 290	7 249	7 403	6 214	5 099	4 930
Liechtenstein	151	182	205	154	181	81	97	97	101	86
Lithuania	21 246	23 065	24 063	20 542	18 688	11 202	11 336	10 317	9 270	10 006
Luxembourg	1 948	1 969	1 917	1 739	1 749	1 182	1 106	977	1 052	1 083
Malta	2 536	2 479	2 482	2 353	2 596
Montenegro	3 462	4 005	3 445	3 829	3 690	470	453	460	456	520
Netherlands	72 369	72 485	75 438	73 477	...	31 734	31 983	32 236	30 779	...
Norway	21 721	23 471	25 125	24 299	23 577	10 598	10 280	10 158	10 235	11 740
Poland	226 181	248 702	257 744	250 794	228 337	71 912	66 586	65 475	65 345	61 300
Portugal	47 857	46 329	43 228	40 391	39 813	23 935	25 411	26 394	26 464	...
Republic of Moldova	27 128	29 213	26 666	26 781	26 483	12 594	13 923	12 601	11 884	11 504
Romania	146 637	189 240	149 439	134 275	115 778	32 672	36 308	35 685	32 341	32 632
Russian Federation	1 113 562	1 262 500	1 179 007	1 199 446	1 215 066	640 837	685 910	703 412	699 430	639 321
San Marino	216	216	202
Serbia	39 756	41 083	38 285	36 853	35 815	8 204	8 622	8 502	8 505	6 644
Slovakia	25 939	27 437	28 293	26 356	25 415	12 716	12 174	12 675	12 671	12 015
Slovenia	6 368	6 373	6 703	6 542	6 494	2 334	2 617	2 246	2 297	2 393
Spain	207 766	204 772	194 022	174 062	164 990	126 952	125 721	109 922	98 207	102 690
Sweden	45 551	47 898	50 332	48 033	50 730	20 295	20 669	21 377	22 211	23 593
Switzerland	39 817	40 330	41 534	41 918	42 800	20 981	19 882	19 613	19 321	21 500
TFYR of Macedonia	14 908	15 490	14 695	14 923	14 155	1 475	1 417	1 209	1 287	1 720
Ukraine	354 959	416 427	321 992	318 198	305 933	179 123	178 364	166 845	145 439	126 068
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	148 141	143 958	136 065	126 500	...
OCEANIA										
Australia	114 222	116 322	118 756	120 118	...	51 375	47 963	47 209	49 448	...
Cook Islands	707	785	702	817	846
French Polynesia	1 124	1 152	1 178
New Caledonia	927	884	975	932
New Zealand	21 423	21 494	21 948	21 628	20 900	10 065	9 650	9 713	8 737	...
Niue	19	13	13	12
Norfolk Island	43	21	32
Samoa	1 310	1 193	1 052	953	...	32	35	10	48	...

PŘÍLOHA 2:

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou magisterského studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, Fakultě humanitních studií, Institutu mezioborových studií v Brně. Svou závěrečnou práci píšete na téma: **Pojetí manželství v různém kulturním prostředí.**

Prosím Vás o laskavé vyplnění dotazníku, který je součástí výzkumu k otázkám vnímání důležitosti institutu manželství zástupci různých náboženských vyznání (**manželství** je pro účely dotazníku třeba vnímat jako **trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem**). Dotazník je **anonymní** a jeho výsledky budou využity pouze pro potřeby mé diplomové práce.

Velmi si vážím času, který věnujete vyplnění mého dotazníku a děkuji za ochotu.

Bc. Renáta Pluskalová

(Vypište anebo označte odpověď, se kterou souhlasíte. Dotazník je oboustranný.)

1. Pohlaví	muž	Žena
2. Věk		
3. Stav: svobodná/ý / vdaná/ženatý / rozvedená/ý / vdova /vdovec / jiné (uved'te):		
4. Vzdělání	základní / středoškolské / vysokoškolské	
5. Náboženské vyznání	Buddhismus / Hinduismus / Islám / Judaismus / Křesťanství / Žádné / jiné (uved'te):	
6. Vzdělání partnera	základní / středoškolské / vysokoškolské / nemám partnera	
7. Náboženské vyznání partnera	Budhismus / Hinduismus / Islám / Judaismus / Křesťanství / Žádné / jiné (uved'te):	
8. Národnost		
9. Země, kde žijí	Česká republika / Slovenská republika / jiná (uved'te):	
10. Manželství považují za důležitý institut zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím		
11. Manželství chápu jako: označte stanovisko, se kterým souhlasíte a) posvátnou instituci, jelikož je jednou ze svátostí b) smluvní závazek přikázaný bohem s cílem mít děti c) smlouvu mezi mužem a ženou d) spojení, jehož nejvyšším a nejdůležitějším cílem je, že v partnerském soužití musí zůstat úroveň lásky, kde žena je považována především za matku a „nejlepšího přítele“ manžela e) splnění povinnosti náležící každému muži f) jiné (uved'te)		
12. Manželství je zastaralý a zbytečný institut zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím		
13. Co je dle vašeho mínění cílem manželství? označte varianty se kterými souhlasíte lásky, ekonomická stabilita, založení rodiny, legitimizace vztahu, jistota trvání vztahu s partnerem, splnění náboženské povinnosti, získání občanství, jiné (uved'te)		
14. Pro manželství uzavřené ve vašem náboženství, příp. kultuře platí zákaz: označte uzavření manželství s osobou mladší let, uzavření manželství s příbuznými, polygamie (mnohoženství), sňatek s osobou jiného vyznání, jiné (uved'te)		

<p>15. Jaké tradice v manželství (Vaší rodině) dodržujete? označte dle vašeho náboženského vyznání</p> <p>a) křesťanství: modlitba před jídlem, modlitba před spaním, pravidelná návštěva mše svaté, křest, biřmování, sv. přijímání, sv. zpověď; svátky - neděle, „ Vánoce“, „Velikonoce“, sv. Všech svatých; další (uveďte).....</p> <p>b) judaismus: ranní modlitba, večerní modlitba, specifický způsob odívání, dodržování pravidel košer stravování, rituální mytí rukou; bar micva; výuka hebrejštiny; svátky – Roš ha-šana, Jom kipur, Chanuka, Pesach, další (uveďte)</p> <p>c) islám: vyznání (<i>aš-šahada</i>) , denní modlitby (<i>as-salat</i>), ramadán (<i>as-saum</i>), almužna (<i>az-zakat</i>), pouť do Mekky (<i>al-hadždž</i>), rituální očista (<i>wudu, tajammum</i>), opatrování rodičů, dodržování pravidel „islámského“ stravování; specifický způsob odívání (u ženy, u muže); návštěva mešity; svátky - <i>Eidu-l-fitr, Eidu-l-adha</i>; obřizka chlapců; další (uveďte).....</p> <p>d) buddhismus: meditace, jóga, dodržování tradic při přípravě jídla, setkávání se celé rodiny u jídla, rituál výběru jména, uvedení do dospělosti, akt uctívání předků, odchod dítěte do kláštera, učení se súter nazpaměť, odříkání mantry, další (uveďte)</p> <p>e) hinduismus: ranní a večerní modlitba, návštěvy chrámu, zásady káma, artha, dharma, mókša, ahimsa, bhakti jóga, karma jóga, rádža jóga a džnána jóga, provádění obřadů (sankáry) 1 – 16, (uveďte, které.....); svátky – uveďte které..... , další (uveďte).....</p> <p>f) jiné vyznání: uveďte, nebo označte tradice (výše uvedené), které dodržujete</p>
<p>16. V současné rodině (manželství) dodržuji méně zvyků, než v mé nukleární rodině (v rodině, ve které jsem se narodil/a): zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>17. Označte tvrzení, se kterým souhlasíte:</p> <p>a) Manželé mají mít v manželství rovnocenné postavení b) Žena má respektovat svého manžela a být mu podřízena c) Žena má mít v manželství výsadní postavení</p>
<p>18. Výběr partnera/ky pro manželství má být dle vašeho mínění: označte</p> <p>a) záležitostí výhradně partnerů, b) záležitostí rodičů, c) záležitostí širší rodiny, d) dle víry partnera, e) jiné (uveďte)</p>
<p>19. Uzavření manželství musí předcházet zasnubny zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>20. Preferuji náboženský svatební obřad před civilním zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>21. Je nutné, aby si partnerka přinesla do manželství věno zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>22. Je v pořádku, když mladí lidé spolu žijí, aniž by plánovali uzavřít sňatek zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>23. Je nepřijatelné, aby děti vychovávala svobodná matka zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>24. Jaký počet dětí v manželství považujete za ideální? uveďte</p>
<p>25. Neplodnost partnera je důvodem pro rozvod manželů zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>26. Nevěra partnera je v manželství nepřijatelná zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>27. Manželství je svazek na celý život a nemůže být zrušeno zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>
<p>28. Rozvod manželství považují za běžnou možnost ukončení manželství zcela souhlasím / spíše souhlasím / spíše nesouhlasím / zcela nesouhlasím</p>

PŘÍLOHA 3:

Dotazník v anglickém jazyce

Questionnaire

Dear Madam, Dear Sir

I am a student of master's degree in Social Pedagogy at the University of Tomas Bata in Zlin, Faculty of Humanities, Institute for Interdisciplinary Studies in Brno. The topic of my diploma thesis: The concept of marriage in different cultural environment.

I ask you to kindly fill in the questionnaire, which is part of the exploratory investigation the importance of marriage (marriage for the purposes of the questionnaire should be seen as a permanent community between men and women established in a way provided by law). The questionnaire is anonymous and its results will be used only for my thesis.

We appreciate the time you will spend filling in my questionnaire and thank you for your willingness.

Bc. Renáta Pluskalová

(Write or mark the answer you agree with. The questionnaire has two pages.)

1. Sex	man	Woman
2. Age		
3. Status: Single / married / divorced / widow / widower / other please specify):		
4. Education	primary / secondary / university	
5. Religion	Buddhism / Hinduism / Islam / Judaism / Christianity / None / other (please specify):	
6. Partner's education	primary / secondary / university <i>I have no partner</i>	
7. Partner's religion	Buddhism / Hinduism / Islam / Judaism / Christianity / None / other (please specify):	
8. Nationality		
9. The country where I live	Czech Republic / Slovak Republic / Other (specify):	
10. I consider marriage an important institution I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree		
11. I see marriage as: mark an opinion you agree with a) a sacred institution, as it is one of the sacraments b) contractual obligation commanded by God in order to have children c) contract between a man and a woman d) the union which, the highest and the most important goal is that the partner must remain standard Coexistence of love where a woman is seen primarily as mother and "best friend" husband e) full filmem of obligation attributed to each man f) other (specify).....		
12. Marriage is out of date and unnecessary Institute I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree		
13. What is in your opinion they oal of marriage? select options you agree with love, economic stability, a family, legitimizing the relationship, the certainty of the relationship with your partner, fulfilling religious obligations, acquiring citizenship, other (specify).....		

<p>14. For marriage in your religion, if necessary, culture is forbidden to: mark marriage with a person younger years of marriage with relatives, polygamy, marriage with a person of another religion, other (specify)</p>
<p>15. What are your family traditions concerning marriage? select according to your religion</p> <p>a) Christianity: prayer before meals, bedtime prayer, regular visit to Holy Mass, baptism, confirmation, Holy Communion, Holy Confession; holidays - Sunday, "Christmas," "Easter", All Saints Day, other (specify).....</p> <p>b) Judaism: morning prayer, evening prayer, specific clothes, kosher food, the ritual washing of hands, bar mitzvah, teaching Hebrew, holidays - Rosh Hashanah, Yom Kippur, Hanukkah, Passover, other (specify).....</p> <p>c) Islam: faith (ash-shahada), daily prayers (as-salat), Ramadan (as-saum), alms (zakat-up), the pilgrimage to Mecca (al-Hajj), the ritual cleaning (wudu, tajammum), taking care of parents, compliance with the rules of Islamic food; specific way of clothing (for women, for men), mosque visit, holidays - Eidu-l-fitr, Eidu-l-Adha, circumcision of boys, other (specify).....</p> <p>d) Buddhism: meditation, yoga, respect for the traditions of food preparation, meetings with the whole family during food, the naming ritual, putting into adulthood, an act of worshiping the ancestors, child going to the monastery, learning sutra by heart, mantra, austerities, other (specify).....</p> <p>e) Hinduism: morning and evening prayer, visiting the temple, the principles of Kama, artha, dharma, moksha, ahimsa, Bhakti Yoga, Karma Yoga, Raja Yoga and Jnana Yoga, conducting ceremonies (sankar) 1 - 16, (indicate which); holidays - indicate which</p> <p>f) other religion: specify or mark traditions mentioned above</p>
<p>16. In my family (marriage) there are less habits than in my nuclear family (the family in which I was born / a): I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>17. Mark the statement you agree with:</p> <p>a) Spouses should be equal in marriage</p> <p>b) A woman should respect her husband and should be subordinate to him</p> <p>c) A woman should have a privileged position in marriage</p>
<p>18. Selecting a partner for marriage should be in your opinion: mark</p> <p>a) matter of partners,</p> <p>b) matter of parents,</p> <p>c) matter of extended family,</p> <p>d) according to partner's religion,</p> <p>e) other (specify).....</p>
<p>19. Marriage must be preceded by engagement I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>20. I prefer a religious wedding ceremony to a civil one I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>21. It is essential that the partner brings dowry to the marriage I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>22. It is OK when young people live together without planning to get married I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>23. It is unacceptable when children are raised by single mother I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>24. How many children do you consider ideal for marriage? indicate</p>
<p>25. Infertility of partner is the reason for divorce I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>26. Infidelity of partners is not acceptable in marriage I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>27. Marriage is a bond for life and cannot be canceled I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>
<p>28. I consider divorce a normal option of marriage termination I agree completely / partially agree / partially disagree / strongly disagree</p>

PŘÍLOHA 4:

Dotazník ve vietnamském jazyce

Bảng câu hỏi

Thưa bà, Dear Sir,

Tôi là một sinh viên thạc sĩ trong Sư phạm Xã hội tại Đại học Tomas Bata tại Zlín, Khoa Nhân văn, Viện Nghiên cứu liên ngành tại Brno. Viết luận án của mình về chủ đề: Khái niệm về hôn nhân trong các môi trường văn hóa khác nhau.

Tôi yêu cầu bạn vui lòng điền vào bảng câu hỏi, là một phần của cuộc điều tra thăm dò của nhận thức về tầm quan trọng của các vấn đề tổ chức của đại diện hôn nhân của giáo phái tôn giáo khác nhau (hôn nhân cho các mục đích của câu hỏi nên được xem như là một người đàn ông cộng đồng thường trực và phụ nữ dựa theo cách thức do pháp luật). Bảng câu hỏi là vô danh và kết quả của nó sẽ chỉ được sử dụng cho luận án của tôi.

Chúng tôi rất đánh giá cao thời gian bạn điền vào bảng câu hỏi của tôi và cảm ơn bạn đã sẵn lòng của bạn.

Bc. Renáta Pluskalová

(Viết hoặc đánh dấu câu trả lời mà bạn đồng ý câu hỏi là hai mặt..)

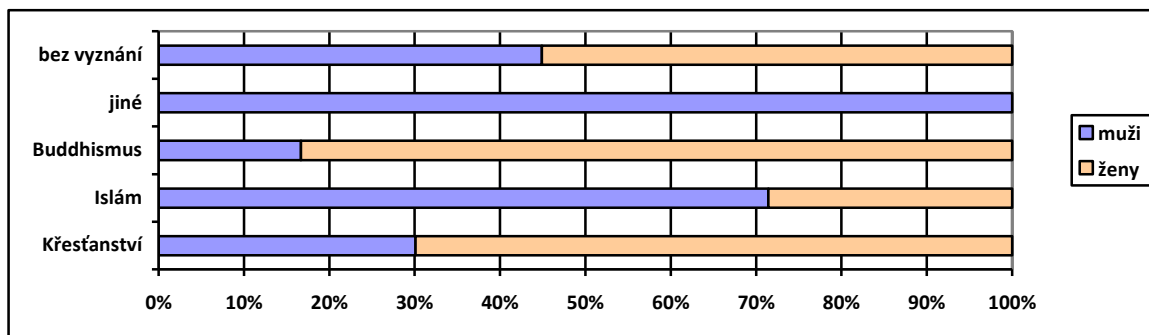
1. Sex	người đàn ông	người phụ nữ
2. Tuổi		
3. Tình trạng: Độc thân / gia đình / kết hôn / ly dị / góa phụ / góa vợ / khác xin vui lòng ghi rõ):		
4. Giáo dục	tiểu học / trung học / đại học	
5. Mệnh giá	Phật giáo / Ấn Độ giáo / Hồi giáo / Do Thái giáo / Thiên Chúa giáo / Không / khác (xin ghi rõ):	
6. Giáo dục Partner	tiểu học / trung học / đại học / tôi không có đối tác	
7. Tôn giáo của đối tác	Phật giáo / Ấn Độ giáo / Hồi giáo / Do Thái giáo / Thiên Chúa giáo / Không / khác (xin ghi rõ):	
8. Quốc tịch		
9. Các quốc gia nơi tôi sống	Cộng hòa Séc / Tiếng Slovak Republic / khác (ghi rõ):	
10. Hôn nhân là một tổ chức quan trọng	Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý	
11. Tôi thấy cuộc hôn nhân như: đánh dấu với những gì bạn đồng ý		
a) một tổ chức thiêng liêng, vì nó là một trong các bí tích		
b) nghĩa vụ hợp đồng chỉ huy bởi Thiên Chúa để có noc		
c) một hợp đồng giữa một người đàn ông và một phụ nữ		
d) kết nối, mục tiêu cao nhất và quan trọng nhất là chung sống với nhau trong công ty hợp danh phải có một mức độ của tình yêu nơi một người phụ nữ được xem chủ yếu như mẹ và "người bạn tốt nhất" chồng		
e) các nghĩa vụ do mỗi người đàn ông		
f) khác (xin ghi rõ)		
12. Việc kết hôn là lỗi thời và không cần thiết Việc	Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý	
13. Ý kiến của bạn về hôn nhân là gì? chọn tùy chọn mà bạn đồng ý	tình yêu, kinh tế ổn định, một gia đình, hợp pháp hóa mối quan hệ, sự chắc chắn của các mối quan hệ với đối tác của bạn, thực hiện nghĩa vụ tôn giáo, quốc tịch, khác (ghi rõ).....	
14. Đối với hôn nhân trong tôn giáo của bạn, nếu cần thiết. văn hoá Cấm: đánh dấu	kết hôn với một người trẻ hơn năm chung sống với người thân, polygyny (chế độ đa thê), kết hôn với một người của tôn giáo khác, khác (ghi rõ).....	

<p>15. Các truyền thống của hôn nhân (gia đình của bạn) đang theo là gì? chọn theo tôn giáo của bạn</p> <p>a) Kitô giáo: cầu nguyện trước khi ăn, trước khi đi ngủ cầu nguyện, thường xuyên thăm Thánh Lễ, phép rửa tội, xác nhận, Vol. tiếp nhận, Vol. xưng tội; lễ - Chủ nhật, "Giáng sinh", "Phục sinh", Vol. Tất cả các Thánh, khác (ghi rõ).....</p> <p>b) Do Thái giáo: cầu nguyện buổi sáng, cầu nguyện buổi tối, quần áo cách cụ thể, phù hợp phục vụ kosher, các nghi thức rửa tay, thanh Mitzvah, giảng dạy tiếng Do Thái, ngày lễ - Rosh Hashanah, Yom Kippur, Hanukkah, lễ Vượt Qua, khác (ghi rõ).....</p> <p>c) đạo Hồi: đức tin (tro-shahada), hàng ngày cầu nguyện (như-Salat), lễ Ramadan (như-saum), bố thí (zakat-up), cuộc hành hương đến thánh địa Mecca (al-Hajj), làm sạch nghi lễ (wudu, tajammum) lưu ký của cha mẹ, tôn trọng 'Hồi giáo' quy tắc nội trú; cụ thể loại quần áo (cho phụ nữ, nam giới), thăm hội đường, ngày lễ - Eidu-l-Fitr, Eidu-l-Adha, cắt bao quy đầu của con trai, khác (ghi rõ).....</p> <p>d) Phật giáo: thiền, yoga, tôn trọng các truyền thống chuẩn bị thực phẩm, các cuộc họp với cả gia đình với thực phẩm, các nghi lễ đặt tên, đưa vào tuổi trưởng thành, một hành động của tổ tiên tôn thờ, để lại con cho tu viện, học tập của kinh tim, thần chú, khổ hạnh, khác (ghi rõ).....</p> <p>e) Ấn Độ giáo: buổi sáng và buổi tối cầu nguyện, thăm đền thờ, các nguyên tắc của Kama, artha, Pháp, moksha, ahimsa, Bhakti Yoga, Karma Yoga, Raja Yoga và Yoga Jnana, tiến hành các nghi lễ (Sankar) 1 - 16, (chỉ ra); ngày lễ - chỉ ra rằng....., Khác (ghi rõ).....</p> <p>f) tôn giáo khác: chỉ ra, nhãn hiệu, truyền thống (ở trên) mà bạn thực hiện theo</p>
<p>16. Theo tôn trọng (hôn nhân) gia đình ít hơn những thói quen trong gia đình hạt nhân của tôi (gia đình, trong đó tôi được sinh ra): Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>17. Mark, những gì bạn đồng ý:</p> <p>a) Vợ hoặc chồng có tư cách bình đẳng trong hôn nhân</p> <p>b) Một người phụ nữ có tôn trọng chồng và chịu của mình</p> <p>c) Một người phụ nữ cần phải có một vị trí đặc quyền trong hôn nhân</p>
<p>18. Lựa chọn một đối tác / vợ kết hôn để được ý kiến của bạn: đánh dấu</p> <p>a) vấn đề độc quyền các đối tác,</p> <p>b) vấn đề cho cha mẹ,</p> <p>c) mở rộng các vấn đề gia đình,</p> <p>d) theo đức tin đối tác,</p> <p>e) Khác (ghi rõ).....</p>
<p>19. Hôn nhân phải được đi trước bởi sự tham gia Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>20. Tôi muốn có một lễ cưới trước khi một tôn giáo dân sự Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>21. Điều cần thiết là các đối tác đưa đến cuộc hôn nhân của hồi môn Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>22. Đó là sai lầm khi những người trẻ tuổi sống chung với nhau mà không có kế hoạch kết hôn Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>23. Nó là không thể chấp nhận rằng trẻ em lớn lên bởi người mẹ độc thân Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>24. Có bao nhiêu trẻ em làm bạn xem xét các cuộc hôn nhân lý tưởng? chỉ ra</p>
<p>25. Vô sinh đối tác là lý do cho vợ chồng ly hôn Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>26. Không chung thủy trong hôn nhân là một đối tác không thể chấp nhận Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>27. Hôn nhân là một trái phiếu cho cuộc sống và không thể bị hủy bỏ Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>
<p>28. Hôn nhân ly hôn chấm dứt xem xét lựa chọn bình thường của hôn nhân Tôi đồng ý hoàn toàn / phần nào đồng ý / không đồng ý phần nào / toàn không đồng ý</p>

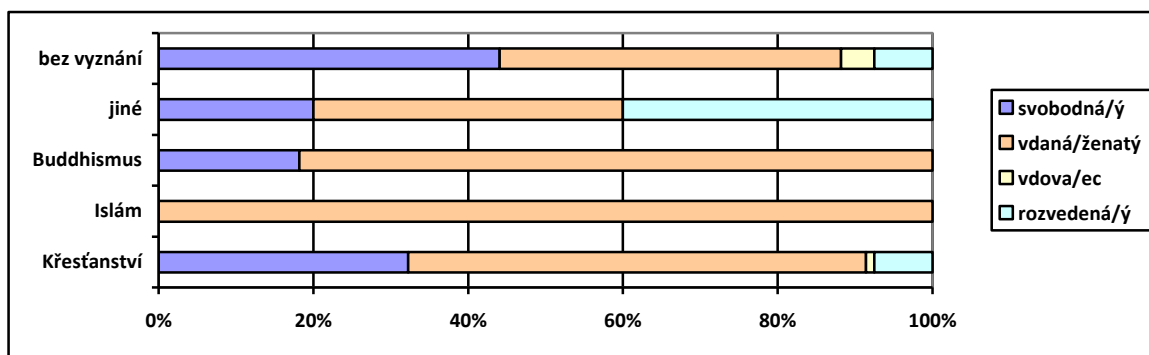
PŘÍLOHA 5:

Údaje o respondentech dle jejich náboženského vyznání v grafech

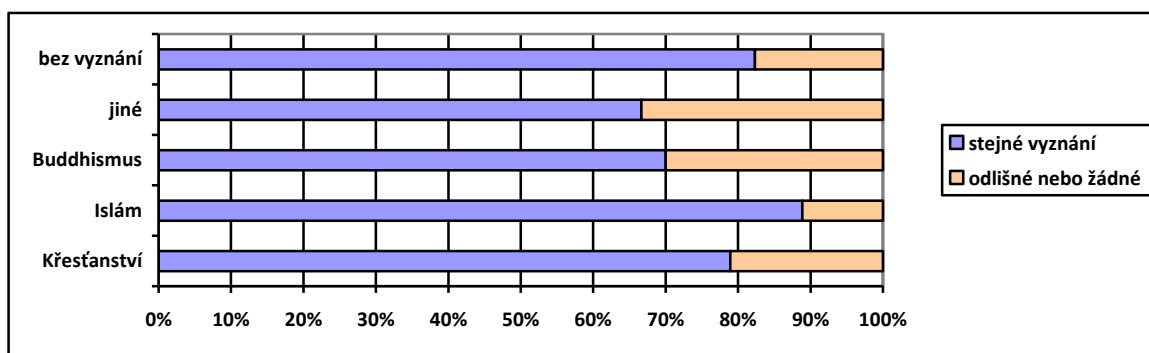
Graf 23: (Otázka č. 1) Pohlaví respondentů dle náboženského vyznání.

Graf 24: (Otázka č. 3) Osobní stav respondentů dle náboženského vyznání.

Graf 25: (Otázka č. 7) Náboženské vyznání partnerů respondentů jednotlivých náboženských vyznání.

PRÍLOHA 6:

Manželská smlouva používaná v judaismu (ktuba)²⁰³

²⁰³ Ketuba. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ketuba>. 15. 8. 2011